

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Pedagogická fakulta

Historický ústav Filozofické fakulty

Diplomová práce

Jan Kocina

**Poválečné osidlování pohraničí slovenskými
migranty z rumunského Banátu (na příkladu
jižních Čech)**

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Bohumil Jiroušek, Dr.

České Budějovice 2008

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Datum.

Podpis studenta

Poděkování:

Chtěl bych především poděkovat za trpělivost a přínosné rady při odborném vedení této práce panu Doc. PhDr. Bohumilu Jirouškovi, Dr.

Dále ostatním pedagogům fakulty, se kterými jsem měl možnost během studia se setkávat, pracovníkům českobudějovického archívu a také zaměstnancům regionálního oddělení Jihočeské vědecké knihovny.

Anotace:

Předkládaná práce se snaží zachytit situaci v poválečném jihočeském pohraničí, které představovalo velice problematickou oblast z hlediska poválečného osidlování v Československu.

První kapitoly této práce jsou věnovány problematice termínu pohraničí a pojmu Sudety. V další části práce je na základě komplexně pojatého jihočeskému pohraničí popisována problematika etnických proměn v tomto regionu mezi léty 1945-1947. Pro tuto část práce je využito především dobového tisku, archivního materiálu ze Státního okresního archívu v Českých Budějovicích a studií z Jihočeského sborníku historického. Pro bližší seznámení s oblastí osidlovanou ve větší míře rumunskými Slováky je zde jedna kapitola zabývající se fyzicko-geografickými a sociálně-geografickými charakteristikami řešené oblasti nacházející se převážně v Novohradských horách. Zde je hodnocena intenzita jednotlivých vln reemigrací a postupná integrace Slováků v této výspě jižních Čech na základě archivního materiálu ve Státních okresních archívech v Českých Budějovicích a Českém Krumlově. Jedna kapitola je však věnována i životu a historii osídlení Slováků v Rumunsku. Nejsou opomenuty ani nejvýznamnější zvyklosti a tradice rumunských Slováků, které jsou sepsány na základě etnografického materiálu. V poslední části práce je problematika reemigrace zpracována formou rozhovorů s pamětníky a jejich konfrontace s předchozími kapitolami a prameny dotváří základ interpretace této práce.

V příloze jsou mj. přiloženy fotografie oblasti, kam směřovali prvotně ve větší míře rumunští Slováci, dále nafocený archivní a etnografický materiál.

Annotation:

The present study tries to express situation in the south Bohemia border after World War II, which imagines too problematic area from point of view settling.

First chapters are devoted problems of terms border and Sudety.

In the next part there is describing problematic ethnic transformations in this region between 1945-1947. It is write on the whole of south Bohemia border.

For this part of diploma work there is used contemporary press, from Státní okresní archív České Budějovice and studies from Jihočeský sborník historický. For the further acquaintance with region, where it was engaged with Romanian Slovaks, there is one chapter about physiography and socio - geography characters region in the Novohradské hory.

There is avaluated intensity of single periods of reemigrations and gradual integration in this cape of south Bohemia. It is write by the archival material from Státní okresní archív České Budějovice and Český Krumlov. One chapter is about history of Slovak colonization in Romania and there are too described their live and the most important cutoms and habits by ethnographical materials. In the very last chapter there are real stories about reemigration. It is written by interviews with several witnesses. The confrontation with the literature and preceding chapters creates the mainly interpretation of this work diploma.

In the suplement there are several photography of the countryside and archival material.

Obsah:

1. Úvod s. 7-8

2. Vymezení základních pojmů použitých v práci

- 2.1. Problematika termínu „pohraničí“ v českých zemích s. 9-12
- 2.2. Vymezení termínu Sudety s. 13-14

3. Situace v jihočeském pohraničí v letech 1945-1947

- 3.1. Problematika odsunu německého obyvatelstva na příkladu jihočeského pohraničí s. 15-18
- 3.2. Problematika vzniku poválečné reemigrace s. 19-21
- 3.3. Reemigrace z Rumunska s. 22-25
- 3.4. Proměny etnické skladby obyvatelstva v jihočeském pohraničí v letech 1945-1947 s. 26-36

4. Situace v jižních Čechách, především v okresech Kaplice a Trhové Sviny

- 4.1. Geografické vymezení regionu s. 37-38
 - 4.1.1. Vymezení regionu dle fyzickogeografických charakteristik s. 39-40
 - 4.1.2. Vymezení regionu dle sociálněgeografických charakteristik s. 41-43
- 4.2. Proměna etnické skladby populace v dané oblasti v letech 1946-1960 s. 44-46
 - 4.2.2. Reemigranti rumunští Slováci 47-49

5. Každodenní život rumunských Slováků v jihočeském pohraničí

- 5.1. Historie slovenského osídlení v Rumunsku, způsob života, každodennost s. 50-55
- 5.2. „Valea Ungrului“ s. 56-60
- 5.3. Zvyky, obyčej, náboženství, školství reemigrantů s. 61-67

6. Reemigrace rumunských Slováků ve světle výpovědí reemigrantů

- 6.1. Způsob členění jednotlivých rozhovorů s. 68
- 6.2. Obsah jednotlivých rozhovorů a výpovědí s. 69-86
- 6.3. Analýza výpovědí, shrnutí a zobecnění s. 87-88

7. Závěr s. 88-90

8. Seznam pramenů a literatury

- 8.1. Nevydané prameny s. 91
- 8.2. Prameny vydané: edice, noviny, časopisy s. 92
- 8.3. Literatura s. 92- 93

9. Přílohy

- 9.1. Protokol ze dne 10. července 1946 mezi Republikou československou a Královstvím rumunským o transferu osob české a slovenské národnosti z Rumunska do Československa. s. 94-97
- 9.2. Obrazová příloha s. 98-104

1. Úvod

Píše se rok 1945, válkou postižená česká země začíná znovu procítat z jakéhosi děsivého stínu druhé světové války. Vítězství, radost, opojení z náhle nově nabyté svobody, začínají zažívat i obyčejní lidé, kteří během dlouhých válečných let žili v neustálém strachu a teroru z brutální politiky provozované Třetí říší. Radost prostých obyvatel pohraničí je však mnohdy velice předčasná. Válka je konečně zažehnána, lidé sice již nemusejí žít v neustálém strachu před německým terorem, avšak nyní začínají pozvolna vyvstávat nové konflikty, které po ztrátě vojenského podtextu začínají dostávat charakter etnické nenávisti. Tyto nově vznikající etnické represe mnohdy obyvatele žijící v pohraničí zasáhnou s mnohem větší intenzitou než samotná válka. Na jedné straně před válkou odsunutí čeští starousedlíci přicházejí zpět do svých domovů, kde však již nemohou nalézt harmonické soužití se svými německými sousedy. Na druhé straně se dostávají do předválečné role německých usedlíků v pohraničí, kteří často fanaticky vyháněli své české sousedy, se kterými v pohraničí po desetiletí v souladu žili. Nyní se karta obrací, oběť se stává oním pánem, který má nyní veškerou moc. Je to opravdu doba plná lidských tragédií, kde jedni jsou násilně odsunováni a vyháněni, jiní úplně cizí přicházejí s toužebným očekáváním po lepším „novém životě“.

Při toulkách idylickou přírodou v Novohradských horách člověk mnohdy naráží na ruiny selských usedlostí, zubem času již často velice nahlolané, na mýtinách prochází ovocnými sady s věkovitými stromy a mnohdy si při pohledu na tyto opuštěné ruiny domů na pokraji lesů ani neuvědomuje, jaké příběhy mohou tyto „artefakty v přírodě“ vyprávět, kolik lidských životů zde poválečné změny v podobě etnických změn v pohraničí poznamenaly a ovlivnily. Tyto osudy dnes již leží jen v duších ještě žijících pamětníků, jenž se mnohdy s bolestí v srdci se mnou o své zážitky a zkušenosti podělili.

Tato práce se snaží popsat poválečné osídlovací procesy na samé výspě jižních Čech v tehdejší správě Kaplice, kam tehdy spadala i oblast Novohradsko. Hlavním pilířem této práce je zachycení poválečné reemigrace jednoho etnika, jenž je velice úzce spjato s právě tímto koutem jihočeského pohraničí. Ano, jsou to rumunští Slováci, kteří tvořili jedno z nejvýznamnějších etnik v této části jižních Čech a po válce svou kulturou, způsobem každodenního života silně ovlivnili kulturní vývoj Novohradského pohraničí.

Samotná práce je rozdělena na několik kapitol, z nichž první tři se věnují jednak obecně vymezení termínu poválečné pohraničí, dále etnickým přesunům a reemigraci a

konečnému osidlování jihočeské oblasti. Nejdůležitější část těchto tří kapitol tvoří stať věnovaná etnickým změnám v jihočeském pohraničí v letech 1945-1947. Tyto první tři kapitoly jsou sepsány na základě studia pramenů (dobový tisk, archivní materiál) a podle studia některých již publikovaných studií v Jihočeském sborníku historickém a Českém lidu. V další části práce jsou dvě kapitoly věnovány samotnému etniku Slováků z Rumunska. V páté kapitole je věnována podkapitola i problematice Slováků v Rumunsku, historii jejich osídlení, demografickým ukazatelům a způsobu jejich života. Tato část vychází především z práce „Čechoslováci v Jugoslávii, v Rumunsku, v Maďarsku, a v Bulharsku“, sepsané Janem Auerhanem, který ve dvacátých letech prováděl sčítání československého obyvatelstva v zahraničí.

Závěrečné kapitoly jsou věnovány i popisu života Slováků v Rumunsku podle pramenů a především podle ústních výpovědí pamětníků, kteří v poválečných reemigracích přesídlili do politického okresu Kaplice. V podkapitole 6.2. je pak také zachyceno několik životních osudů pamětníků, kteří přišli během organizovaných přesunů z Rumunského království do Československé republiky a stali se fakticky novými osídlenci, jenž se podíleli na formování nového poválečného pohraničí. Následná konfrontace jejich výpovědí s prameny a literaturou pak tvoří základ interpretace této práce.

2. Vymezení základních pojmů použitých v práci

2.1. Vymezení termínu pohraničí v českých zemích:

„Pohraničí“ se dá vymezit v českých zemích mnohem snadněji a zřetelněji než v jiných evropských státech, což bylo umocněno především během první poloviny dvacátého století, kdy pojem „pohraničí v českých zemích“ byl velice aktuálním problémem, jenž naše dějiny několikrát zlomově ovlivnil. S pojmem se v českých zemích výrazněji setkáváme během éry první republiky, především ve třicátých letech, kdy v sousedním Německu zesílila moc a politické aktivity strany NSDAP s vůdcem Hitlerem, která ovlivnila aktivity tzv. „sudetských Němců“ žijících právě převážně v českém pohraničí.

Mimo termínu pohraničí, o kterém lze hovořit ve všech středoevropských státech, vyvstává v Českých zemích ještě problematika termínu Sudet a její souvislost s obecným pojmem pohraničí, které se především v geografickém vymezení termínu pohraničí úzce dotýká. Pokud budeme konkrétněji uvažovat nad termínem pohraničí, dospějeme k závěru, že do roku 1945 je pohraničí chápáno jako území hraničních okresů, přiléhající k dnešní státní hranici česko-německé, česko-polské a česko-rakouské (výjimku zde tvořily např. regiony Mostecka, Opavska, Domažlicka a některých dalších menších regionů) s převahou německé populace.¹ Jiným možným obecnějším vyjádřením by bylo možné o pohraničí hovořit jako o vyložené periferním území tehdejšího Československého státu se sníženou frekvencí kontaktů s centrem republiky.² Tyto dvě definice se však týkají jen vymezení z hlediska národnostního složení obyvatelstva, kdy u pohraničí do roku 1945 jasně převládalo německé obyvatelstvo nad českým. Druhá definice se jeví jako ještě obecnější, neboť se dá uplatnit u periferních oblastí mnoha evropských států. Naproti tomu první definice se váže úzce pouze právě na české pohraničí.

Pokud se však odkloníme od vymezení a definování pohraničí z hlediska

1) Do roku 1945 pohraničí bylo chápáno jako území všech hraničních okresů přimykající se k dnešní státní hranici česko-německé, česko-polské a česko-rakouské. V tomto pojetí pohraničí, však tvořily výjimku regiony Mostecka, Opavska, Domažlicka kvůli většímu procentuelnímu zastoupení českého živlu, blíže František Čapka, Lubomír Slezák, Jaroslav Vaculík, *Nové osídlení pohraničí českých zemí po Druhé světové válce*, Brno 2005, s. 9.

2) Obecně lze o pohraničí hovořit jako o periferním území Československého státu s nižší frekvencí kontaktů s centrem, k tomu Quido Kastner, *Osídlování českého pohraničí od května 1945 (na příkladu vybraných obcí Litoměřicka)*, Praha 1996, s. 10.

národnostního složení, které může být mnohdy sporné a problematické, můžeme pohraničí definovat mnohem snáze čistě z geografického hlediska. Když vezmeme v úvahu pouze ryze české pohraničí, tak z geografického hlediska zde lze o pohraničí hovořit jako o převážně hornatém území tvořeném od jihu celkem Novohradských hor, jenž následně pozvolna přechází v masív Šumavy a Českého lesa, kde se zvolna stáčí severovýchodním směrem a z Chebské pánve přechází v Krušnohorskou hornatinu. Poté území pokračuje plynule přes Děčínský Sněžník, Lužické a Jizerské hory, přes masív Krkonoš se stáčí jihovýchodním směrem přes Orlické hory a pozvolna přechází do Rychlebských hor a Jeseníků. Takto fakticky pouze podle geografických pravidel vymezený region se na první pohled jeví ne příliš atraktivní (pokud bereme v potaz především ekonomickou stránku regionu), což je dáno pokryvem tvořeným převážně hornatinami, také umocněno vzdáleností od center uvnitř tehdejšího státu, nedostatečnou infrastrukturou v regionech a podobně.

Po tomto obecném vymezení pohraničí rozeznáváme ještě v dané problematice jednotlivé dílčí pojmové podkategorie a to české vnější pohraničí, české vnitřní pohraničí a především termín Sudety. Vezmeme v úvahu první dva pojmy, které se v mnohém prolínají a jsou si ve svých definicích mnohdy podobné, tak naproti tomu termín Sudet jako oronymum, má své vlastní vymezení, i když se mnohdy těmito dvěma složkami prolíná a geograficky tvoří vlastní území.³

České vnější pohraničí zahrnovaly především okresy, které se přímo dotýkaly a tvořily státní hranici s Německem, Rakouskem a Polskem. Vnější pohraničí lze definovat čistě obecně jako území se zcela periferní polohou ve vztahu k centru, ve kterém jsou zcela specifické přírodní a klimatické podmínky, ale také sociokulturní diskontinuita způsobená směnou obyvatelstva, jež byla důsledkem odsunu německy mluvícího obyvatelstva po druhé světové válce. Následné rozsáhlé přesuny obyvatelstva, které se pojily se znovuosídlením pohraničních oblastí vedly v mnohých oblastech k mimořádně komplikované migrační situaci, což se posléze projevilo v nepříznivém dopadu do struktury a hustoty osídlení pohraničních oblastí.⁴ Tyto

3) Podrobně k problematice rozčlenění obecného pojmu pohraničí na dílčí podkategorie vnější a vnitřní pohraničí Quido Kastner, c.d. , Praha 1996, s. 10.

4) Vnější pohraničí je chápáno ve vztahu k centru jako území se zcela specifickými přírodními i klimatickými podmínkami, ale také i s kulturní a sociální diskontinuitou, více V. Houžvička, *Sudetoněmecká otázka v názorech a postojích obyvatel českého pohraničí*, Praha 1996, s. 6-8.

komplikované migrační vlny zde posléze vytvořily nepříznivou sociální a vzdělanostní strukturu obyvatelstva. O vnějším pohraničí českých zemí můžeme hovořit rovněž jako o území s majoritní většinou německé populace, která zde žila až do let 1945-1947.⁵ Během svého historického vývoje však pohraničí prodělalo mnohokrát územní proměnu. Ke stabilizaci plochy daného území došlo až koncem 18. století, přesněji však k úplné stabilitě počátkem 19. století. V tomto historickém vývoji však k nejvýznamnějšímu předělu v chápání německého pohraničí došlo, když na podzim v roce 1938 do pohraničí nacisté násilně zahrnuly a začlenily etnicky i kulturně české regiony, což bylo dáno především ekonomickou vyspělostí jednotlivých regionů, jakými byly Mostecko, část Domažlicka, Českodubsko nebo východní a jihovýchodní část Opavska.⁶

Po rozboru skladby obyvatelstva s povětšinou majoritním obyvatelstvem německé národnosti v českém vnějším pohraničí, je nezbytné uvést i nejdůležitější statistická data, která nastíní počty a procentuelní zastoupení tzv. sudetských Němců. Nejlépe se zorientujeme, když se na daná data podíváme za pomoci předválečné statistiky, neboť v roce 1930 proběhlo sčítání obyvatelstva. K tomuto datu žilo v celém Československu 14 729 536 obyvatel. Z tohoto celkového počtu tvořila německá menšina 3 231 688 obyvatel, což tvořilo téměř čtvrtinu celkového počtu obyvatel (přesněji 21,9%).⁷ Když navíc provedeme rozdělení z hlediska českých historických zemí, tak na Čechy připadalo 32% sudetských Němců, na Moravě a Slezsku procentuelní zastoupení nedosahovalo tak vysoké úrovně jako v Čechách jednalo se mnohdy kolem 22%.

Pokud je však bráno v potaz skutečně jen vnější pohraničí v českých zemích, tím rozumíme okresy, které se skutečně přimykaly ke státní hranici s Německem, Rakouskem a Polskem, což zahrnuje 55 okresů v Čechách a 22 okresů na Moravě a ve Slezsku, skutečný počet sudetských Němců je o něco nižší. Tento fakt byl dán především existencí jakýchsi enkláv ve vnitrozemských oblastech českých zemí, které se nacházely především na Jihlavsku, Vyškovsku, Olomoucku, Konicku a Modřicku. Mimo tyto enklávy můžeme v tehdejším Československu hledat silné německé komunity na Moravskotřebovsku, a mnohých městech na Moravě a Slezsku, např. Brně,

5) Více Q. Kastner, c.d., Praha 1996, s. 11.

6) K tomu blíže Q. Kastner, c.d., s. 11.

7) Roku 1930 bylo v celém Československu přítomno 14 729 536 obyvatel. Z tohoto celkového počtu tvořila německá menšina 3 231 688 obyvatel., k tomu blíže František Čapka, Lubomír Slezák, Jaroslav Vaculík, c.d., Brno 2005, s. 11.

Jihlavě a podobně. V oblasti, která geograficky ležela skutečně jen v příhraničních regionech, bylo procentuelní zastoupení obyvatel německé národnosti skutečně hodně vysoké, v Čechách průměrně 91,7% a na Moravě a Slezsku 70,2% což bylo ve výsledném čísle 2 644 922 osob.⁸ Ve třicátých letech se začalo užívat i úplně nového do té doby nepoužívaného pojmu „pohraniční pásmo“.⁹ Tento pojem byl však v tehdejší době interpretován jiným způsobem, než jak jím je chápán v současnosti. V předválečném období však byl pojem chápán především z hlediska národnostního složení v dané oblasti. Přesněji bylo vymezeno vládně v roce 1936, kdy problematika etnického složení v ČSR byla velice aktuální.

Jak jsem již naznačil, vnější pohraničí nebylo ve všech směrech zcela kompaktním územím, se zdrcují převahou obyvatelstva německé národnosti ve všech pohraničních okresech, ale nacházela se zde i četné regiony s větším procentuelním zastoupením českého živlu. Takové oblasti se v tehdejší době nalézaly především na Mostecku, celkově prakticky v celém Podkrušnohoří, které se řadilo, alespoň co se týče průmyslu a urbanistického řešení, k nejrozvinutějším oblastem Československa. Následně však přes převahu českého obyvatelstva, byly násilně zařazeny do pohraničních oblastí, které byly po Mnichovském diktátu připojeny k říši.

8) Procentuelní zastoupení německého etnika v pohraničí srovnej v díle František Čapka, Lubomír Slezák, Jaroslav Vaculík, c.d. s. 11.

9) Pojem „pohraniční pásmo“ se začalo užívat především ve třicátých letech. Mělo charakter především jako rozdělení území dle národnostního složení obyvatelstva, více Vládní nařízení z 25. června 1936, č. 155/1936 Sb.

2.2. Vymezení termínu Sudety:

Termín Sudety je v mnohých definicích podobný, či dokonce totožný s pojmem pohraničí ve smyslu již v předchozí kapitole geograficky vymezeného území, avšak podobně jako „pohraničí“ i tento termín prodělal velice složitý vývoj. Termín vznikl původně z keltského pojmenování „Sudety“, které se užívalo pro označení horských oblastí kolem dnešní státní hranice. Během staletí se pojmenování rozšířilo a ustálilo a za Sudety bylo považováno území, které se dále členilo na Západní, Střední a Východní Sudety.¹⁰ Do západosudetské oblasti se řadil horský masív Krkonoš a Jizerských hor, který se v nejzápadnější části snižuje do Lužických hor a Žitavské kotliny. Do středosudetské oblasti pak spadají Orlické a Soví hory a plynule oblast přechází do východní sudetské oblasti tvořené masivem Jeseníků a Rychlebských hor, které přechází až v Oderské vrchy. Ve dvacátém století se však pojem Sudet ustálil a dostal se i do všeobecného povědomí. Pojmu Sudet se začalo užívat pro hornatinu ležící podél česko-německé a česko-polské hranice. Po vzniku samostatného Československého státu však pojem nabyl důležitosti a byl oficiálně přijat jako oficiální termín a pojmenování pohraničních oblastí v této oblasti.

Dalšího územního rozšíření dosáhly Sudety během třicátých let, kdy díky henleinovské a vůbec nacistické propagandě došlo k pojmenování „Sudetskou župou“ či zemí téměř celé pohraničí táhnoucí se od levého břehu Odry v Ostravě podél státní hranice, stáčející se následně přes masív Krušných hor jihozápadním směrem, dále pozvolna přecházející podél státní hranice přes masív Šumavy a Novohradských hor vedoucí podél jižní hranice s Rakouskem končící za Horšovským Týnem. Tento souvislý pás území s majoritní většinou německého obyvatelstva byl přerušen pouze národnostním ostrůvkem u Náchoda.¹¹ V prvním roce po vzniku republiky se pojmu oficiálně ujaly i němečtí představitelé v Československu a vyhlásily v pohraničí čtyři provincie, které se celkově označovaly termínem Sudety. První provincie se označovala termínem „Sudetenland“, a jako jediná narušovala hranice českých historických zemí tím, že prolínala zemské hranice Čech, Moravy a Slezska, kde docházelo i k částečnému narušení zemské identity mezi českými, moravskými a slezskými Němci zasahující

10) Za Sudety bylo v éře první republiky považováno území podél státní hranice s Polskem a Německem vedoucí od Opavy až po Šluknovský výběžek. Toto území se dále vnitřně členilo na Západní, Střední a Východní Sudety, srovnej v díle *Československá vlastivěda, díl I., Příroda*, Praha 1968, s. 232-233.

11) Srovnej Q. Kastner, *Osídlování českého pohraničí od května 1945 (na příkladu vybraných obcí Litoměřicka)* Praha 1996, s. 12.

svými enklávami poměrně hluboko do vnitrozemí s převahou českého živlu. V pohraničí však vznikly ještě další tři německé provincie se specifickými názvy, první Deutschböhmen, která vznikla v severozápadních Čechách s významným centrem v Liberci, na jižní Moravě vznikla Deutschsüdmähren s centrem v historickém Znojmě a poslední v jižních Čechách Böhmerwaldgau se správním centrem v Prachaticích. Všechny tři provincie celkově zabíraly plochu území zhruba 26 tisíc kilometrů, na kterém se nacházelo více než tři miliony obyvatel.¹² Po Mnichovu se termín Sudety začal skutečně užívat jako správní pojem, který se v nacistické terminologii ustálil jako termín politicko-správní „Sudetengau“.

Během nacistické okupace se Sudety dělily na tři hlavní obvody, které byly spravovány říšským místodržitelem v Liberci. Jednotlivé obvody pak měly svá sídla v Karlových Varech, Ústí nad Labem a Opavě. Zbytek zabraného sudetského pohraničí, oblast Šumavy, jižních Čech a jižní Moravy, náleželo ze správního hlediska do Bavorska a Horních a Dolních Rakous.

Po obnovení poválečného Československa se však tohoto pojmu v české terminologii téměř přestalo používat a termín postupem doby získal až pejorativní nádech. Nicméně pojmu i v dnešní době využívá Sudetoněmecké krajanské sdružení, kteří s ním opět označují opět komplexně celé české pohraničí.¹³

12) Podrobně k dělení pohraničí na jednotlivé provincie, František Čapka, Lubomír Slezák, Jaroslav Vaculík, c.d., s. 1

13) Po osvobození ČSR spojeneckými armádami roku 1945 se v českém prostředí téměř pojmenování Sudety přestalo využívat, či dokonce dostávalo až pejorativní význam, Q. Kastner, c.d., s. 12.

3. Situace v Československém pohraničí v letech 1945-1947

3.1. Problematika odsunu německého obyvatelstva na příkladu jihočeského pohraničí

Při zpracování poválečných etnických a osidlovacích proměn v jihočeském pohraničí, které sice začaly v prvních měsících po skončení války, avšak s největší intenzitou probíhaly od začátku roku 1946 až do poloviny roku 1947, vyvstává určitý problém, neboť šly ruku v ruce s další neméně významnou problematikou poválečného jihočeského pohraničí což byl odsun Německého obyvatelstva. I když téma této práce se týká především poválečnému osidlování a reemigraci, je nezbytné alespoň v jedné podkapitole zmínit problematiku odsunu Němců, neboť v mnohém obě tyto demografické změny v pohraniční populaci souvisejí, či se navzájem prolínají a ovlivňují.

Vlastní poválečné odsuny jihočeského pohraničí začínají víceméně od 9. května 1945, kdy během měsíců května a června došlo k velice nepřehledné a zmatené situaci vyvolané náhlým opojením českého obyvatelstva z konce války a jejich touhou po pomstě. Tato prvotní poválečná fáze odsunu, kde však se o odsunu v pravém slova smyslu dá ještě velice těžko hovořit, byla ve znamení velkých problémů, konfliktů a nejasností, kdy docházelo mnohdy i k ztrátám na životech a tak u mnoha nejasných úmrtí Němců byla často stanovena jako příčina smrti sebevražda.

V jihočeském regionu však oproti jiným pohraničním oblastem nedocházelo k takovým brutalitám a násilným činům při tomto tzv. „divokém odsunu“. I když situace v jihočeském pohraničí byla oproti jiným regionům o poznání klidnější, přesto lze tyto první dva poválečné měsíce charakterizovat jako velice emotivní a zmatené, kdy docházelo k množství násilností a vyřizování účtů. U mnohých příslušníků německého národa se tak začal projevovat strach z pomsty, snažili se proto všemožně upravit či nějakým způsobem pozměnit svoji minulost. Typickým rysem této etapy byl také vzrůst počtu sebevražd, k nimž docházelo především v červnu. Během několika týdnů tak došlo na Českobudějovicku k 126 sebevraždám.¹

Po těchto dvou měsících plných konfliktů následovala další fáze odsunu Němců, která však již probíhala pod jistým vlivem Postupimské konference, a ta v závěru

1) Během tohoto prvního období odsunu docházelo k největším ztrátám na životech a mnoho Němců spáchalo i sebevraždu, více Jiří Petráš, *Konec soužití Čechů a Němců v Českých Budějovicích*, JSH 66-67, 1997-1998, s.147.

prvotní divoké odsuny značně odsoudila. V letních měsících tak pomalu odsuny Němců začaly dostávat organizovaný rámeček, kdy v jednotlivých krajích začala působit Oblastní osidlovací komise, která zřizovala jednotlivé sběrné tábory pro Němce. V jihočeském pohraničí byl nejvýznamnější sběrným táborem shromažďovací středisko v Suchém Vrbném, který později sloužil i jako shromažďovací středisko pro zahraniční reemigranty. V této fázi odsunu měl významnou úlohu i vydání oběžníku ministerstva vnitra 17. října 1945, který nařizoval zastavení všech neoprávněných odsunů, zároveň také stanovil možnost uskutečnění tzv. dobrovolných odchodů Němců po splnění jejich podmínek, čímž se rozumí vydání potvrzení od národních výborů o beztrestnosti. Tito lidé pak směli si s sebou na cestu vzít zavazadlo o hmotnosti 30 kg, potravin na týden, avšak přepravu si museli hradit sami. Byl však zakázán odliv kvalifikovaných pracovních sil a specialistů.²

Soustavný a cílevědomý odsun Němců byl plánován především na rok 1946, na jehož průběh měly dohlížet oblastní osidlovací úřadovny, které byly zřízeny dekretem prezidenta republiky Edvarda Beneše. V jihočeské oblasti se Oblastní osidlovací úřadovna nacházela v Českých Budějovicích. Ta následně zahrnovala okresy České Budějovice, Český Krumlov, Kaplice, Písek, Sušice, Strakonice, Prachatice, Blatná a Týn nad Vltavou.³

Důležitým momentem z hlediska osidlování tvořilo i vydání směrnice Ministerstva vnitra označené jako „Odsun Němců a Maďarů z Československé republiky, seznamy“.⁴ Bylo zde určeno jednotlivým národním výborům, aby ve čtrnáctidenním termínu uskutečnily jmenný soupis všech Němců a Maďarů pobývajících v této době v Československu podle jednotného formuláře. Důležitý byl v těchto soupisech jednotný styl hodnocení Němců a Maďarů. Celkově se jednalo o osm kategorií, 1) okupanti, tím se rozumí Němci a Maďaři, kteří se na území Československa nastěhovali po 1. říjnu 1938, 2) provinilci, kteří ještě nejsou podchyceni, zde se jednalo především o velice průbojné nacisty 3) bývalí veřejní zaměstnanci, kteří zrušením služebního poměru se staly nezaměstnanými, 4) zemědělci, 5) majitelé podniků a živnostníci, 6)

2) Blíže k jednotlivým dobrovolným odchodům Němců z jihočeského pohraničí Jiří Petráš, c.d., s. 148-149.

3) Podrobněji ke vzniku a působení oblastní osidlovací úřadovny v Českých Budějovicích Jihočeská pravda, 14. 12. 1945.

4) SOKA České Budějovice, fond Okresní národní výbor České Budějovice, č. kartonu 172, Odsun Němců a Maďarů z Československé republiky, seznamy.

dělníci, 7) různí.

Během podzimních měsíců roku 1945 proběhlo právě již zmiňované množství dobrovolných odchodů Němců, což se však lišilo v jednotlivých oblastech podle místních podmínek. Do konce roku 1945 byli Němci postupně soustředěni ve sběrných táborech, především v Suchém Vrbném. Ne všichni Němci však byli soustředěni ve sběrných střediscích, a tak často bylo běžné, že Němci zůstávali na svých usedlostech (bylo to umožněno především potřebou osidlovacích úřadů k zachování hodnoty nemovitého i movitého majetku). Tento jev se stával především v případech, když osidlovací úřady ve spolupráci s národními výbory nezískaly podle různých kritérií novoosídlenec, který projevil zájem o jejich usedlost, hospodářství, či živnost.⁵

Po této první fázi odsunu Němců, která víceméně končila rokem 1945, následovala další etapa, která probíhala podle řízeného odsunu a podařilo se v ní odsunout drtivou většinu německého obyvatelstva z jihočeského pohraničí. Oficiálním podkladem pro řízený soustavný odsun Němců byla v této době evidence všech osob německé národnosti, která byla nařízena ministerstvem vnitra pod č. j. B 300/1183 z 5. listopadu 1945.⁶ Mimo tento právní rámec se odsunu dostalo i svých pravidel: „Němci určení k odsunu jsou shromážděni v sběrných střediscích, v budějovickém okrese v Suchém Vrbném, kde dříve nežli jsou ubytováni, jsou ošetřeni a prohlédnuti lékařem německé národnosti, dále je provedena koupel, desinfekce a zaprášení proti hmyzu. I ve sběrném středisku má každá osoba určená k odsunu možnost přednést vyšetřující komisi námítky proti odsunu. V den odsunu je transport předán vojenskému veliteli, který po překontrolování stavu transport přeber od ONV (OSK) a hranicích jej předá americkému velitelství. S každým takovým transportem jede sanitní personál a transport je vybaven potravinami na tři dni, podle normy určené pro válečné zajatce. Děti však dostávají zvláštní přiděly mléka a tuku.“⁷ Před zahájením samotného transportu Němci ještě vyplňovali tzv. „přepravní lístek pro odsunované“, který obsahoval základní biografické údaje odsunovaných, ale měl zde i kolonku, kde bylo zjišťováno, do jaké země by si přál odejít.⁸ V absolutní většině zde bylo uváděno Bavorsko.

Celkově v této době bylo uskutečněno z Českobudějovicka, Českokrumlovska a

5) Více Jiří Petráš, c.d., JSH 66-67, 1997-1998, s. 157.

6) Evidence osob německé národnosti, Jihočeská pravda, 22. 6. 1946.

7) Němci určení k odsunu jsou shromážděni v sběrných střediscích, Jihočeská pravda 15. 3. 1946.

8) SOkA České Budějovice, fond Okresní národní výbor České Budějovice, č. kartonu 170.

Kaplicka celkem 12 transportů ze sběrných středisek Kaplici, Vyšném u Českého Krumlova a Suchého Vrbného v celkovém počtu 5433 osob.⁹

V poslední etapě odsunu, která probíhala na přelomu čtyřicátých a padesátých let docházelo již jen k tzv. dobrovolným odchodům. Následně zbylé německé obyvatelstvo, které se již nepodařilo odsunout do Německa, bylo podle vládního nařízení přesunuto do českého vnitrozemí a zde rozptýleno, aby nevytvořilo souvislé německé osídlení.

9) SOkA České Budějovice, fond Okresní národní výbor České Budějovice, č. kartonu 176.

3.2. Problematika vzniku poválečné reemigrace

První myšlenky věnované problematice osídlování pohraničních okresů obyvateli české a slovenské národnosti žijící mimo hranice Československé republiky vznikaly bezprostředně po vyhlášení samostatného Československa, kdy především místopředseda zahraničního odboru Národní rady Jan Auerhan uvažoval o zakládání nových vesnic v pohraničí pro potomky emigrantů z Pruska.¹ Mezi další prvotní snahy, které byly pod patronací již zmíněného Jana Auerhana a evangelické organizace Kostnická jednota, patřily tendence k přesídlení potomků osadníků z Volyňské oblasti na rusko-polsko-ukrajinském pomezí.²

Tyto prvotní snahy o návrat potomků emigrantů zpět do nově vzniklé vlasti neměly trvalejší charakter, nedočkaly se ve většině případech ani státní pomoci, bez které posléze zkrachovaly. Nicméně postupem doby hlasy usilující o provedení hromadné státně řízené reemigrace sílily a dostávaly trvalejší organizovaný rámec.

Později v průběhu třicátých let dvacátého století však snahy o provedení reemigrace opět ustupovaly do pozadí a k jejich realizaci tak v éře první republiky nikdy nedošlo.

Ke skutečnému systematickému plánu na uskutečnění reemigrace docházelo především od roku 1940 během činnosti exilové vlády v Londýně. V této době již začínalo být zřejmé, že poválečné uspořádání Československa se bude v řadě ukazatelů lišit od uspořádání republiky předmnichovské. Mezi hlavní ukazatele, které poukazyvaly na směr vývoje poválečného Československa, se řadil jednak plánovaný odsun německého obyvatelstva a s tím také částečně související nutnost změny ve vlastnictví pozemků.³

Především nutnost provedení nové pozemkové reformy v Československu souvisela částečně i s provedením tak rychlé a systematické kolonizaci pohraničních okresů reemigranty z Volyně, Rumunska, Bulharska, Chorvatska a dalších zemí. V květnu 1945 tak byla skutečně přijata nová pozemková reforma, jejímž velkým zastáncem byl tehdejší ministr zemědělství ze Slovenska Július Ďuriš. Ten pak následně v tzv. Hradeckém programu stanovil i jednotlivé části a nezbytnosti tohoto zákona. Mezi hlavní pilíře nové pozemkové reformy patřily konfiskace a stanovy pravidel o

1) Jan Auerhan, *Čechoslováci v Jugoslávii, v Rumunsku, v Maďarsku a v Bulharsku*, Praha 1921, s. 20.

2) Jaroslav Vaculík, *Reemigrace a usídlování zahraničních Čechů a Slováků v letech 1945-1950*, 1993, s. 13.

3) Srovnej v díle, Jiří Kořátko, *Pozemková forma v Československu*, Praha 1949, s. 10.

přerozdělení zabavené německé a maďarské půdy. Po válce pak začaly být skutečně prováděny inovace předválečné pozemkové reformy, kde se ukázala přílišná liberálnost ve vlastnictví pozemků, což vedlo v mnoha případech nepřímo k prohloubení předválečné hospodářské krize. Následně po květnovém vítězství komunistické strany ve volbách 1946 se problém pozemkové reformy začal dostávat stále do popředí a stal se mnohdy jedním z hlavních politických témat.

Podnětem k samotné reemigraci se stalo ustanovení vlády Československa ze dne 31.7.1945, které oslovilo krajany žijící v zahraničí k myšlence návratu do vlasti. Tomuto aktu vlády předcházelo vydání dekretu č.27/1945 Sb. z 17. července 1945. Na jehož základě byl poté zřízen samotný Osidlovací úřad.⁴ Prováděním přesunu pak bylo pověřeno ministerstvo ochrany práce a sociální péče. Zemědělské osidlování se posléze dostalo pod patronaci ministerstva zemědělství, které uskutečňovalo toto osidlování především v pohraničních okresech pomocí tzv. osidlovacích komisí ministerstva zemědělství. Následné nezemědělské osidlování bylo zajišťováno a řízeno Osidlovacím úřadem, kde samotnou realizaci zajišťovaly oblastní úřadovny a úřady ochrany práce.

Mezi prvotní počiny československé vlády vedoucí k zahájení plánovaného a systematického osidlování pohraničí bylo uzavírání smluv o výměně obyvatelstva se státy se kterými měla být výměna obyvatelstva prováděna. Tyto tzv. „reemigrační“ smlouvy se zpočátku nepodařilo plně prosadit, neboť téměř v každém státě, se kterým byla plánována výměna obyvatelstva se vyskytly určité komplikace. Některé země se stavěly k tomuto vystěhovalectví občanů české a slovenské národnosti značně rezervovaně a mnohdy bylo nutné smlouvy o reemigraci prodlužovat, neboť je jednotlivé státy mnohdy povolovaly jen na časově omezený úsek, jako tomu bylo např. u výměně obyvatelstva s Rumunskem.

Celkově však lze průběh celé reemigrace rozdělit na tři hlavní etapy. V prvním tzv. přípravném stádiu reemigrace mělo ministerstvo ochrany práce a sociální péče sjednat za součinnosti ministerstev zahraničních věcí, vnitra a zemědělství s příslušným státem reemigrační dohodu, provést soupis uchazečů o reemigraci a jejich majetku, ověřit jejich národní a politickou spolehlivost a případně provést opční řízení. V druhé části reemigrace byl řešen vlastní transfer přesídlenců vlakem nebo automobily do shromažďovacích středisek v celé ČSR, kde reemigranti obdrželi kapesné, byla provedena jejich registrace a zabezpečeno jejich usídlení. Do třetího stadia patřilo

4) Blíže František Čapka, Lubomír Slezák, Jaroslav Vaculík, *Nové osídlení pohraničí českých zemí po Druhé světové válce*, Brno 2005, s. 159.

provádění sociální péče o reemigranty, a to především poskytováním jednorázových podpor k odstranění finanční tísně, sociálních zápůjček k opatření nejnútnejšího domácího zařízení a ošacení a produktivních zápůjček k zařízení živností a samostatných povolání. K tomu přistupovala i součinnost s Československým ústavem zahraničním.⁵

Pro samotný úspěšný organizovaný průběh osidlování bylo důležité uzavření již zmíněných reemigračních dohod o výměně obyvatelstva s jednotlivými státy. Celkově Československo uzavřelo pět reemigračních dohod a jednu dohodu o výměně obyvatelstva. Tyto dohody obsahovaly především ustanovení o technickém provádění reemigrace, o movitém a nemovitém majetku reemigrantů a transferu financí.⁶

Mezi první uzavřené dohody o reemigraci patřila smlouva mezi Československem a SSSR, která řešila výměnu obyvatelstva mezi Zakarpatskou Ukrajinou a Československem. Tato smlouva byla uzavřená s okamžitou účinností 29. června 1945. Druhá dohoda mezi Československem a SSSR byla uzavřena kupodivu mnohem později 1. ledna 1946. Třetí smlouvu uzavřelo Československo krátce poté s Maďarskem, která vešla v platnost 27. února 1946. Tato smlouva řešila především výměnu obyvatelstva se Slovenskem, a obsahovala však již všechna majetkoprávní ustanovení. Dalším státem, který s Československem uzavřel dohodu o výměně obyvatelstva, bylo Rumunsko. Tato smlouva byla podepsána den 10. července 1946. Obsahovala však jen rámcová ustanovení bez bližšího vyřešení majetkových záležitostí. Proto další jednání československé vlády, se snažilo o vyrovnání majetkových záležitostí a prosazení vhodných podmínek pro odkup majetku reemigrantů královstvím Rumunským. To se však nedařilo uspokojivě vyřešit a proto reemigrovali z Rumunska především méně majetní občané české a slovenské národnosti. Mezi další smlouvy uzavřené mezi Československem a okolními státy o výměně obyvatel patřila smlouva s Jugoslávií ze dne 13. listopadu 1948, která však podobně jako smlouva s Rumunskem obsahovala ne příliš vhodné podmínky pro jednotlivé reemigranty a navíc po zhoršení vztahů mezi Československem a Jugoslávií k její realizaci nedocházelo. Poslední smlouva o výměně obyvatelstva byla uzavřena s Bulharskem, kde však došlo k nejmenšímu přesunu obyvatelstva⁷

5) Srovnej František Čapka, Lubomír Slezák, Jaroslav Vaculík, c.d.,s. 162.

6) Podrobně František Čapka, Lubomír Slezák, Jaroslav Vaculík, c.d., s. 163.

7) Blíže k jednotlivým reemigračním dohodám Jaroslav Vaculík, c.d. , Brno 1993, s. 27.

3.3. Reemigrace z Rumunska

Smlouva z 10. července o výměně obyvatelstva uzavřená s Rumunskem byla velice problematická a nedořešená v především v otázkách věnujícím se majetkových poměrů přesídlenců z Rumunska. Přitom reemigrace Čechů a Slováků z Rumunska představovala třetí nejsilnější menšinu krajanů žijících mimo území ČSR. Při sčítání obyvatelstva v roce 1930 se v Rumunsku k české národnosti přihlásilo 11 323 obyvatel a ke slovenské národnosti 33 897 osob.⁸ Význačným demografickým ukazatelem u Rumunských Čechů a Slováků byl také velice silný přirozený přírůstek, který dosahoval v průměru 7-10 dětí na matku slovenské národnosti a 5-7 dětí na matku české národnosti.⁹

Počátky aktivního jednání vlády Československa spadají do roku konce roku 1945, kdy 7. prosince 1945 Československé velvyslanectví předložilo rumunskému ministerstvu zahraničí návrh týkající se možnosti reemigrace osob české a slovenské národnosti. Posléze po úspěšných prvotních jednáních byl opět předložen rumunskému ministerstvu zahraničí hotový plán týkající se reemigrace osob české a slovenské národnosti do Československa. Po prvotním přijetí požadavků rumunskou vládou došlo k doplnění smlouvy dne 10. července v Bukurešti, kterou podepsal československý vyslanec Jan Kraus a místopředseda rumunské vlády Gheorge Tătăresce. V dodatku uzavřené smlouvy byl ještě dořešen problém týkající se osobních cenností reemigrantů, nářadí a svršků. Vyřešení prodeje nemovitostí reemigrant přesto přes veškerá snažení a jednání zůstal nedořešen.¹⁰ „Rumunská strana se ohrazovala především svou špatnou hospodářskou situací a prodej majetku reemigrantů by hospodářskou obnovu ještě zhoršoval“.¹¹

Československému státu se nakonec podařilo vyjednat smlouvu, která ve svých čtrnácti kapitolách obsahovala všechna práva a povinnosti zájemců o reemigraci vůči Rumunskému království, ale i Československu. Především pak tento, oběma stranami podepsaný dokument, umožňoval zájemcům o reemigraci, aby se ve lhůtě jednoho roku přestěhovali do Československa. Museli však být osobami s českou či slovenskou

8) Podrobně k demografickým statistikám Čechů a Slováků v Rumunsku Jan Auerhan, *Čechoslováci v Jugoslávii, v Rumunsku, v Maďarsku a v Bulharsku*, Praha 1921, s. 139-142.

9) Jan Auerhan, c.d., s. 139.

10) V reemigrační smlouvě uzavřené s Rumunskem zůstávalo několik nedořešených otázek týkajících se odkupu nemovitostí od jednotlivých reemigrantů, k tomu blíže Jaroslav Vaculík, c.d., Brno 1993, s. 64.

11) Jaroslav Vaculík, c.d., s. 64.

národnosti bydlících na území království rumunského a být tamějšími občany. Ve smlouvě však bylo kromě možnosti přesídlení rumunských Čechů, či Slováků do Československa vyřešena i možnost přesídlení občanů rumunské národnosti bydlící na území Československa do Rumunska. V jednotlivých částech protokolu byla také zdůrazněna možnost, že reemigranti mají právo si vzít s sebou své osobní svršky, domácí zařízení, nářadí pro provádění řemesel a osobní cennosti.¹²

Rumunská vláda zde také v části protokolu upravila problematiku živého a mrtvého inventáře, rumunské měny a nemovitostí. Poté byl na návrh ministra zahraničních věcí Zdeňka Fierlingera Československou vládou schválen protokol 1. října 1946 a předložen k projednání Ústavodárnému národnímu shromáždění, které s ním vyslovilo souhlas ve své schůzi 20. listopadu 1946.¹³

Posléze byl zřízen i úřad Československé přesídlovací komise, který měl hlavní sídlo ve Velkém Varadíně (Oradea Mare). V Československu byly následně vyčleňovány okresy na základě rozhodnutí osídlovacího úřadu pro usídlování rumunských krajanů. Jednalo se především o horské příhraniční oblasti tvořené okresy Kaplice, Český Krumlov, Prachatice, Sušice, Kraslice, Nejdek, Jilemnice, Vrchlabí, Bruntál a Jeseník.¹⁴

„Ministerstvo zemědělství rozhodlo vyčlenit pro osídlenec z řad zemědělců z Rumunska horské a podhorské zemědělské usedlosti o rozloze 5-10 ha v pohraničních okresech v nadmořských polohách kolem 800 metrů, pro zemědělské dělníky z Rumunska pozemky o výměře 2-5 ha a pro lesní dělníky rovněž usedlosti s pozemky ve vyšších polohách o rozloze 2-5 ha.“¹⁵

Československá osídlovací komise zahájila svou činnost po přípravách v srpnu 1946 v již zmíněném Velkém Varadíně. Ale již před podepsáním dohody o reemigraci několik tisíc Slováků již osídlilo okresy Prachatice, Žamberk, Kaplice a Jindřichův Hradec. V těchto případech se jednalo o přesídlence, kteří přišli do Československa neorganizovaně na jaře v roce 1946 ještě před podepsáním smlouvy o reemigraci.

12) Jaroslav Vaculík, c.d., s. 64.

13) Jaroslav Vaculík, c.d., s. 65.

14) Podrobně k vyčlenění okresů vhodných pro usídlování reemigrantů z Rumunska a následné poskytnutí zemědělských usedlostí s předem dohodnutou výměrou půdy pro reemigranty, František Čapka, Lubomír Slezák, Jaroslav Vaculík, *Nové osídlení pohraničí českých zemí po Druhé světové válce*, Brno 2005.

15) Jaroslav Vaculík, c.d., s. 66.

V čele osidlovací komise v Rumunsku pro české pohraničí stanul advokát Ivan Bujna, který pocházel z Nadlaku. Osidlovací úřad pouze pro Slovensko vznikl v téže době v banátském Temešváru v čele s Jánem Bubanem.¹⁶

V prvních měsících působení Československé přesídlovací komise (dále jen ČSPK) se její činnost zaměřovala především na informativní působení ohledně přesídlení pro jednotlivé Čechy a Slováky do Československa. Následné působení ČSPK po skončení této informační kampaně spočívalo především ve vytváření soupisů jednotlivých zájemců o přesídlení. Jednotlivé úřadovny ČSPK si posléze rozdělily jednotlivé krajské obce v Rumunsku. Největší počet obcí spadal tak pod správu úřadovny ve Velkém Varadíně, která tak působila v župách Bihor, Sălaj, Satu-Mare a Cluj. Do působnosti této přesídlovací komise spadalo celkově 114 krajských obcí. Oblastní úřadovna v Temešváru spravovala krajské obce v župách Timiș-Torontál, Caras a Severin. Další oblastní úřadovny nabývaly již jen místního významu a byly proto jen dočasně zřízeny v Bukovině v Gura Homorului (pět tamních krajských obcí) a v Nadlaku (šestnáct krajských vesnic).

Celkově projevíli zájem o reemigraci Češi a Slováci z 264 obcí a osad ve velice úctyhodném počtu 37 395 osob. Největší počet z nich představovali drobní zemědělci do 4 ha půdy, kterých bylo celkem 3203 rodin v celkovém počtu 15774 osob. Mezi druhou nejsilnější skupinu žadatelů o přesídlení patřili zemědělství a průmysloví dělníci v počtu 5375 rodin se 14 015 osobami. Mezi daleko méně početné skupiny žadatelů o přesídlení do Československa patřili zemědělci s vlastnictvím půdy nad 4 ha, kteří se na začátku roku přihlásili jako zájemci o přesídlení v počtu 1812 rodin se 7125 osobami. Nejmenší skupinu pak tvořili živnostníci, kteří se přihlásili jako zájemci o přesun v počtu 165 rodin se 480 osobami.¹⁷

V Rumunsku bylo během na začátku roku 1947 zřízeno několik osidlovacích středisek pro zájemce o přesídlení, z nichž nejvýznamnější bylo shromažďovací středisko v Oradea, kde krajané čekali, než jejich počet nedosáhl kolem 800 osob, aby se naplnil reemigrační vlak.

16) Podrobněji Jaroslav Vaculík, c.d., s. 65.

17) Během soupisové akce prováděné v lednu až březnu 1947 se k reemigraci z Rumunska přihlásilo 10 55 rodin v počtu 37 395 osob. Z tohoto počtu však nejsilnější většinu představovaly drobní vlastníci půdy do 4 ha. Zevrubně k této problematice Jaroslav Vaculík, *Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů*, Brno 2002.

Následná reemigrace pak byla prováděna po trase Oradea-Episcopia Bihorulii-Biharkeresztes-Püspökladány-Miskolc-Hidásnémeti-Čaňa-Košice. Vlakové soupravy byly složeny povětšinou z padesáti vagonů a řazení jednotlivých funkčních vagonů bylo u všech souprav stejné. V soupravě se nacházel služební vagon, vůz pro vojenský doprovod, ošetrovna, vůz pro matky s malými dětmi, dva vozy druhé třídy, vůz s kuchyní, vůz se skladištěm potravin a nákladní vozy v nichž v první části byly movité věci a svršky reemigrantů a v další části reemigranti sami.¹⁸

18) Podrobně k popisu průběhu a technického provedení přesunu směřujícího z nejvýznamnějšího shromažďovacího střediska v Oradea Jaroslav Vaculík, c.d., s. 65.

3.4. Proměny etnické skladby obyvatelstva jihočeském pohraničí mezi léty 1945-1947

Hned na samém začátku zpracování této kapitoly vyvstává problém s celkovým vymezením oblasti jihočeského pohraničí. Pohraničí v jižních Čechách nikdy z hlediska geografického netvořilo jednotný útvar, který lze zřetelně vymežit u celkového pohraničí českých zemí, kde hranice přechodu byla mnohdy jasně definovatelná. Ani v historii netvořila tato oblast nikdy jednotný národnostní nebo hospodářský celek, a je proto velice problematické vymežit ostré hranice pohraničím vnějším, vnitřním a dalším přechodem území ve vnitrozemí, jako to bylo možné v předchozí kapitole věnované obecně vymezení termínu pohraničí.¹ V jižních Čechách lze tak následně oblast pohraničí vymežit územím okresů, jenž se nacházely podél státní hranice, v němž bylo ve větší míře zastoupeno německé obyvatelstvo, které bylo usídleno především v okresech Prachatice, Český Krumlov a Kaplice. Dále mimo tyto hlavní okresy s největším zastoupením německého živlu se do jihočeského pohraničí přiřazovaly okresy Jindřichův Hradec, Třeboň a také i částečně okres Sušice, připojovaný v dané problematice k jihočeskému pohraničí, geograficky však již patřící do pohraničí západočeského. Celkově se v jednotlivých okresech hustota zalidnění německým obyvatelstvem lišila, s čímž pak také souviselo i následné vysídlení a míra reemigrace v jednotlivých okresech, která se podle jednotlivých okresů velice odlišovala. Pro zjednodušenou představu poslouží přiložená tabulka, jenž obsahuje počet Němci obsazených obcí v jednotlivých okresech do roku 1945.²

Správní okres	Celkový počet obcí	Počet obcí obsazených Němci a jejich částí
České Budějovice	158	5 a 4
Český Krumlov	83	59 a 9
Jindřichův Hradec	95	58 a 10
Kaplice	86	83 a 3
Prachatice	127	44 a 16
Sušice	78	26 a 10
Třeboň	90	8 a 6

1) Lubomír Slezák, *Zemědělské osídlování pohraničí českých zemí po 2. světové válce*, Brno 1978, s. 44.

2) K demografické charakteristice jednotlivých okresů v jihočeském pohraničí a tabulce více Jan Pešek, *Nástup k osídlování jihočeského pohraničí jaro 1945 - léto 1946*, JSH 55, 1986 s. 23.

Mezi okresy s největším procentuelním zastoupením německého obyvatelstva lze přiřadit správní okres Český Krumlov, ale i také sledovaný okres Kaplice. Naopak velice nesouvislé až ostrůvkovité osídlení německým obyvatelstvem se nacházelo v okresech Třeboň a Jindřichův Hradec.

Jihočeské pohraničí však nikdy nepředstavovalo území se zcela kompaktním osídlením německého obyvatelstva, jak tomu bylo především v severních Čechách a Moravě. Tento fakt lze poměrně snadno dokumentovat podle posledního předválečného sčítání obyvatelstva v roce 1930, kde poměry českého a německému obyvatelstvu se značně lišily podle jednotlivých jihočeských okresů a v mnohých okresech nedosahovalo procentuelní zastoupení německého obyvatelstva ani poloviny. Poměr německého obyvatelstva vůči českému na sto obyvatel v okresech byl nejvyšší v správním okrese Kaplice, kde poměr činil dokonce 87,8 německého obyvatelstva ku 12,1 obyvatel české národnosti. Naopak proti tomu okres s nejvyšším zastoupením českého živilu byl správní okres Třeboň, kde poměr německých obyvatel vůči obyvatelstvu s českou národností činil 2,8 : 97,1. V dalších okresech se takové extrémní rozdíly v poměrech obyvatelstva již nevyskytují. V okrese Český Krumlov poměr činil 72,5 : 27, v okrese Prachatice 47,1 : 52,8, v okrese Sušice 40,2 : 59,7, v okrese Jindřichův Hradec 36,5 : 63,4.³

Jednotlivé poměry německé a české národnosti jasně signalizují nesourodé rozšíření obyvatelstva německé národnosti v jednotlivých okresech jihočeského pohraničí podobně jako tomu bylo v jiných částech českého pohraničí. V tomto případě zde navíc hrál velkou roli jeden demografický ukazatel, který prokazoval, že ani v okresech s větším zastoupením českého obyvatelstva nedosahovaly hodnoty hustoty zalidnění průměrných celorepublikových údajů a jihočeské pohraničí i před druhou světovou válkou patřilo k řidčeji osídleným oblastem předválečné republiky. Tento demografický rozdíl se poté následně ještě prohloubil po odsunu obyvatelstva, kde pak posléze ani následnou osidlovací politikou se nepodařilo dosáhnout předválečné hustoty obyvatelstva, což vedlo k úplnému vylidnění a následnému zániku množství obcí v okresech Kaplice a Český Krumlov. O tomto fenoménu se ještě blíže zmíním v dalších kapitolách věnovaných především osidlování politického okresu Kaplice. Celkově lze konstatovat, že odsun německého obyvatelstva a následná kolonizace a

3) Podrobně *Statistický lexikon obcí v republice Československé I, Země česká*, Praha 1934, s. 19- 24.

osídlování velice poznamenaly a ovlivnily utváření a formování jihočeského pohraničí. Nejvíce se tento jev dá vysledovat na úplně rozdílné sociálně ekonomické skladbě se zjednodušenou národnostní strukturou obyvatelstva.⁴ Podle dnešních výsledků bádání lze rozdělit poválečnou kolonizaci a dosídlování celkově do tří etap, které můžeme poměrně přesně časově rozčlenit. Tuto zjednodušenou koncepci však lze již o trochu složitěji použít na sledovanou oblast celkového jihočeského pohraničí, neboť především v okrese Jindřichův Hradec mnohdy docházelo k samovolným přesunům obyvatelstva, především bezprostředně po skončení války, kdy po vystupňování protiněmeckých nálad českého obyvatelstva, mnohdy docházelo k samovolným neorganizovaným osídlovacím a kořistnickým akcím na německém majetku.⁵ Dalším poměrně důležitým faktorem při hodnocení osídlování jihočeského pohraničí z hlediska přesného rozdělení na jednotlivé etapy je i geografická poloha jednotlivých regionů, což lze snadno dokumentovat i podle výpovědí pamětníků, jenž projevovali často nevlí osídlovat právě pohraniční okresy Kaplice a Český Krumlov. Reemigranti z Rumunska často uváděli nechuť osídlovat periferní pohraniční oblasti, především kvůli nepříliš vhodným podmínkám pro zemědělství v hornaté krajině.

Vlastní poválečné osídlování pohraničí začalo již na přelomu července a srpna 1945, s plnou legalitou a právní normou, jíž se mu dostalo díky dekretu prezidenta republiky Edvarda Beneše č. 5 z 19. května 1945 a trvalo ve většině případech do léta 1947. Rumunští Slováci mnou dotazovaní reemigrovali většinou na konci první etapy osídlování, či na začátku etapy druhé. Po této vcelku dobře organizované a propracované etapě osídlování následovala další, která začala na podzim roku 1947 a trvala až do roku 1953, avšak již s daleko menší intenzitou. Následovala ještě poslední vlna osídlování, která se začala uskutečňovat na přelomu let 1953 a 1954 a trvala do konce padesátých let. Tato etapa se však dá charakterizovat ne již jako typické systematické osídlování, spíše jako ostrůvkovitě rozšířené dosídlování.⁶

Mezi úplně první zájemce o osídlení se začali hlásit lidé, kteří v pohraničních územích do začátku války žili a posléze ho byli nuceni v říjnu 1938 opustit. K těmto první vlnám se postupně začali přidávat i další lidé, žijící v blízkosti protektorátních

4) Podrobně k nejdůležitějším migračním změnám v jihočeském pohraničí, jež vedly k národnostní, sociální i ekonomické změně ve skladbě obyvatelstva Jan Pešek , c.d., s. 24.

5) Blíže Jan Pešek , c.d., s. 25.

6) Jednotlivé vymezení etap poválečného osídlování pohraničí českých zemí srovnej v práci Lubomír Slezák, c.d., s. 54.

hranic, kteří měli určité kořeny v pohraničí, či z něj byli násilně v roce 1938 odsunuti.⁷ V souvislosti s postupem Rudé armády a přebíráním pravomoci na osvobozených územích československou vládou jim to bylo velice záhy umožněno. Jihočeské pohraničí mělo však z hlediska poválečných osidlovacích akcí další problém, neboť právě v jižních Čechách probíhala demarkační linie, která stanovovala území a místa dotyku obou osvobozujících armád.⁸ Jednak již řečené sovětské, která však osvobozovala menší část jihočeského pohraničí a to okresy Třeboň, Jindřichův Hradec a část okresu Kaplice. Naproti tomu americké armády na západě osvobozovaly větší část jihočeského pohraničí tvořené okresy Prachatice, Český Krumlov a větší část okresu Kaplice.

Pro první poválečné osidlovací akce to však mělo obrovský význam, neboť na území osvobozené sovětskou armádou začala ihned po skončení války platit československá státní pravomoc. Naproti tomu v americké zóně po skončení války zpočátku nedošlo k uznání československé státní suverenity a k předání území do kompetence Československého státu došlo až v červenci 1945. Následné uznání suverenity československé pravomoci i v americké zóně otevřelo cestu pro začátek souvislého osidlování jihočeského pohraničí. Tento faktor také nahrál částečně i skutečnosti, že na území osvobozených Sovětskou armádou začaly vznikat mnohdy i samovolné osidlovací akce podněcované obyvateli násilně odsunutými, neboť vztahy mezi českými starousedlíky a německým obyvatelstvem se mnohonásobně zhoršily během teroru a brutální německé politiky za Druhé světové války. Tento počáteční pocit touhy po pomstě se částečně projevil v některých obcích Jindřichohradecka a Trhosvinenska, což mělo samozřejmě své negativní dopady. Rychlým odsunutím německého obyvatelstva a nedostatečným zabezpečením jejich majetku proti krádežím, tak vznikly v mnohých vesnicích i poměrně velké hospodářské škody.⁹

Posléze však tyto akce byly ostře napadeny na I. Krajské konferenci KSČ, která se konala 28.-29. července 1945. Na této konferenci byl poté velice přísně odsouzen především neřízený živelný postup prvních osidlovacích akcí, které měly veliké negativní dopady na zemědělskou výrobu a hospodářství v takto postižených

7) První zájemci o osídlení pohraničí pocházeli z řad starousedlíků, kteří z něj byli před začátkem války násilně odsunuti více Jan Pešek, c.d., s. 24-25.

8) Srovnej Jindřich Pecka, *Na demarkační čáře: americká armáda v Čechách v roce 1945*, Praha 1995.

9) Více: *Pohraniční okres Kaplice zůstane navždy český*, Jihočeská pravda, ze dne 22. 8. 1945.

regionech¹⁰.

Nastínil jsem již počátky první etapy osidlování, které v prvních dvou měsících probíhaly velice neorganizovaně, avšak již podle určitých právních norem, jež jim dal dekret prezidenta republiky Beneše ze dne 19. 5. 1945, pojednávající o způsobu utváření národních správ na uvolňovaném německém majetku. Díky tomuto opatření začal v prvních týdnech po skončení války plynout do jihočeského pohraničí proud tzv. „národních správců“, jež v jednotlivých jim přidělených okresech začali sumarizovat a evidovat majetek po Němcích, který byl pak evidován osidlovacími komisemi pro přidělování pozemků a nemovitostí jednotlivým reemigrantům.¹¹ První správci přicházeli do jihočeského pohraničí do jindřichohradeckého okresu v nebývalém počtu 2800, neboť, jak již bylo řečeno, tento okres byl v létě 1945 samovolně osidlován. Posléze přicházeli noví obyvatelé i do dalších okresů. V Českém Krumlově činil tento počet 490 a Kaplice v počtu 86. Tento na první pohled velice rozdílný počet národních správců v jednotlivých okresech byl způsoben především ještě poměrně velkou koncentrací německého obyvatelstva ve svých původních bydlištích, s minimálním soustředěním ve sběrných táborech.

Organizovaný proces osidlování jihočeskému pohraničí, tak byl skutečně zahájen v druhé polovině srpna 1945, kdy mezi nové osídlence se začali hlásit nejen starousedlíci před válkou násilně odsunutí, ale především pak noví zájemci o osídlení z českého vnitrozemí.

Okres Kaplice v této prvotní řízené fázi osidlování měl i výjimečné postavení, neboť na jeho území ležela úplně první osídlená vesnice v jihočeském pohraničí čímž byla obec Žár na Novohradsku. Svým způsobem se poté stala ukázkovým vzorem pro řízené osidlování celé této oblasti. První osídlenci přišli do vesnice v počtu 35 rodin dne 24. srpna 1945, kdy nad celou akcí dohlížela československá armáda a SNB. Celá akce podle dobového tisku probíhala poklidně, a systematicky. Na této akci je však až zarážející fakt, že po ustanovení MNV ve vesnici rolníci žádali, aby jako hraničáři byli ozbrojeni. Reagovali s argumentem, že jako ozbrojení si zajistí lepší stabilitu bez možného vzniku hospodářských těžkostí.¹²

10) Blíže Jan Pešek, c.d., s. 24-25.

11) Blíže k problematice národních správců J. Kořátko, *Zemědělská osidlovací politika v pohraničí*, Praha 1946, přílohy.

12) Více: *Osídlujeme pohraničí*, Jihočeská pravda, ze dne 29. 8. 1945.

Počátek osidlování byl tedy zahájen v jihočeském pohraničí zhruba k tomuto datu. Bezprostředně poté začali proudit do pohraničí a především do kaplického okresu další skupiny obyvatel české národnosti, kdy jim byl za současného odsunu německých obyvatel slavnostně předáván nemovitý majetek po Němcích. Velký příliv nastal 24. září 1945.¹³ Tehdy do kaplického okresu přijelo především nákladními auty a povozy více než 300 rolnických rodin. Celkově lze hodnotit situaci prvních týdnů osidlování jako velice dobře provedenou a organizovanou, kdy mimo jiné přicházejícím osídlencům přál i velice mírný a teplý podzim.

V této době postupně začalo osidlování ve všech oblastech českého pohraničí, ne však, jak jsem již nastínil, ve všech částech se stejnou intenzitou. Postupně začalo osidlování jihočeského pohraničí za ostatními regiony pokulhávat, což bylo dáno především jeho geografickou polohou a nechutí osídlenců odejít do této poměrně odlehlé oblasti.

Celkem však od léta 1945 do jara 1946 přišlo do oblasti několik tisíc nových osídlenců. Podle údajů k 15. 2. 1946 se v okrese Jindřichův Hradec usídlilo 204 osídleneckých rodin, v okrese Kaplice bylo již evidováno 836 příchozích rodin, v okrese Český Krumlov 607, v okrese Prachatice 378 a konečně v okrese Sušice 650.¹⁴ Počátek roku 1946 patří z hlediska osidlování k poměrně přelomovému, neboť do pohraničí začali přicházet i první „slovenští reemigranti“.

Pojem „reemigrant“ se poté ustálil natolik, že se začal používat pro obyvatele, kteří se vystěhovali z českých zemí či Slovenska, obvykle ze sociálních důvodů, případně, kdo se narodil v cizině jako potomek českých vystěhovalců, ale po osvobození Československa v roce 1945 se rozhodl navrátit¹⁵. A tak 17. dubna 1946 přijelo do Prachatic prvních 250 slovenských reemigrantů z Rumunska. Někteří se však posléze posunuli i do kaplického okresu¹⁶.

V jihočeském pohraničí se v této době začal projevovat pomalu problém s německým obyvatelstvem, které mnohde ještě do jara 1946 setrvalo na svých usedlostech. Prvním krokem k odsunu Němců bylo jejich shromažďování v tzv.

13) J. Kořátko, c.d., Praha 1946, s.61.

14) Soupisy obyvatelstva v Československu v letech 1946 a 1947, Praha 1951, s. 530-535.

15) Blíže k definici pojmu „reemigrant“ Květa Kořalková, *Československá reemigrace v letech 1945-1948*, Praha 1971, s. 35.

16) Více: *Slovenské rodiny osidlují šumavské pohraničí*, Naše Svoboda, ze dne 7. 5. 1946.

sběrných táborech, které postupně přecházely z kompetence spojeneckých armád pod správu československých úřadů. První organizované transporty Němců začaly koncem ledna 1946, kdy 25. ledna byl z Českých Budějovic vypraven první transport a po něm následoval další 9. března. První transport z okresu Kaplice byl uskutečněn 27. února 1946, kdy bylo odsunuto 1200 osob.¹⁷ (více kapitola 3.1.) Od měsíce března se frekvence transportů, jež směřovaly především do Bavorska, zintenzivněla. Největšího rozsahu však dosáhly transporty s Němci v létě 1946, kdy bylo skutečně velice důsledně a systematicky prováděno odsunutí Němců z jihočeského pohraničí. Následné transporty nových osídlenců však nestačily pokrýt veliký odliv pracovních sil v některých oblastech.

V některých vesnicích Kaplicka se pak stávalo, že hrozil v letních měsících nedostatek pracovních sil v zemědělství, což mnohde mělo za následek veliké ztráty v zemědělství a úpadek celkové hospodářské bilance. Mezi velice výmluvné příklady se pak může řadit obec Tichá v okrese Kaplice, kde bylo odsunuto přes 500 Němců a ve vesnici zůstalo jen 7 Čechů, což mělo v této obci velice katastrofální následky.¹⁸

Do konce roku 1946 byl odsun Němců v podstatě ukončen a do obcí s extrémním nedostatkem pracovních míst proudili reemigranti, především Slováci z Rumunska. Celkově z jihočeského pohraničí bylo během roku 1946 odsunuto 117 126 Němců. Navíc k tomuto počtu musíme přiřadit ještě 9478 Němců, kteří odešli v rámci vlastních přechodů.¹⁹

Přes veškeré těžkosti, jež zpočátku vypadaly problematické, tak vysídlení Němců probíhalo podle plánu a do konce roku 1946 bylo fakticky provedeno. Jak jsem již předznamenal s následným osidlováním však během léta začínaly vyvstávat určité potíže a konflikty ze strany starousedlíků vůči reemigrantům. Tyto skutečnosti mimo jiné byly umocněny i nedostatečným počtem nových osídlenců, jejich nechutí osidlovat jihočeské okresy, a tak, jak sami někteří pamětníci vypovídají, se často stávalo, že nespokojení reemigranti se po několika týdnech pokoušeli odejít a dostat se na Slovensko.

Častým jevem, který lze zaznamenat především v okrese Český Krumlov a Kaplice, bylo úplné vyliďňování mnohých vesnic, které mnohdy během příštích několik let

17) Podrobně *Odsunujeme Němce*, Naše Svoboda, ze dne 19. 3. 1946.

18) Podrobn, *Pohraničí potřebuje naši pomoc*, Jihočeská pravda ze dne 29. 8. 1946.

19) M. Krýdl a kol., *K problematice jižních Čech v letech 1945-1948*, JSH 55, 1968, s. 19.

zanikly. V další kapitole je věnována podrobnější analýza problematice vysídlování a zániku vesnických sídel na Kaplicku.

Jedním z faktorů, které také přispívaly posléze k vyliďňování již i částečně osídlených vesnic, bylo také zakládání tzv. horských pastevních družstev, podle plánu ministerstva zemědělství. Plán ministerstva počítal se zakládáním těchto rozsáhlých pastevních družstev především v méně úrodných horských a podhorských oblastech Prachaticka, Českokrumlovska a Kaplicka, kde však postup zakládání vzhledem k velkým potřebám pastvinářské půdy měl někde tendence některé reemigranty přesunovat. Tato družstva byla jakási společenství s ručením omezeným, jejichž zřizovateli se pak stávaly většinou okresy či větší města jako České Budějovice, která půdu, na které hospodařila, měla vlastně v nájmu. Celkově v jihočeském pohraničí vzniklo 23 pastevních družstev na rozloze větší než 40 tisíc ha. I když jejich fungování bylo velice složité a problematické, často bez dostatku pracovních sil, jejich význam byl v zachování částečných hospodářských hodnot v pohraničí po odsunu německého obyvatelstva.²⁰

Další problém, který v roce 1946 kolem osídlování pohraničí vyvstal, měl charakter politického boje mezi jednotlivými stranami do Ústavodárného národního shromáždění v květnu 1946. Jednotlivé strany si tohoto faktu byly velice vědomy a snažily se na své zásluhy v pohraničí silně poukazovat. Především Komunistická strana Československa, v čele s ministrem zemědělství Ďurišem (KSS) se vehementně snažila poukázat na své zásluhy v osídlování pohraničí a reagovala proto vydáváním tzv. Dekretů o vlastnictví půdy, které přidělovala novým osídlencům. Touto politikou si však mnohé osídlence naklonila, což mělo za následek zisk osídleneckých hlasů pro KSČ. Proti podobným reakcím nekomunistické strany vystoupily s varováním o neobdržení půdy do celoživotního vlastnictví. Mnoho obyvatel v pohraničí však na podobné varování nekomunistických stran nereagovalo a komunisté tak zde svými planými sliby získali mnoho voličů.

Mezi další formy politického boje na poli osídlovacím patřilo také další varování nekomunistických stran, které dekrety o přidělu půdy považovaly za zbytečné a snažily se pomocí svého tisku poukázat na nejistotu a nestabilitu těchto dekretů, které sice zdánlivě dávaly nově příchozím obyvatelům záruku po právní stránce. Nicméně po

20) Srovnej J. Zálaha, *Ke vzniku a likvidaci horských pastevních družstev na Českokrumlovsku*, Vědecké práce Zemědělského muzea 17, 1977, s. 184.

vynuceném urychleném zaknihování pozemků podle pokynů ministra zemědělství Ďuriše stále neskýtaly pro reemigranty jistotu. Zejména upozorňovaly na fakt, který lze označit jako příprava kolektivizace a zkolchozování půdy.²¹

Ve sledované oblasti k prvním akcím, jež měly vyvolat v lidech nový podnět ve víru politiky KSČ došlo 10. dubna 1946 ve Vyšším Brodě a na Nových Hradech, kde byly slavnostně předávány dekrety o vlastnictví půdy, což vlastně bylo jakousi politickou kampaní KSČ, která se vši silou snažila v pohraničí zvítězit. Jak si celkově nové osídlence KSČ dokázala získat na svou stranu, se projevilo v květnových volbách. KSČ získala v českých zemích 40,17%, avšak v jihočeském pohraničí se díky všemožným propagandistickým akcím podařilo získat KSČ až nadpoloviční většinu v některých okresech. V okrese Kaplice získala 55,53% hlasů, což mělo velký vliv v dalších postupech poválečného osídlování, na jehož uskutečnění a plnění si skrze své voliče začala dělat nároky a zásluhy právě vítězná KSČ.²² Nekomunistické strany se snažily různými způsoby čelit vzrůstajícímu nebezpečí inklinace reemigrantům ke Komunistické straně, což mělo oslabující vliv na jejich zdejší pozice. Především Česká strana sociálně demokratická požadovala i přidělování lesních pozemků do soukromého vlastnictví, neboť podle dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 sb. v jihočeském pohraničí bylo zkonfiskováno více než 71 tisíc ha lesů s ustanovením, že velké lesní plochy připadnou státu, což bylo kolem 41 tisíc ha a zbývající rozloha malých lesních pozemků mohla být přidělována národním výborům, družstvům či jednotlivcům.²³

V této kampani fungoval i krajský tiskový orgán Československé strany sociálně demokratické „Jihočech“, který viděl nutnost přidělu ke gruntům mimo zemědělských pozemků i pozemky lesní, které považoval jako důležité pro dobré fungování celého hospodářství.²⁴

Po první bezprostředně poválečné etapě osídlování, která od léta 1945 do jara 1946 byla v mnohých oblastech jihočeského pohraničí prováděna souběžně s odsunem německého obyvatelstva, především v okresech Kaplice a Český Krumlov, a zachránila mnoho obcí a osad před úplným vylidněním, následovala již slabší organizovaná

21) Blíže k problematice „dekretů o vlastnictví půdy“ v jihočeském pohraničí *Slavnostní předání dekretů o přidělu vlastnictví půdy*, Jihočeská pravda, 18. 4. 1946.

22) Blíže k politice KSČ v pohraničí M. Krýdl a kol., c.d., s. 19.

23) Podrobnosti ke konfiskacím lesních pozemků v jihočeském pohraničí: *Půda na Kaplicku přechází do vlastnictví rolníků*, Jihočeská pravda, 4. 3. 1948

24) Blíže *Nutnost přidělu lesů zemědělcům*, Jihočech, 25 10 1946.

osídlovací akce tvořená často reemigranty. Mnoho obcí na Kaplicku se tak díky těmto prvním reemigračním akcím podařilo zachránit před úplným zánikem, kam se posléze začal dostávat v hojnějším zastoupením český živel. Tento faktor se týkal především tzv. zemědělského osídlování, kde díky nově přicházejícím reemigrantům z rolnického prostředí se mnohé usedlosti podařilo zachránit a zemědělství tak neutrpělo příliš velké ztráty. Poněkud odlišná situace však panovala v osídlování nezemědělském, kde v řadě průmyslových podniků, které však byly soustředěny především v Českém Krumlově, bylo dosud zaměstnáno velké množství Němců, neboť mezi zájemci o osídlování bylo velmi málo kvalifikovaných pracovníků např. ve sklářském průmyslu. Jejich nahrazování pak šlo velice pomalu, především kvůli nízké kvalitaci reemigrantů či dokonce jejich negramotnosti.²⁴

Veliký problém, se kterým se však musely kompetentní úřady pro osídlování pohraničí zabývat, byli sudetští Němci. Jak již bylo nastíněno v předchozí kapitole, převážná většina Němců, kteří již byly odsunuti především do Bavorska, se neustále pohybovala v blízkosti státních hranic a často z jejich strany docházelo k nelegálním hraničním přechodům a k udržování kontaktů s dosud neodsunutým německým obyvatelstvem. Tyto akce pak mnohdy vedly k majetkovým škodám na zanechaném německém majetku v Československu.

Během roku 1946, kdy vlastně první fáze osídlování byla dokončena, se začala velice markantně snižovat přitažlivost zemědělského osídlování v jihočeském pohraničí, naopak častým jevem v této době byl i příliv mnohdy kvalifikovaných pracovníků z vnitrozemí, kteří měli zájem odejít do pohraničí jako průmyslové dělnictvo, živnostníci a obchodníci. Hlavním důvodem zmenšující se atraktivitu zemědělského osídlování v pohraničí obecně, avšak v jihočeském pohraničí nejvíce ze všech pohraničních oblastí, se stávalo postupné znehodnocování nemovitého majetku po Němcích, který připadal k jednotlivým usedlostem určeným pro osídlení. Nežřídkou se stávalo, že nejen dobytek a základní zemědělské suroviny byly odvezeny, ale také mrtvý inventář byl často rozebrán a odvezen. Navíc velké množství usedlostí bylo již v poměrně špatném technickém stavu, kde mezi nejčastější problémy, které vyžadovaly okamžité řešení, patřily poničené střešní krytiny a zničená okenní skla. Ze státních fondů tak byla vydána několikamilionová částka, která umožnila opravu těchto

24) O problémech vyvstávajících s nezemědělským osídlováním na Českokrumlovsku podrobně: *Němce ven – a Češi na svá místa*, Jihočeská pravda, 6. 6. 1946.

neodkladných případů.²⁵ V porovnání s jinými regiony tehdejšího Československa, tak nadále jihočeské pohraničí, zůstávalo oblastí značně oslabenou. Především okresy Kaplice a Český Krumlov byly demograficky nejoslabenější. Hustota osídlení zde, v jihočeském pohraničí, byla v poměru k ostatním částem pohraničí velice nízká, průměrná hustota obyvatelstva dosahovala 59% předválečného stavu. V poměru k průměrné hustotě obyvatelstva českých zemí dosahoval tehdejší poměr v jihočeském pohraničí pouze 1 ku 3. Ve většina okresů převažoval charakter osidlování zemědělského, kde pouze okres Český Krumlov tvořil výjimku, danou určitou koncentrací papírenského průmyslu.

Podobně jako v celém pohraničí příliv nových osídlenců, určených pro zemědělské osidlování byl plynulý, avšak méně intenzivní, než tomu bylo v předešlých fázích. Do začátku léta 1947 bylo v jihočeském pohraničí osídleno téměř 6000 zemědělských usedlostí různých rozloh. Tyto vlny reemigrantů (v těchto případech se již většinou jednalo o Slováky z Rumunska) tak docílily zachování nejdůležitějších rolnických vesnic, které v tomto roce dosáhly již zemědělské soběstačnosti.²⁶ Celkově do jihočeského pohraničí mezi léty 1945-1947 přišlo 56 521 nových osídlenců. Z tohoto počtu největší část 43 383 osídlenců, tedy více než 82%, tvořili osídlenci z českého vnitrozemí, 3907 osídlenců pocházelo ze Slovenska (8,7%), a 5231 (9,1%) tvořili především reemigranti z Rumunska. Tito reemigranti nejvíce směřovali do politického okresu Kaplice, kde tvořili v roce 1947 více než 10% obyvatelstva.²⁷

25) Německé obyvatelstvo způsobující i po odsunu hospodářské problémy: *Řešíme problémy jihočeského pohraničí*, Jihočeská pravda, 25. 9. 1947.

26) Jaroslav Vaculík, *Reemigrace zahraničních Čechů a Slováků v letech 1945-1950*, Brno 1993.

27) Více Jan Pešek, *Dokončování poválečného osidlování jihočeského pohraničí*, JSH 55, 1986, s. 70.

4. Situace v jižních Čechách, především v okresech Kaplice a Trhové Sviny

4.1. Geografické vymezení regionu

V této práci řešený region představuje poměrně úzký pás území táhnoucí se podél česko-rakouské státní hranice. Tento region podle bližšího vymezení představuje území o šířce kolem 15 km rozkládající se mezi obcemi Vyšší Brod a České Velenice. Nejdůležitějšími městy v oblasti jsou však Nové Hrady, Trhové Sviny a Kaplice.

Dle dnešního administrativního členění zkoumaná oblast spadá do správy obcí s rozšířenou působností, a to ORP Trhové Sviny a ORP Kaplice. Pouze malá část území kolem Českých Velenic spadá do kompetence ORP Třeboň.¹

Pro sledované období mezi léty 1945-1949 se toto území se členilo na tzv. politické okresy, jenž byly obnoveny z prvorepublikových okresních hejtmanství. Jednalo se především o okres Kaplice, dále Český Krumlov, České Budějovice a Třeboň. Tato soustava politických okresů byla zachována až do roku 1949. V této době však byla uskutečněna transformace samosprávních regionů a tím došlo ke vzniku nových okresů. Mezi lety 1949-1960 vymezené území tak spadalo pod správu okresů České Budějovice, Český Krumlov, Kaplice, Trhové Sviny a Třeboň. Po roce 1960 se však reformou počet okresů snížil a do současnosti na řešené území zasahují okresy České Budějovice, Český Krumlov a Jindřichův Hradec.²

Podle geografických ukazatelů lze hodnotit severní část regionu jako poměrně technicky infrastrukturně vyspělou, což je umocněno její polohou nacházející se v relativní blízkosti krajského města Českých Budějovic. Naopak vyloženě pohraniční území se vyznačuje značnou odlehlostí a sídla, v něm se nacházející, leží často ve velmi nevýhodných dopravních polohách. Tento fakt je dán především jejich lokalizací v podhorských až horských oblastech Novohradských hor.

Území dlouhodobě náleží mezi regiony s méně příznivou polohou v celostátním měřítku. Výrazně periferní poloha patří mezi hlavní faktory negativně podmiňující celkovou zaostalost tohoto příhraničního regionu.

Byť negativní aspekty periferní polohy zatím víceméně převládají, v období současných změn a přeshraniční spolupráce se začínají objevovat některé momenty,

1) Podrobně k členění oblasti jihočeského pohraničí na správní celky obcí s rozšířenou působností, www.czso.cz/xc/orp

2) Blíže k územněsprávnímu vývoji řešeného regionu Karolina Mičková, *Obecná geografie*, in: kolektiv autorů, *Novohradské hory a Novohradské podhůří, příroda, historie, život*, Praha 2006.

které naznačují možný dobrý obrat do budoucna.

Především využití životního prostředí se zlepšením sociální a technické infrastruktury přispěje ke zhodnocení regionu pro život.

4.1.1. Vymezení regionu dle fyzickogeografických charakteristik

Z hlediska geologického vývoje byla daná oblast vyvrásněna již v prvohorách. Během dlouhého období pak byl horský masív vystaven denudaci a v oblasti došlo ke vzniku charakteristických zarovnaných povrchů. Teprve v třetihorách během alpínského vrásnění došlo k vyzdvižení některých částí pohoří podél tzv. zarovnaných povrchů. Tímto procesem tak vznikl charakteristický tvar dnešního pohoří Novohradských hor.

Výše vymezený region dle geomorfologického členění České republiky náleží do provincie Česká vysočina, subprovincie Šumavská soustava a do celků Novohradských hor a Novohradského podhůří.³ Na severu území pozvolna přechází z členitého reliéfu až do jihozápadní části Třeboňské pánve. Na území České republiky pohoří Novohradské hory, které tvoří velkou řešeného část území, leží podél rakouské hranice a rozkládá se na ploše asi 162 km². Toto pohoří dosahuje střední nadmořské výšky 810 m.n.m. Dle typologie pohoří se v tomto případě jedná o plochou hornatinu, která je při svých okrajích většinou ohraničena výraznými svahy a hlubokými údolními, která jsou většinou vázána na zlomové linie.⁴ Vedle zmíněných obvodových svahů a údolí jsou pro místní reliéf typická také plošná úvalovitá údolí v centrální části pohoří, vyplněná zpravidla rašeliništi. Tento jev je typický pro oblast kolem bývalého městečka Pohoří.

Mnohde zanechala stopy také pleistocénní kryoplanace (zarovnávaní povrchu), která ve stejné době vytvořila i zdejší hojná balvanovitá moře nebo mrazové sruby. Jinými geomorfologickými zvláštnostmi vyšších poloh jsou tzv. žokovité balvany, izolované skály nebo skalní hradby.⁵

Po geologické stránce jsou Novohradské hory součástí moldanubika. Jejich hlavní stavební horninou jsou granodiority okrajově se uplatňují rovněž žuly nebo ruly.

Podnebí oblasti je charakterizováno jako podnebí přechodného klimatického pásu středoevropského typu s vyváženým vlivem pevniny a oceánu. Pro místní utváření klimatu hrají významnou roli další lokální faktory jako je nadmořská výška, expozice svahů a podobně. Podle klimatické klasifikace České republiky náleží do chladné a mírně teplé oblasti s průměrnými teplotami od 5 °C ve vyšších nadmořských výškách

3) Blíže k členění řešené oblasti na jednotlivé geomorfologické celky Stanislav Chábera, *Fyzický zeměpis jižních Čech*, České Budějovice, 1998.

4) Podrobně k charakteristice pohoří Novohradské Hory: J. Demek a kol., *Hory a nížiny, zeměpisný lexikon ČSR*, Praha 1987

5) Charakteristiku území Novohradských hor srovnej v Stanislav Chábera, c.d., s. 65.

po 7,8 °C.

Z hlediska hydrologie představuje tato oblast jedno z hlavních evropských rozvodí mezi Černým a Severním mořem. Většina toků pramenící v Novohradských horách však patří především do povodí Vltavy. Pouze některé malé potoky kolem státní hranice tvoří přítoky řek směřujících do Dunaje. Oblast je také významnou pramennou základnou důležitých jihočeských řek. Nejvýznamnějším tokem oblasti je řeka Malše se svými významnými pravostrannými přítoky Černou a Stropnicí. Řeka Malše pramení v Rakousku na úbočí hory Viehberg v nadmořské výšce 985 m.n.m. Během svého toku překoná poměrně velké převýšení, neboť její ústí do Vltavy v Českých Budějovicích leží v nadmořské výšce 385 m. Malše odvodňuje téměř celou řešenou oblast kromě toků náležející do povodí Lužnice. Mezi další důležité řeky patří již zmiňovaná Stropnice a Černá. Především Černá hraje v této oblasti důležitou roli, neboť na jejích přítocích bylo postaveno v minulosti velké množství vodních nádrží tzv. klausur, sloužících k plavení dřeva. Důležitý přítok Malše, Stropnice, pramení nad obcí Šejby na jihovýchodních svazích Vysoké. Protéká městečkem Horní Stropnicí a malebným Terčíným údolím směrem k Novým Hradům. Dál teče směrem na Borovany, Komáříce a u obce Dolní Stropnice se vlévá do Malše.⁶

Východně od Trhových Svinů je podél Svinenského potoka vybudována soustava rybníků, avšak nejdůležitější rybníky leží v takzvané Petříkovské pánvi. Mezi největší patří Žárský rybník, Byňovský, Nakolický či Velký a Blatec.

Z hlediska biogeografie se většina území geobotanicky řadí k územím se zastoupením doubrav vyjma masivů Slepíčích a Novohradských hor, která již patří do oblasti bučin. Na velkém území v Novohradských horách byl do nedávné doby velmi omezen pohyb návštěvníků, jelikož většina ležela v tzv. hraničním pásmu, do něhož neměli turisté povolený vstup. Po zrušení tohoto pásma byly zpřístupněny rozsáhlé plochy lesních porostů při hranicích s Rakouskem, bylo zde provedeno turistické značení a začala se pozvolna budovat infrastruktura. Navrhovaná CHKO Novohradské hory by se měla rozkládat v jihovýchodním cípu jižních Čech a zasahovat do okresů České Budějovice a Český Krumlov. Toto území je z více než 75% pokryto rozsáhlými lesními porosty, v nichž na řadě míst jsou určující dřevinou jehličnany, především smrkové monokultury. Přesto na mnoha místech můžeme nalézt původní smíšené lesy.

6) Podrobně k problematice dané oblasti Stanislav Chábera a kol., *Přírodní poměry Novohradských hor a jejich podhůří*, České Budějovice, 1972.

4.1.2. Vymezení a vývoj regionu dle sociálněgeografických charakteristik

Toto území nemělo nikdy v minulosti příliš vhodné podmínky pro osídlování, což bylo dáno jednak přírodními podmínkami, neboť horské oblasti Novohradských hor byly kryty těžko prostupným lesem, ale také jeho příhraniční polohou.

Značný hospodářský vzestup oblasti lze dokumentovat především během vlády jihočeských šlechtických rodů v oblasti- Vítkovců a především Rožmberků

Pozemky a statky, které spadaly do dědičné majetkové državy Rožmberků zabíraly více než dvě třetiny území dnešního Jihočeského kraje. V této práci řešená oblast spadala podle tehdejších územních dělení pod správu Novohradského panství, které se stalo součástí rožmberského dominia v roce 1359 a pod správou rodu bylo až do smrti posledního rožmberského vladaře Petra Voka v roce 1611. Rožmberkové se v oblasti proslavili především založením rybníční soustavy, neboť oblast kolem středního toku řeky Stropnice nabízela k tomuto účelu ideální podmínky. Na Novohradském panství byla i podporována kolonizace výše položených míst spojené především s budováním skláren. Snaha Rožmberků o hospodářský rozkvět oblasti byl spojen i se zakládáním mlýnů a hamrů, ale také s rozvojem pivovarnictví a lesního hospodářství.⁷

Po třicetileté válce bylo toto území spravováno panskými rody Švamberky a Buquoyi. Především během pak během buquoyjské éry se dostalo území dalších proměn. Buquoyové mimo rozšíření hospodářských objektů, jako byli především pily a nové sklárny, začali utvářet krajinu i z jiných hledisek. Podíleli se na založení mnohých honosných církevních barokních staveb či na přestavbách starších sakrálních objektů.

S rodem Buquoyů souvisí i další významné krajinné proměny v této oblasti.⁸ Především hrabě František Leopold Buquoy se zasloužil o vybudování kvalitní silniční sítě, z nichž nejdůležitější byla silnice spojující České Budějovice-Linec v letech 1753-1755. Mezi další osvětské představitele rodu Buquoyů, kteří přispěli k hospodářskému rozkvětu oblasti, patřil syn Františka Leopolda Jan Nepomuk Buquoy. V době jeho správy prodělalo prudký rozvoj sklářství. Jan Nepomuk Buquoy dal proto zakládat nové sklářské osady jako Janovy Hutě, Janovka, Leopoldov, Janova Ves a další. Spolu se zakládáním těchto osad začal hrabě pro další vylepšení svého hospodářství

7) Hospodářské aktivity rožmberských panovníků na v jihočeském pohraničí srovnej v díle Jaroslav Pánek, *Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance*, Praha 1989.

8) Podrobně k hospodářskému vývoji Novohradska během buquoyjské éry: Pavel Koblasa, *Buquoyové. Stručné dějiny rodu*, České Budějovice 2002.

využívat nedostatku dřeva v ostatních částech monarchie a dříví prodávat. S tímto počinem se pojí vybudování tzv. „novohradské vodní cesty“.

Jednalo se o splavnění říčky Černá a jejích přítoků. Následně byla splavněná i řeka Malše, která byla určena již pro voroplavbu. V této době byly upraveny jezy na řekách, odstraněny vyčnívající kameny, či zpevněny břehy jednotlivých koryt. S plavební soustavou se pojí i vybudování systému vodních retenčních nádrží tzv. klausur, sloužících regulaci vody v tocích pro plavbu dřeva.

S touto systematickou těžbou dřeva a moderním lesním hospodářstvím v Novohradských horách souvisí i založení lesnického učiliště na Jakuli nedaleko Nových Hradů v roce 1796. O založení této školy se zasloužil také Jan Nepomuk Buquoy. Následně poté byla i nařízena ochrana přirozených lesních porostů spojené se založením Žofínského a Hojnovodského pralesa. Mimo založení prvního chráněného území v českých zemích v roce 1838 se Buquoyové snažili přírodněkrajinařskými úpravami vytvořit romantickou kompozici krajiny. Významným počinem těchto snah o přetvoření tváře krajiny je parková úprava údolí kolem říčky Stropnice, tzv. Terčino údolí.⁹

Během devatenáctého století řešená oblast prodělala další vývoj, který se týkal především změn ve správním systému. V roce 1849 začali vznikat obce s vlastní volenou samosprávou. V té době také zaniklo panství Nové Hradky jako správní a soudní jednotka a na jeho někdejší území se vytvořily tři soudní okresy sídlící na Nových Hradech, Kaplici a Trhových Svinech. V rámci další reorganizace státní správy byl zřízen v Kaplici také podkrajský úřad, ze kterého se později vyvinulo okresní hejtmanství.¹⁰

Do konce 19. století byla tato oblast již poměrně hustě osídlena, avšak v mnohých oblastech převažovalo německy mluvící obyvatelstvo. Tento stav lze poměrně snadno

9) Během devatenáctého století došlo na území Novohradska k značným přírodněkrajinařským úpravám, které jsou mnohdy patrné ještě do dnešní doby. Jednalo se především o výstavbu kočárových cest, vysazování alejí kolem cest, provádění úprav kolem vodních toků, a úprav v údolí kolem říčky Stropnice, podrobně Karolína Mičková, *Využívání území Novohradských hor*, in: Jan Kubeš (ed.), *Krajina Novohradských hor. Fyzickogeografické složky krajiny*. České Budějovice, 2004.

10) Územněsprávní vývoj oblasti Kaplicka, Trhosvinenska a Novohradska srovnej v díle P. Koblasa, *Od poloviny 18 století do roku 1918*, in: kolektiv autorů, *Novohradské hory a novohradské podhůří, příroda, historie, život*, Praha 2006. - D. Kovář, *Okres České Budějovice 1850-2002. Z historie státní správy a územní samosprávy*, České Budějovice, 2001.

dokumentovat podle sčítání lidu. Při tomto posledním počínání v rámci monarchie v roce 1910 se zahrnoval soudní okres Nové Hradky 25 obcí, s 2790 domy, kde žilo 16 318 obyvatel, z tohoto počtu německé etnikum představovalo 15 597 osob a k české národnosti se hlásilo jen 693 osob. V soudním okrese Trhové Sviny se nacházelo 27 obcí s 3098 domy s počtem obyvatelstva 13 389 obyvatel. Zde však již převažovalo české obyvatelstvo, neboť k německé národnosti se přihlásilo jen 1 209 osob. V okrese Kaplice však opět dominoval německý živel, neboť na jeho území se nacházelo celkem 34 obcí, ve kterých se nacházelo 3 426 domů. Celkově zde žilo 20 083 obyvatel, z nichž se k německé národnosti hlásilo 18 032 obyvatel a k české pouze 2 051 obyvatel.¹¹

Z hlediska hospodářské charakteristiky se jednalo o typickou zemědělskou-lesnickou oblast bez větší koncentrace průmyslu. Tento fakt byl navíc i spojen s výstavbou železnice, která řešenou oblastí prochází jen krajově. To byl také důvod, proč mnoho obcí ve svém populačním vývoji začala stagnovat. Naopak sídla napojená na železnici začala hospodářsky prosperovat a tím se i rozrůstat. Do vzniku Československa v regionu převažovala značná migrace obyvatelstva za prací, směřujících především na Linec či Vídeň. Po vzniku samostatného Československa však oblast hospodářsky začala upadat, neboť byly přerušeny tradiční hospodářské a obchodní cesty do Rakouska.

11) Blíže k demografickým ukazatelům v oblasti *Statistický lexikon obcí v Zemi české*, Praha 1934.

4.2. Proměna etnické skladby populace v okrese Kaplice v letech 1946-1960

4.2.1. Příchod nových reemigrantů do okresů Kaplice a Trhové Sviny

Po poválečném uznání suverenity Československého státu došlo v jižních Čechách k obnovení správních okresů v téměř prvorepublikových hranicích. Poválečný správní kaplický okres tak zahrnoval i jednotlivé soudní okresy Kaplice, Nové Hrady a Vyšší Brod. V tomto nejjihnějším poválečném okrese v českých zemích existovaly však i poměrně rozsáhlé pozemkové državy, které ve sledované oblasti Novohradska patřily pod pravomoc Buqoyům. Mimo tyto poměrně rozsáhlá území nepatřící přímo do kompetence obnoveného Československého státu se na území nacházela i část majetku Schwarzenberků. Mezi další rozsáhlejší pozemkové državy patřily statky v Kuří, které vlastnil J. Sander a Český Heršlák, který patřil J. Zátkovi.¹

V problematice osidlování pohraničí však tento region měl výjimečné postavení, neboť po skončení druhé světové války území patřící do správy politického okresu Kaplice mělo z hlediska národnostního složení charakter německý. V okrese Kaplice jako jediném v jihočeském pohraničí mělo převahu německé etnikum. Tento stav lze velice snadno dokumentovat na předválečném sčítání lidu, neboť se tehdy k německé národnosti přihlásilo 87,8% obyvatel.² Celkově politický okres Kaplice zahrnoval 86 obcí, z nichž bylo i několik obcí se stoprocentním zastoupením německého živlu, naopak pouze v šesti obcích mělo převahu české etnikum.

Již v letních měsících roku 1945 zde docházelo podobně jako v jiných pohraničních okresech k rozsáhlým přesunům obyvatelstva, kde prvotní roli hrál odsun německého obyvatelstva. Celkově i zde lze následné poválečné osidlování rozčlenit do tří etap, které začalo probíhat již v prvních týdnech po skončení války a mělo dozvuky až v padesátých letech.

Poválečné jihočeské pohraničí tak představovalo z hlediska skladby obyvatelstva velice zajímavou mozaiku jednotlivých etnik, které na sebe vzájemně působily a svou kulturou či způsobem života se částečně ovlivňovaly. Nejdůležitější složku v poválečné

1) Podrobně k problematice velkých pozemkových majetků v poválečném jihočeském pohraničí viz A. Kalný, *Správa Buquoyových statků v Čechách v období okupace a její likvidace.*, JSH, 33, 1964, s. 190-198 nebo J. Zálaha, *Likvidace někdejšího Schwarzenberského majetku v Čechách.*, JSH, 35, 1966, s. 174-182.

2) Blíže k počtu německého obyvatelstva v jednotlivých obcích politického okresu Kaplice *Statistický lexikon obcí v Zemi české*, Praha 1934, s. 137-148

skladbě obyvatelstva tvořili Češi, kteří ve většině okresech tvořili silnou nadpoloviční většinu obyvatelstva a pohraničí tak dostávalo především český ráz.

První osídlenci, kteří začali přicházet již bezprostředně po skončení války do kaplického okresu, byli především původní obyvatelé, kteří prožili nacistickou okupaci území ve vnitrozemí, a po osvobození se vraceli do svých původních domovů. „Tito lidé představovali nejstabilnější prvek mezi zemědělskými osídlenci a současně i nejpevnější oporu správní, politické a hospodářské konsolidace okresu.“³

Za další skupinu osídlenců lze považovat zemědělské reemigranty, kteří na základě ústavního zákona č. 74/1946 o udělení státního občanství krajanům, přišli do bývalého politického okresu Kaplice a Trhové Sviny. Avšak za úplně první zahraniční reemigranty lze považovat teprve české reemigranty z Rumunska, kteří odešli koncem roku 1945, v počtu několika desítek osob, z obcí Orgadena Nova z okresu Severin a obce Svatá Helena z okresu Salaj. Tito lidé se v této části pohraničí usídlili na Nových Hradech, Údolí u Nových Hradů a Borovanech.⁴

Další skupinu reemigrantů následně tvořili volyňští Češi, kteří do jihočeského pohraničí přišli ve velmi omezeném počtu. Na základě československo-sovětské dohody přijely první transporty v roce 1946. Volyňští Češi však na rozdíl od reemigrantů z jiných států povětšinou přijížděli se značným vybavením a kapitálem. Tito reemigranti očekávali, že budou usazeni na usedlostech na Lounsku či Žatecku, podobných těm, které opustili ve Volyni. Ve shromažďovacím středisku v Suchém Vrbném se však dozvěděli, že budou usazeni na Kaplicku, což způsobilo značné rozhořčení a rozpaky. Nakonec však po nabídce prohlídky jednotlivých zemědělských usedlostí od osídlovací komise ministerstva zemědělství souhlasili volyňští Češi s usazením v obcích Bělá, Benešově nad Černou, Dolním Dvořišti, Hartunkově, Svěbohách, Valtěrově a jinde. Přes všechny snahy osídlovací komise, která měla v plánu usadit v oblasti na 200 osob, se podařilo usadit na Kaplicku pouze 36 rodin v celkovém počtu 144 osob.⁵ Pro získání nových osídlenců nepomáhala ani jednorázová sociální podpora poskytovaná sociální komisí ONV každému členu rodiny podle velikosti majetku jednotlivých rodin.

3) Milan Krýdl, *Příspěvek ke studiu národnostní, sociální a politické skladby obyvatelstva Kaplicka po druhé světové válce*, JSH, 54, 1985, s.118.

4) Podrobněji: Pavel Mörtel, *Reemigrace po roce 1945*, in: *Novohradské hory a novohradské podhůří*, Praha 2006, s. 425.

5) Podrobněji: SOKA Český Krumlov, fond ONV Kaplice, zápisy z jednání Okresní správní komise a Rady ONV z let 1945-1950.

Mezi další etnika, jenž přicházela do jihočeského pohraničí, patřili Slováci z Maďarska, kteří přišli do Československa výměnou Maďarů žijících na Slovensku. Celkově do ČSR do roku 1950 přišlo 71 787 obyvatel slovenské národnosti, což řadilo tuto výměnu obyvatel k nejsilnějším poválečným reemigračním akcím v Československu.

Do jihočeského pohraničí však transporty Slováků z Maďarska přijížděly jen ve velmi omezené míře, což bylo dáno zejména jejich nechutí osidlovat hornaté pohraniční kraje v Čechách. Během roku 1946 do Kaplice přijela asi stovka Slováků z Maďarska, kteří pocházeli z okolí maďarského Miškolce. Tito Slováci pak byli posléze přes jejich nechuť usazeni v obcích Pohoří na Šumavě, Starých Hutích, Nových Hradech, Bělé, Chlupaté Vsi a Černém Údolí.⁶

U přesídlenců z Maďarska se začal jevit postupem doby problém s usazením a začleněním do místní komunity obyvatel. Mnoho Slováků z Maďarska totiž umělo jen velice špatně slovensky a styl hospodaření v těchto hornatých krajích opírající se především o zakládání pastevních družstev jim byl cizí. Mnoho jednotlivců tak během prvních měsíců začalo projevovat velikou nelibost a touhu po přestěhování na jižní Slovensko. K dalším problémům, který umocňoval nelibost těchto osídlenců, patřilo také velice malé množství pozemků přidělených k jednotlivým usedlostem s nedostatečným inventářem a mnohdy navíc s přílehlými hospodářskými budovami, které byly ve velice špatném technickém stavu. Teprve po prohlášení ministerstva zemědělství, že jim budou přidělené pozemky přiděleny, se začínající odliv Slováků z Maďarska podařilo zastavit či alespoň utlumit.

Mezi velice zajímavé případy reemigrace do jihočeského pohraničí patří i přesídlení manželského páru z kanadského Ontaria na Novohradsko. Pan Ladislav Bild, narozen 27. června 1901, spolu se svou manželkou, rozenou Františkou Jiskrovou, reemigrovali již v roce 1946 do obce Horní Stropnice.⁷

6) Podrobněji Pavel Mörstel, c.d. , s. 426.

7) SOkA České Budějovice, Fond A 15, ONV Trhové Sviny, č. kartonu 19.

4.2.2. Reemigranti rumunští Slováci

Do jihočeského pohraničí však mimo poměrně slabé vlny reemigrantů z Volyně či Maďarska směřoval velice silný proud reemigrantů z Rumunska, kterou tvořili především Slováci ze Sedmihradského Rudohoří. I když celkově reemigrace z Rumunska stála dle celorepublikového měřítka a intenzity až na třetím místě, v jihočeském pohraničí měla z hlediska osidlování a reemigrace největší význam. Rumunská reemigrace do jihočeského pohraničí dosáhla svého vrcholu na počátku roku 1947, kdy především ze shromažďovacího střediska v Chebu přicházelo podél hranic přes Šumavu množství rodin rumunských Slováků, kteří po několikerém usazení podél státní hranice se nakonec ve většině případech dostali do oblasti Novohradských hor.

Mnoho místních obcí pak bylo z velké části obsazeno rumunskými Slováky, a tak v mnohých osadách tvořili tito reemigranti více než 80% všeho obyvatelstva.⁸ Tento jev nastal například v obcích Bukovsko, Černé Údolí, Dluhošti, Dolní Drkolné, Lužnici a jinde.

Tito reemigranti podobně jako v jiných okresech jihočeského pohraničí tvořili důležitou pracovní sílu v zemědělství a lesnictví a stali se fakticky v mnohých osadách prvními obnoviteli zemědělské výroby tak, aby nedošlo k významným hospodářským ztrátám⁹.

Rumunští Slováci přicházející ve větší míře právě na Kaplicko a Novohradsko pocházeli vesměs z rumunského Rudohoří z tamějších slovenských obcí Valea Târnei a Valea Ungrului. Z hlediska nejvyšší četnosti přicházeli z obce Valea Târnei s procentuelním zastoupením 48% ze slovenské menšiny usazené v této oblasti. Další velice početnou skupinu tvořili osadníci z největší obce v Rudohoří Valea Ungrului, kteří tvořili na Novohradsku skupinu se zastoupením 44%. Zbytek slovenského osídlení v oblasti Novohradských hor tvořili slovenští reemigranti z jiných slovenských obcí v Rumunsku, kde však slovenské osídlení bylo již menšinové. Tuto skupinu tvořili např. reemigranti ze Sinteau.¹⁰

V této práci dotazovaní Slováci všichni pocházeli z maloroľnických rodin s malým pozemkovým fondem bez většího počtu tažných zvířat či mechanizace. Prvotní

8) SOkA České Budějovice, Fond A 15, ONV Trhové Sviny, č. kartonu 19.

9) Blíže k počátečním hospodářským těžkostem v oblasti Novohradských hor Jan Pešek, *Nástup k osidlování jihočeského pohraničí jaro 1945 - léto 1946*, JSH 55, 1986 s. 26.

10) SOkA České Budějovice, Fond A 15, ONV Trhové Sviny, č. kartonu 19.

hospodářské problémy pohraničí, čímž byla především již značně zdevastovaná stavení po odsunutých Němcích, dokázali téměř vždy svou houževnatostí překlenout. Jen velmi zřídka se stávalo, že houfně odsud rumunští Slováci odcházeli, jako tomu bylo v jiných pohraničních okresech s novousedlíky z jiných oblastí, např. z našeho vnitrozemí.¹¹

V mnoha případech se tak ukázala i veliká houževnatost těchto osídlenců, kteří přes prvotní problémy souvisejícími s nedostatečným mrtvým a živým inventářem na přidělených hospodářských staveních, se dokázali poměrně rychle aklimatizovat a přidělené pozemky obhospodařovat.

Prvotní problémy slovenských reemigrantů z Rumunska pomáhalo řešit i ministerstvo sociální péče skrze místní národní výbory. Reemigranti brzy po příchodu dostávali tzv. dotazník o zjištění národnosti. Tento dokument byl pro československé úřady klíčovou věcí pro následné udělování československého občanství na základě další žádosti.

V dotazníku o zjištění národnosti reemigrantů hrála nejvýznamnější roli skutečnost, jakou národnost dotazovaný reemigrant uvádí, zda se někdy hlásil k německé, či maďarské národnosti. Dále se zjišťovalo jeho bydliště do roku a po roce 1938, zaměstnání v Rumunsku a náboženské vyznání.

Po tomto dotazníku následovalo sepsání protokolu jednotlivých reemigrantů na základě jejich výpovědí sloužící ke zjištění jejich bližších okolností života v Rumunsku. Po sepsání těchto výpovědí mohli rumunští Slováci žádat o přidělení československého státního občanství na místních národních výborech.¹²

Podobně jako v okolních okresech i zde do povědomí nově příchozích reemigrantů začala přicházet snaha stran Národní fronty o získání politické důvěry. Reemigranti totiž tvořili značnou část obyvatelstva v pohraničí a získání jejich přízně tak mohlo značně ovlivnit budoucí volby. Mezi nejvýznamnější politické argumenty, jež ovlivnili rozhodování nových voličů v budoucích volbách, se řadilo vydávání tzv. dekretů o vlastnictví půdy (podrobně kapitola č. 3.4. Proměny etnické skladby obyvatelstva v jihočeském pohraničí v letech 1945-1947).

Dalším přesvědčováním reemigrantů si po pár měsících získala komunistická strana jejich naprostou důvěru. Tato skutečnost se zřetelně projevila u voleb konaných v květnu 1946, kde ve všech volebních obvodech okresu Kaplice komunistická strana

11) Podrobně k příchodům a přidělování nemovitostí rumunským Slovákům na Novohradsku, SOka České Budějovice, fond A15, ONV Trhové Sviny, č. kartonu 28.

12) Blíže, SOka České Budějovice, Fond ONV Trhové Sviny, č. kartonu 19.

získala největší počet voličů. V některých obcích se dokonce stávalo, že byla volena jen jediná kandidátka Komunistické strany Československa.

Celkově bylo ve volbách v okrese Kaplice v roce 1946 odevzdáno 6310 hlasů, což bylo podstatně méně než předepisovali normy, a tak byly některé obce přiřazovány k větším volebním celkům.¹³

Z tohoto počtu však komunistické straně dalo hlas 55,53% voličů, a tak společně s okresem Jindřichův Hradec se stal jediným ve XIII volebním kraji v Československu, kde získala KSČ více hlasů než zbývající strany Národní fronty.¹⁴ Na druhém místě stejně jako v celém Československu skončila se ziskem 16,34% národně socialistická strana, na místě třetím se ziskem 14,14% se umístila sociální demokracie. Citelný úbytek voličů však pocítila strana lidová, která dosáhla volebního zisku jen 13,71%. V těchto volbách se již velice značně projevilo smýšlení nově příchozích reemigrantů a osídlenců jihočeského pohraničí. Takto značné vítězství komunistické strany v tomto okrese bylo ovlivněno její zmanipulovanou politikou provozovanou v celém českém pohraničí. Ta viděla v těchto příchozích nemajetných obyvatelích důležitý zdroj voličů, který by jim pomohl v dalším poválečném vývoji v Československu. Středem zájmu totiž nebyl způsob konfiskace majetku a odsunu Němců, ale spíše kritika osídlování, které způsobovalo zpočátku i určité hospodářské těžkosti v regionu.¹⁵

13) K počtu voličů v jednotlivých volebních obvodech okresu Kaplice., kde na základě nízkého počtu voličů v jednotlivých obvodech došlo podle oběžníku Zemského národního výboru v Praze ze dne 8.5. 1946 k úpravě volebních obvodů a přidělení k větším lokalitám Milan Krýdl, c.d., s.119.

14) SOkA Český Krumlov, fond ONV Kaplice 1945-1950, Zápis ze schůze rady OSK ze dne 10.5. 1948.

15) Problematiku volebního vítězství KSČ na úkor ostatních stran Národní fronty srovnej v díle Milan Krýdl, c.d., s.119.

5. Každodenní život Rumunských Slováků v jihočeském pohraničí

5.1 Historie slovenského osídlení v Rumunsku, způsob života, každodennost

Předválečné slovenské osídlení v Rumunsku se koncentrovalo především kolem měst Oradea Mare, Temešvár, Arad a Orsova. Příčiny jejich příchodu ze středního Slovenska můžeme hledat na počátku osmnáctého století kdy v roce 1716 byli z oblasti Banátu a Krišany vojensky vytlačeni Turci princem Eugenem.¹ Po roce 1716 se oblast Banátu stala téměř liduprázdnou pustinou, byla zde proto zřízena tzv. rakouská hraniční provincie zvaná „*Militärgrenze–Vojenská hranice*“, která byla spravována vojenským guvernérem sídlícím v Temešváru. Prvním guvernérem, který spravoval tuto hranici mezi léty 1717-1734 byl Florimund de Mercy, který se svolením císaře Karla VI. začal toto území kolonizovat osadníky z německých zemí, především z Falce, Saska, Horního Porýní a později i Francouzi z Alsaska-Lotrinska.²

Tito osadníci byli nejprve usazováni v rovině banátské, avšak hornaté kraje ležící severněji v Rudohoří a hornaté oblasti jižně mezi Dunajem a Nerou zůstávaly stále liduprázdnou divočinou s mohutnými porosty bukových pralesů. Z vojenského hlediska však toto pohraniční pásmo bylo značně oslabeno a obnaženo proti cizímu vpádu. Vojenská velitelství 13. rumunsko-banátského hraničářského pluku v Karansebeši a 14. ilyrsko-banátského pluku ve Weisskirchenu (Bělokostelí) častými hlášenými upozorňovala na toto nebezpečí a stěžovala si na značný nedostatek dorostu k vojenské službě.³

Zalidnění kraje se tak v průběhu druhé poloviny osmnáctého století stalo nutností jednak strategickou, ale i hospodářskou. Proto byl tehdejší guvernér generál Schneller pověřen usazovat v těchto oblastech nadále německé obyvatelstvo a budovat pohraniční pevnůstky tzv. „*kordony*“ s alespoň částečným propojením komunikacemi mezi obcemi a pevnostmi. Do oblastí banátských hor a severněji do rumunského Rudohoří a oblastí Bihoru se však německému obyvatelstvu příliš stěhovat nechtělo. Vojenská správa se proto rozhodla, že bude kolonisty k osídlení těchto oblastí najímat v českých zemích a na Slovensku, kde drobný rolnický lid byl pod slibem volnějšího života a lepšího živobytí byl ochoten

1) Podrobně k historii kolonizace Banátu Miroslav Teichman, *Dějiny Rumunska*, Praha 1997, s. 429.

2) Srovnej Rudolf Urban, *Čechoslováci v Rumunsku*, Bukurešť 1930, s. 6.

3) Podrobněji k vojenské problematice v Banátu Rudolf Urban, c.d., s. 7.

kolonizovat i tyto oblasti. Nejprve vojenská správa pronajala pohraniční banátské hvozdy oravickému boháči jménem Magyarly (pro české kolonisty byl však znám pod jménem Manžáry) s podmínkou, že dělníky k mýcení lesů najme v Čechách a na Slovensku. Vyslal proto do českých zemí agenty, kteří měli pod slibem blahobytu, svobod a výhod verbovat český lid ke kolonizaci. Podmínky, které byly sjednávány v jednotlivých smlouvách, se jevíly pro kolonisty velice příznivě, neboť zaručovaly slušné výdělky, deputátní požitky, stavební dříví zdarma na stavbu obytných i hospodářských stavení, a 2 jitra pozemků, na nichž mohl každý samostatně hospodařiti. Agenti v Čechách nejvíce najímali lid v kraji plzeňském, domažlickém, klatovském, příbramském a čáslavském.

Roku 1823 se tak podařilo uskutečnit první přesun nových kolonistů do Banátu. Z jednotlivých krajů se vždy sjížděly houfy zájemců, kteří putovaly na vlastní náklady do Českých Budějovic, kde se shromáždily a připravily k přesunu. Cesta pokračovala dále organizovaně povozy na Vídeň, kde byl majetek kolonistů naložen na pramice a kolonisté putovali po Dunaji až do Moldové. V letech 1823-1825 se tak do služeb velkodřevaře vypravily celkem tři výpravy, která Magyarly usadil na kopcích poblíž Nové Moldavy celkem ve dvou koloniích. První z nich byla nazvána Elisabetfelda a druhá Svatá Helena.⁴

První kolonisté ze Slovenska do Rumunska o několik desetiletí let dříve a byli usazováni především severněji na pomezí historických zemí Banátu, Sedmihradska, a Krišany. Největší procento Slováků však přišlo právě do zmíněné historické země Rumunska Krišany, kde vytvořili především v pohoří Rez (Rudohoří) poměrně souvislé osídlení. První Slovenští kolonisté, byli najímání na rubání dřeva, neboť byli známi jako houževnatí pracovníci. Jednalo se především o Slováky ze stolice zemplínské, kteří na popud šlechtice Barányi v roce 1790, přišli do Rumunska v počtu 50 rodin. Tito první kolonisté byli posléze usazeni kolem dnešních osad Bodonoše a Verzáru a vytvořili prvotní Slovenské osídlení v Rumunsku.⁵ Osada Bodonoš se tak stala nejstarší Slovenskou vesnicí v Rumunsku. Technický průběh stěhování byl u těchto Slováků mnohem složitější, než tomu bylo u českých kolonistů, neboť dalekou cestu museli vykonat většinou pěšky. To byl také důvod, proč si s sebou vezli jen nejnужnější

4) Blíže k jednotlivým podmínkám a k následnému stěhování kolonistů z českých zemí do Banátu, Rudolf Urban, *Čechoslováci v Rumunsku*, Bukurešť 1930.

5) Podrobně k příchodu prvotních slovenských osídlenců do Krišany, tamtéž, s. 117.

vybavení a náradí denní potřeby.

Po usazení prvotní vlny Slováků následovala druhá etapa, která byla v roce 1817 umocněna také státním bankrotem v Rakouském mocnářství, přesněji rok po druhém peněžním krachu, kdy bída, hlad a chudoba došly vrcholu především právě ve slovenských krajích. Podobně jako v českých zemích i zde byli najímáni agenti hrabat Bánffyho a Batthyányho, kteří zde příslibem lepšího živobytí a životní úrovně získávali kolonisty ještě snáze než v českých zemích.⁶

Slovenští kolonisté odcházeli především ze stolic Zemplínské a Gemerské v několika vlnách, avšak již ne tak organizovaně jako tomu bylo u kolonistů z českých zemí. Během devatenáctého století odešlo tak do Rudohoří v několika vlnách několik tisíc Slováků. Druhotná vlna příchozích Slováků trvala mezi léty 1817-1820, poté stěhování do Rudohoří ustalo. Následná další významná vlna stěhování začala kolem roku 1830 na popud hraběte Batthyányi. V této době bylo již obsazen pruh území táhnoucí se v délce asi 40 km přes Rudohoří mezi vesnicemi Bodonoš až Maďarpotok. Ve dvacátém století po skončení První světové války a přijetí Trianonské smlouvy odstoupilo Maďarsko Rumunům několik žup s početnými slovenskými menšinami: Bihorskou, Siládskou, Aradskou, Krašovskoseverínskou a části žup Kanarské a Temešské. Především v kraji Bihor se nacházelo množství slovenských osad jako již zmíněný Bodonoš, (dnes nazývaný Budoi), Varzara (Vărzari), Černý les (Paduera Neagră), Maďarpotok (Valea Ungrului) a Židáreň (Valea Târnei).

Při sčítání lidu v roce 1910 se v jednotlivých župách hlásilo ke slovenské národnosti poměrně velké množství osob, v řádech tisíců. V župě bihorské tento počet činil 8178 Slováků, v župě siládské 3227, v župě aradské 5174 a krašovskoseverínské 2908, v župě čanádské 7133 osob. Tato župa však byla rozdělena na dvě části, z nichž jedna připadla k Rumunsku, kde počet osob hlásících se ke slovenské národnosti činil 7950 osob. V jednotlivých župách však lze nalézt i jisté nesrovnalosti, neboť se zde vyskytoval i velký počet slovensky mluvících osob neslovenské národnosti. V župě bihorské tento počet činil 2252 osob, v župě silurské 555, aradské 1678 a krašovskoseverínské 1014 osob⁷. Tento fakt je však vysvětlován tím, že se jednalo ne o rodilé, nýbrž o odrodilé

6) Podrobně ke státnímu bankrotu ve slovenských stolicích a s nimi souvisejícím odchodu Slováků do rumunských hor Evžen Peřina, *Vyprávění o rumunské zemi*, Praha 1955, s. 197.

7) Blíže ke statistickým datům věnující se počtu Slováků v jednotlivých župách v Rumunsku Jan Auerhan, *Čechoslováci v Jugoslavii, v Rumunsku, v Maďarsku a v Bulharsku*, Praha 1921, s. 124.

Slováky. Není totiž znám důvod, proč by se maďarský živel učil v těchto krajích řeči jím opovrhované menšiny.

Pro porovnání demografického vývoje Slováků v Rumunsku je vhodné porovnat data z let 1890 a 1900 z následující tabulky⁸

	Počet obyvatel slovenské národnosti v roce 1890	Počet obyvatel slovenské národnosti v roce 1900
župa bihorská	5660	6964
župa siladská	2330	2873
župa aradská	3799	5306
župa krašovskoseverinská	5723	3831

Dle této tabulky lze konstatovat, že během přelomových let devatenáctého a dvacátého století Slováků ve většině župách nebylo, ale naopak vykazují značně kladné saldo přirozeného přírůstku. Pouze v poslední župě však bylo přirozené migrační saldo obyvatelstva záporné, což bylo dáno především velikým útlakem ze strany Maďarů. Z další tabulky, která je věnována procentuelnímu zastoupení Slováků v jednotlivých věkových kategoriích, lze spatřovat největší procentuelní zastoupení v mladých kategoriích, což svědčí o vysoké míře porodnosti u komunity rumunských Slováků.

	% zastoupení osob slovenské národnosti do 14 let	% zastoupení osob slov. národnosti ve věku 15-19 let	% zastoupení osob slov. národnosti ve věku 20-59 let	% zastoupení osob slov. národnosti přes 60 let
župa bihorská	44,37	11,12	39,81	4,70
župa siladská	47,20	10,44	36,94	5,42
župa aradská	39,54	8,76	43,45	8,25
župa krašovskoseverinská	26,13	8,98	55,26	9,63

Jejich začátky po příchodu byly podobně jako u českých kolonistů velice těžké. Prvním úkolem bylo vybrat si určité místo na kopcích, kde měli začít s kácením.

8) Podrobně ke statistickým datům Slováků v Rudohoří Jan Auerhan, c.d., s. 125.

Následně kolonisté si museli zbudovat provizorní obydlí zhotovené z kmenů a haluzí či podzemní „těplušky“, kam se na noc mohli uchýlit. Teprve po vykácení většího prostoru kolem vsi, začali lidé na nízkých podezdívkách z tesaných bukových kmenů budovat i první domy. Mezery mezi trámy byly vymazány hlínou, podlaha byla z upěchované hlíny a střecha byla krytá šindelem. V průčelí a po stranách domku bylo vždy po jednom okně, které mívalo obyčejně rozměry 60x60 cm. Vedle obytných stavení si stavěli kolonisté dřevěné kolny tzv. „šupy“ a chlévy pro dobytek. V české vesnici Biger je dodnes udržován původní domek prvotních přistěhovalců.⁹

Přislíbené polnosti ke každému stavení byla také zpočátku pouze lesními porosty, které musely nejprve kolonisté vymýtit. Dříví poté odvozili majiteli, pařezy vyvrátili a půdu teprve poté mohli obdělávat.¹⁰ Počáteční práce na polích byla prováděna především ženami a dětmi, neboť muži chodili za výdělkem do lesa na tzv. „sáhy“.

Po tři smluvené roky museli lidé chodit pracovat a kácet les pro hraběte Magyarly, Bánfy, jak to měli uvedeno v kolonizační smlouvě. Po skončení těchto smluv však bylo zastaveno kácení a tito velkotěžaři odešli z kraje. Kolonisté poté byli nuceni hledat hlavní zdroj obživy jinde, neboť pouhé hospodaření na ne příliš vydatných polích bylo nedostačující.

Na základě žádosti podané v Temešváru vstoupili do vojenského svazku, který charakterizoval jejich službu jako hraničáři. Pro další kolonizaci však bylo vojenským správcům jasné, že získat další kolonisty pod příslibem pouhé hraničářské služby bez navýšení životní úrovně kolonistů, se nepodaří získat nové osídlence do banátských kopců. Proto později nabídly kolonizační úřady Čechům a Slovákům výhody v porovnání s prvními přímo skvělé: Vystěhovalci mají právo být deset let osvobozeni od služby v zemské obraně, deset let osvobození ode všech daní, zdarma obdrží obilí k setbě, stavební dříví na stavbu obydlí a každá rodina mimo to ještě 12 jiter pozemků, z nichž bylo 9 jiter orné půdy a zbytek pastvin.¹⁰ Tyto vyhlášky tak posléze vyvolaly v některých chudých krajích Čech veliké pozdvižení. Vojenská správa počítala s kolonizací 500-600 rodin, ale přihlásilo se jich na 1500. Proto byl zaveden tzv. vystěhovalecký list od velitelství 14. hraničářského pluku, který jim zaručoval v Banátě

9) Podrobný popis obydlí Slováků v Rumunsku podává Rudolf Urban, *Čechoslováci v Rumunsku*, Bukurešť 1930, s. 12.

10) Rudolf Urban, c.d., s. 10.

pozemky. Podobně jako předtím Magyarly, tak i v druhém stěhování vojenská správa nedodržela slibované podmínky a nově příchozí kolonisté tak obdrželi mnohdy opět jen lesní pozemky na vymýcení a zkulturnění půdy¹¹.

Název obce	Počet Slováků v roce 1910	Počet Slováků v roce 1930	Přírůstek	Procentuelní přírůstek %
Nová Huť	1028	1492	464	46
Stará Huť	621	713	92	15
Židareň	940	1774	834	90
Sočet	291	403	132	48
Bodonoš	913	1200	287	30
Nový Šástelek	nová osada	1012	1012	
Černá Hora	Není statisticky evidováno	71	71	
Maďarpotok	1573	3000	1427	94
Frunce	Není statisticky evidováno	400	400	
Zboryště	Není statisticky evidováno	600	600	
Magurič	Není statisticky evidováno	700	700	
Šaraně	Není statisticky evidováno	1200	1200	
Izvor	Není statisticky evidováno	400	400	

Přiložená tabulka dokumentuje vysoký přirozený přírůstek obyvatelstva u Slováků v Rudohoří.¹²

11) Podrobněji k jednotlivým právům kolonistů, Rudolf Urban, c.d., Bukurešť 1930.

12) Podrobně Rudolf Urban, c.d., s. 142.

5.2. „Valea Ungrului“

V této práci dotazovaní Slováci pocházeli většinou ze župy Siladské (Salajské) z vesnic Valea Ungrului (Maďarpotok) a Valea Târnei (Židareň).

Především vesnice „Maďarpotok“ (rum. Valea Ungrului, název prvotních osadníků „Gemelčičky“) patří v oblasti Rudohoří k největším slovenským osadám, ze kterých po Druhé světové válce došlo k jednomu z nejmasivnějších odchodů tamějších Slováků do Československa. Samotná vesnice byla založena zemplínskými Slováky v roce 1811, kdy byli povoláni a nalákáni baronem Bánffym ke kácení jeho lesů a na pálení tzv. popelové masti.¹²

Valea Ungrului leží v poměrně vysoké nadmořské výšce 635 m.n.m. s velmi členitým okolním terénem. Tato obec se rozkládá v pohoří Rez (Rudohoří), které je tvořeno téměř celé ze slídivité rudy, která není ještě dostatečně zvětrána. Hloubka orné půdy tak v těchto oblastech dosahuje pouhých 15-20 cm.¹³

Rozloha obce je velmi značná, neboť se rozkládá na celkové ploše 47 km². Jednotlivá stavení jsou zde roztroušena po úbočích kopců a celkový urbanismus vesnice se dá charakterizovat jako vesnice typu ulicového tzv. „ulicovka“, i když v plné míře se o tomto typu hovořit nedá, neboť celkový charakter obce byl odlišný od urbanismu vesnice na Slovensku, kde skutečně byla většina stavení koncentrována kolem jedné hlavní ulice, kde dominovalo prostranství před kostelem a obecnou školou.¹⁴

Veliká rozloha obce pak byla řešena rozdělením obce na osm částí se samostatnými názvy, které zněly Zadka, Pletica, Podškola, Salajka, Polanka, Vratik, Magura a Košarina.¹⁵

První slovenské rodiny, které do oblasti přišly, se usadily především v části zvaná Salajka, neboť tato část již byla obývaná rumunským dělnictvem, které však Bánffy po příchodu Slováků propustil. Hlavní stěhování Slováků probíhalo především mezi léty 1811-1817, kdy byly založeny a osídleny i další části obce Valea Ungrului, a to Podškola a Magura.

12) Blíže k založení obce Valea Ungrului, Rudolf Urban, *Čechoslováci v Rumunsku*, Bukurešť 1930, s. 138.

13) Podrobněji ke geografické charakteristice oblasti Evžen Peřina, *Vyprávění o rumunské zemi*, Praha 1955.

14) Více k charakteru jednotlivých obcí Evžen Peřina, c.d., s. 200.

15) Blíže k rozdělení obce na osm částí se samostatnými názvy Rudolf Urban, c.d., s. 138.

V roce 1838 již zde žilo 360 Slováků a postaveno bylo v této době celkově 70 stavení obytného a hospodářského charakteru. Po padesáti letech existence již obec čítala 1412 obyvatel a postaveno bylo 233 domů.¹⁶

I zde tak lze sledovat vysoký přirozený přírůstek obyvatelstva u Rumunských Slováků. Valea Ungrului byla vesnicí čistě slovenskou, neboť při úředním sčítání lidu v roce 1910 bylo napočteno již 1573 Slováků a jen několik občanů maďarské národnosti a několik obchodníků židovského původu. Počet Slováků však v této době byl oproti minulým letům velice nízký a neodpovídal skutečnosti. Stalo se to tím, že mnozí lidé, jež byli zaměstnáni v jiných oblastech, nebyli zapsáni do zdejších sčítacích listin. Podle ročenky biskupství velkovevaradínské bylo v roce 1930 ve Valea Ungrului celkem 3000 katolických Slováků.¹⁷

Z hlediska statistických dat je velice zajímavý ukazatel porodnosti a celkové plodnosti u Slováků ve Valea Ungrului, neboť v roce 1927 zemřelo v této obci celkově 104 osoby, ale narodilo se celkově 248 dětí. Přirozený přírůstek tak v tomto roce činil 144 lidí což činí 4,8% veškerého obyvatelstva ve Valea Ungrului.¹⁸ Tato obec se těšila ve dvacátých a třicátých letech i dobré pověsti z hlediska naděje na dožití: „*Lid zde dosahuje vysokého stáří, nemoce jsou řídké, nejčastější příčinou smrti bývá sešlost věkem. Stálý pobyt v přírodě a jednoduchost životosprávy činí zdejší Slováky otužilými a odolnými*“.¹⁹

Co se týče kulturního života a vzdělanosti u komunity Slováků v Rudohoří, a především v obci Valea Ungrului, můžeme hovořit o poměrně veliké snaze zdejších lidí po vzdělání. Z vlastních sil zde již byla v roce 1830 zřízena škola, která byla umístěna ve stavení Gallika Bálinta. Zde se místní děti učily číst a psát, a mnoho starších lidí díky těmto snahám dovedlo ve dvacátých a třicátých letech číst a psát. Prvním učitelem zde byl Ján Vidinský (učil zde 26 let) a druhý Josef Vávra (10 let). Později v roce 1860 si zdejší obyvatelé postavili novou vlastní školu, která již stála na místě školy budoucí. Zde již vyučovali učitelé s „certifikátem“, Munka Tomáš (10 let) a Langer Eduard (3 roky).²⁰

17) Podle ročenky biskupství velkovevaradínské bylo v roce 1930 ve Valea Ungrului celkem 3000 katolických Slováků, srovnej Rudolf Urban, Čechoslováci v Rumunsku, Bukurešť 1930, s. 140.

18) Rudolf Urban, c.d., s. 140.

19) Rudolf Urban, c.d., s. 144.

20) Rudolf Urban, c.d., s. 138.

Roku 1872 však biskupství ve Velkém Varadíně poskytlo finanční prostředky na stavbu nové školy. Veškeré stavební práce však museli zdejší obyvatelé vykonat sami. Tato škola byla jednotřídní s velice prostornou učebnou s kapacitou kolem sta žáků. Ke škole patřil i učitelský byt o třech místnostech. Kapacita třídy však byla pro děti ve Valea Ungrului pořád značně nedostačující, neboť ze 300 školou povinných žáků chodilo do školy pravidelněji pouze 60-80 žáků.²¹ Mnoho žáků však bylo osvobozeno od školní docházky, neboť podle rumunského zákona dítě, které má školu vzdálenou více než tři kilometry od domova, ji navštěvovati nemusí. Proto i zde podobně jako v jiných osadách v Rudohoří, ale i ostatních rumunských župách, byla poměrně vysoká negramotnost, která v určitých osadách dosahovala až 80%.

Podle víry byli zdejší Slováci z drtivé převahy římskými katolíky a náboženství v jejich životech hrálo velice důležitou roli. Už od samého počátku existence osady lidé toužili mít zde vlastní kostel, avšak maďarské biskupství ve Velkém Varadíně výstavbu zakázalo. Teprve na základě podnětu hraběte Bánffyho, který v roce 1894 daroval na Košarině 640m² pozemku pro kostel a faru, přispělo i biskupství určitou částkou pro výstavbu kostela sv. Štěpána s farou. Prvním farářem v Valea Ungrului se stal Kornel Dávid, po něm Němec Karel Herman a ve dvacátých a třicátých letech pak Slovák Pavel Nedgyes z Duben. K této farnosti patřilo i několik dalších osad jako Frunze, Šaráně, Zbořiště, Magurič a Ruptura. Celkově spadalo pod tuto farnost přes 6000 věřících.²² Jak již bylo naznačeno, náboženství a víra se do života zdejší komunity Slováků projevovala velice silně. O nedělích a o svátcích býval kostel přeplněný zástupy věřících, a je běžné že i zde lidé stávali často okolo kostela. Ve Valea Ungrului byla i častá procesí a poutě, které směřovaly převážně do dvacet kilometrů vzdáleného Bodonoše. Víra u zdejších Slováků byla natolik silná, že místní obyvatelé až slepě přijímali vše, co je duchovní učili. Mnohdy se stávalo, že ani místním farářům nejde ani tak o kulturní povznesení lidu, ale o udržení v bezbřehé poslušnosti a věrnosti. Pro dobrý příklad lze uvést úsek kázání místního faráře ve Valea Ungrului: „*Tuná ste všetci chudobní. Máte len ťažkú robotu a Boha. Iní majú bohatstvo, vás utiskujú a prenasledujú. A sú medzi nimi aj takí, ktorí neveria v Boha, neveria v svätú mšu, v prijímanie, atď. Vy neviete čítať, neviete písať, ale to nič nerobí. Vy veríte a preto sa*

21) Podrobněji ke školskému zařízení ve Valea Ungrului Rudolf Urban, Čechoslováci v Rumunsku, Bukurešť 1930, s. 139.

22) Blíže k založení farnosti Valea Ungrului Rudolf Urban, c.d., s. 140.

*prodere do neba a budete ich potom súdiť.*²³

Po hospodářské stránce se oblast jevila jako typicky zemědělsko-lesnická oblast, kde výživu obyvatelstva zajišťovala především práce na vlastních polích a dřevorubectví v námezdném poměru.²⁴ V oblasti Rudohoří je však půdní horizont velice nekvalitní a orná půda s velkým množstvím štěrku sahá do hloubky průměrně 20 cm. Další nevýhodou pro zdejší rolnictví byla i vysoká svažitost, díky které při prudkých lijících docházelo až ke spláchnutí svrchní humusové vrstvy do údolí. Proto zde byly ne příliš vhodné podmínky pro pěstování náročnějších obilovin. Z obilovin bylo nejvýznamnější pěstování žita, které však dorůstalo maximální výše 50-80 cm. Nejdůležitější plodinou Rumunských Slováků tak vždy byly brambory.

Z živočišné produkce byl u zdejší komunity nejdůležitější chov vepřového a hovězího dobytka. Hovězí dobytek se uplatňoval především v mléčné produkci a jako tažná síla. Mléčné produkty se ale většinou spotřebovaly v jednotlivých domácnostech Rumunských Slováků. Mezi další výdělečné činnosti, kterým se nejčastěji věnovali zdejší Slováci, patřilo dřevorubectví. Pro počátky jejich osídlení bylo dřevorubectví nejčastější výdělečnou činností, které se věnovali téměř všichni mužští osadníci. Postupem doby po zisku půdy vhodné pro zemědělství se dřevorubectví stávalo především v letních měsících druhořadou činností. Největší intenzita lesních prací tak probíhala po žních a přes mírnější zimní měsíce. Z dřevovýroby bylo u Rumunských Slováků nejčastější výroba kvalitního šindele a železničních pražců.

U Rumunských Slováků nebylo příliš běžné vyučit se řemeslům. Nejčastějším typem však bylo kovářství a muži, kteří se tomuto řemeslu vyučili, se mu pak většinou věnovali celý život a jejich um býval vyhlášený po celém kraji.

Závěrem lze komunitu Slováků žijících ve Valea Ungrului hodnotit jako typický příklad Slovenské komunity žijící v Rumunském Rudohoří, která si po celou dobu své historie zdejšího osídlení zachovala i přes proces násilné maďarizace svůj národní ráz. Podobně jako v jiných osadách i zde platilo nepsané pravidlo, že Slovák se smí oženit jen se Slovenkou a naopak. Tím pádem se manželství nemísila a oba rodiče mluvili na své potomky vždy jen slovensky. Mezi další fakt, proč jedna z největších slovenských vesnic v Rumunsku odolala tlaku maďarizace, patří i veliká odlehlost vesnice a celkově i jednotlivých usedlostí. Na samotách tak vždy býval každý odkázán sám na sebe a styk

23) Rudolf Urban, c.d., s. 151.

24) Blíže k hospodářské charakteristice kraje Evžen Peřina, *Vyprávění o rumunské zemi*, Praha 1955.

s okolními lidmi byl značně omezen. Díky těmto dvěma základním faktorům se podařilo ve vesnici udržet typický národní ráz. V jiných vesnicích ležících blíže maďarskému vlivu lze již pozorovat postupné pronikání maďarizace do života tamějších komunit Slováků. Tyto vesnice můžeme hledat především v severozápadně od Oradea Mare, na území, které již patřilo poválečnému Maďarsku.

5.3. Zvyky, obyčeje, náboženství, školství reemigrantů

Jak již bylo v předchozích kapitolách řečeno, reemigrace z Rumunska byla v oblasti Novohradska velice silná a vytvořila v tomto regionu velice silnou komunitu rumunských Slováků, kteří si s sebou přinesli svůj životní styl s množstvím zvyklostí a tradic, které přísně dodržovali. Prvotní snahy o začlenění mezi majoritní české obyvatelstvo byly o to složitější, že velká část rumunských Slováků bylo negramotných a české obyvatelstvo často hledělo na reemigranty „skrže prsty.“ Dotazovaní Slováci vypověděli, že mnoho českých obyvatel se k nim zpočátku chovalo velice nedůvěřivě a často je nazývalo pejorativně Rumuny či „rumunskými Cikány“ Tento fakt byl jednak umocněn nízkou vzdělanostní úrovní jednotlivých reemigrantů, ale i jejich silnou religiozitou a pověrčivostí.

„Slovenští reemigranti totiž přišli do úplně cizího prostředí, lišili se od tamějšího českého obyvatelstva jazykem, způsobem života, nižší sociální úrovní, která je dodnes stále ještě patrná u nejstarší generace. Pro jejich rodiny byla typická velká početnost, alkoholismus, religiozita a již zmiňovaný analfabetismus. Značná část českých osídlenců slovenské reemigranty podceňovala a přezírala, např. i pro jejich svérázný způsob konzumace některých pokrmů, který však mnohdy vycházel z faktu, že zde ještě neměli dostatečně vybavené domácnosti.“¹

Mezi další překážky pro poklidný průběh integrace Rumunských Slováků patřily i rozdílné klimatické podmínky. Ve srovnání s Rumunskem, kde panovalo podstatně mírnější klima, je překvapila zdejší tuhé a dlouhé zimní období.

Prvotní problémy povětšinou nemajetných Slováků zpočátku řešilo ministerstvo práce a sociální péče, které poskytovalo pro reemigranty základní šatstvo, obuv a výbavu pro kojence. Následně bylo každé rodině poskytnuta určitá finanční půjčka, která se částečně odvíjela od jejich majetku v Rumunsku.²

Kvůli výše jmenovaným těžkostem se proto jednotlivé rodiny rumunských Slováků snažily usadit v malých obcích s velkým počtem jejich krajanů, aby vytvořily izolované komunity typické pro jejich osídlení v Rumunsku, na které byli zvyklé. Především pak díky tomuto faktu se u zdejších Slováků podařilo udržet množství tradic a zvyklostí, které velice přísně dodržovali. Pro rumunské Slováky bylo typické udržování, pro nás

1) Judita Hrdá, *Adaptační proces ve stravě při rodinných obřadech u slovenských reemigrantů z Rumunska*, Český lid, 72, 1985, s. 100.

2) SOKA České Budějovice, Fond A 15, ONV Trhové Sviny.

neznámých, zvyků a tradic během křesťanského roku. Především odlišné pojetí zvyků a tradic během Vánoc bylo nejnápadnější. Pro komunitu rudohorských Slováků tak bylo během Vánočních svátků typické tzv. „chození s betlémem.“³

Tato tradice vznikla v komunitě Slováků v rumunském Rudohoří, kde bylo velice málo kostelů, které bývaly často od sebe velice vzdálené. Z formy a obsahu této tradice je zřejmé, že se jednalo o jednu z mnoha lidových vánočních her, mající své kořeny v biblickém příběhu o narození Krista a jeho zvěstování pastýřům, kteří spěchají do Betléma poklonit se spasiteli a přinést mu dary. Bethlemenci byly celkem čtyři: Anděl, Ponajboh, Stach a Kuba. Každý z nich byl oblečený do jednoduchých bílých kostýmů se spodničkami a s okrouhlými čepicemi vyrobenými z tuhého papíru. Jejich kostýmy se lišily pouze počtem a barvou šerp, které měly ovázané kolem čepic a šikmo přepásané přes hrud'. Každý z nich kromě postavy Anděla nesl navíc vyřezávanou a malovanou hůl z tvrdého dřeva, která byla na horním konci opatřena zvoníci plíšky. Při průchodu vesnicí a poutí mezi jednotlivými staveními měla každá postava svůj zpěv: „*Sem pospíchajte, krále vítajte, krále nového, narozeneho, čo nám porodila, synka v jesle položila...*“ (úsek textu Kuby), „*Pánovje, nemôžem sa vyznati, kto v tomto domečku bývá, či ľud'kova, či ptáčkovja. Ztratil som betlémsku fujaru, kto by mi ju navrátil, rád bych mu zaplatil...*“ (úsek textu Ponajprva). Svůj zpěv pak doprovázeli rytmickými úhozy holí o zem. Anděl nosil na popruzích přes ramena připevněný betlém v podobě kostelíka zhotoveného ze dřeva a tvrdého papíru. Kostelík měl ve středu jeho průčelí čtyřbokou věž s bání a křížkem. V této bání byl navíc umístěn zvoneček. Po stranách průčelí kostelíka byly další dvě jehlancové vížky zakončené křížky. Do vnitřku kostelíka, osvětleného svíčkami, bylo možno nahlédnout skleněnými dvířky v průčelí a dvěma okny po stranách. Uprostřed kostelíka byly umístěny papírové jesličky s jezulátkem, Pannou Marií a svatým Josefem, andělem, pastýři a třemi králi.⁴

S touto čtveřicí bethlemenců chodila ještě pátá postava tzv. čert čili starý. Jeho maska byla nejnáročnější, neboť se zhotovovala z ovčí a kozí kůže. Na hlavě nosil čertovskou

3) Chození s betlémem tehdy pamětníci označovali za projev „silné“ úcty k nadpřirozeným bytostem a za tradici, která přispívá k vzájemné pospolitosti lidí. Tato tradice se velice rozšířila především u komunity rumunských Slováků v Rudohoří, odkud se tato tradice dostala i do jihočeského pohraničí, kde v obci Malšín se udržela dokonce až do osmdesátých let – podrobně: *Bethlemci z pošumavského Malšína*, Českobudějovické listy ze dne 18. 12. 1992.

4) K podrobnému popisu rituálního kostelíka nošeného Andělem a zpěvům a kostýmům postav viz tamtéž.

čepici s rohy vyrobené z husích křídel, s velkým nosem, vyplazeným jazykem a chlupatou bradou se spoustou zapíchaných špendlíků. V ruce měl dřevěnou hůl zakončenou křížkem. Čert, přestože neměl žádnou mluvenou roli, byl význačnou postavou. Pobízel a někdy i honil děti, aby se poklonily před Andělem s betlémem. Svou hůl pak nechával políbit hříšným a nedobrym lidem. Podle tradice bylo políbení křížku na holi symbolem pokoření zlých lidí a zároveň výzvou, aby se vydali na lepší cestu.

Během vánočních svátků se udržovalo i mnoho jiných tradic odlišných od tradic udržovaných českým obyvatelstvem v pohraničí. Štědrý večer Slováci v Rumunsku nazývali „Vilejou“ či poeticky „Dohviezdnym večerom“. Typické bylo i stravování o tomto významném svátku. Ženy velice časně ráno vstávaly a začaly z mletého masa připravovat tzv. „zakručanu kapustu“, která byla jedním z vánočních pokrmů.⁵ Její příprava byla poměrně složitá, neboť se jednalo o masové závitky v zelných listech, k nimž se podával speciálně upravený chléb. Konzumovat se však mohla až po návratu z půlnoční bohoslužby zvané „utiereň“. Během celého dne se totiž dodržoval přísný půst. Udržovala se pověra, že pokud někdo bude tento den pozře nějaký pokrm, narostou po celém těle bodliny.

Před usednutím ke stolu bylo nutné zamést místnost, ve které se vařilo a pak následně i stolovalo. Zametalo se vždy směrem od vstupních dveří ke kamnům, aby se z domu nevymetlo štěstí. Rovněž i zdobení vánočních stromků mělo svá specifika, neboť v oblasti, odkud Rumunští Slováci pocházeli, se nevyskytovaly příliš jehličnany, a tak stromek mnohdy zhotovovali pouze ze slámy a zavěšovali ho ke stropu. V jihočeském pohraničí se někdy i malé stromky zavěšovaly obráceně, a to špičkou dolů. Jejich zdobení pak bylo velice skromné s použitím barevných pentlí a papírových ozdob.

Mezi další význačné události a zvyklosti patřily svatby, křtiny a pohřby, na kterých se sešla vždy velká část příbuzných. Průběh takových společenských akcí se však z hlediska délky a obřadnosti odvíjel od majetkových poměrů pořádajících. Na podobných společenských akcích pak byly podávány pokrmy typické pro komunitu

5) Jednalo se o velice oblíbený pokrm rumunských Slováků, který Slováci převzali od Rumunů, kteří jej nazývali „golubce“. Teprve postupem doby, když pokrm u slovenského etniky zdomácněl, začali jej nazývat „zakručanou kapustou“, srovnej v díle Helena Nosková, *O původu Slováků v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001.

Slováků z Rudohoří. Především při svatební hostině se udržovalo mnoho tradic a připravovalo se mnoho typických pokrmů. Zpočátku však hostiny nebyly tak bohaté což bylo dáno především nedostatkem potravin v poválečné době.

Svatby se vyznačovaly i velkým počtem hostů, kteří se sjížděli i z velkých vzdáleností. Pro hostinu pak bylo typické veliké množství masa, a tak se často před svatbou pořádala zabijačka, neboli „zakálačka“. Pro svatbu však typickým masem bylo skopové a drůbeží. Beraní maso nebylo takovou finanční zátěží pro pořádající, neboť v mnoha rodinách se chovali ovce. Z beraního masa se nejprve připravovala polévka s nudlemi, které však musela nevěsta připravit sama.⁶ Ostatní maso se uvařilo a podávalo se okořeněné na velkých mísách s pečivem tzv. „pampuškami“, které byly tradičním pečivem slovenských reemigrantů z Rudohoří. Dalšími pokrmy podávanými na svatební hostině byly tzv. „chraple“ což bylo smažené sladké pečivo, svatební šátečkové koláče plněné jablečnou či švestkovou náplní. Podobně jako v Rumunsku i zde měla nevěsta svůj velký bílý koláč, který měl symbolizovat její poctivost.

Pro české a německé rodiny byla jídla a způsob stolování na svatbách rudohorských Slováků něčím zcela neobvyklým. Také svérázný způsob konzumace pokrmů a stolování byl pro ně zcela nepřijatelný.⁶

Postupem doby během padesátých let začalo docházet častěji i mezietnickým sňatkům mezi rudohorskými Slováky a domácím obyvatelstvem. Pro Rumunské Slováky však nebylo příliš časté uzavírat sňatky s domácím českým obyvatelstvem, ale spíše s příslušníky německého etnika.⁸

Pro svatby rumunských Slováků bylo, kromě podávání specifických pokrmů, velice typické vysoká oblíbenost hudby. Často se stávalo, že svatební veselí se protáhlo na

6) K povinností nevěsty patřilo udělat tzv. „rezance“, tj. již zmiňované nudle do svatební polévky. Měla tak prokázat svoji zručnost a schopnost hospodařit, Judita Hrdá, *Adaptační proces ve stravě při rodinných obřadech u slovenských reemigrantů z Rumunska, Český lid*, 72, 1985, s. 101.

7) Češi a Němci nebyli zvyklí na vařené beraní maso s polévkou, na mastné pampušky a smažené chraple. Rudohorští Slováci neměli zpočátku ani dostatečné kuchyňské vybavení, proto maso kladli na plechová umyvadla či do hliněných mís. Nebyl ani dostatek skleniček či hrníčků, a tak jejich omezený počet koloval spolu s obsahem mezi hosty Judita Hrdá, c.d., s. 101.

8) Důvodem častějšího vzniku sňatků mezi rumunskými Slováky a zbylým Německým etnikem bylo jejich sblížení na základě přehlížení českým živlem. U rumunských Slováků hrál největší význam jejich nižší sociální úroveň a odlišný způsob života, naopak u německého etnika to byl důsledek nedávné války, neboť je čeští usedlíci považovali za nedávné nepřátele, Judita Hrdá, c.d., s. 101.

několik dní, a končilo se když už nebylo téměř nic k jídlu

Rumunští Slováci si často i hudbou a zpěvem snažili zapomenout na počáteční problémy v pohraničí, což jim uvolňovalo jakési vnitřní napětí, což mnohdy souviselo i se steskem po bývalé domovině.⁹

Rumunští Slováci se odlišovali i v běžném každodenním způsobu života svými zvyklostmi a tradicemi. Tento argument lze velice dobře demonstrovat na postavení žen v domácnosti rumunských Slováků. Pokud rodina kráčela do kostela či na návštěvu, bývalo zvykem, že žena šla tři kroky za manželem. Často se ani nezapojovaly do rozhovorů, které započal manžel. Mnohdy se ženy rumunských Slováků dostávaly jen do role rodiček, pečovatelek o malé děti a vykonavatelek domácích prací.¹⁰

Pro jejich každodenní život byla také velice důležitá víra a náboženství. Mnoho rudohorských Slováků udržovalo tradice náboženského charakteru vážící se k nejdůležitějším křesťanským svátkům jako byly Vánoce či Velikonoce. Mou dotazovaní Slováci byli všichni věřící, a náboženství hrálo v jejich životech významnou roli, což lze dokumentovat i na množství náboženských předmětů v jednotlivých domácnostech. Byli navyklí na pravidelné bohoslužby a svaté přijímání a jakékoliv obřady v rodinách bez přítomnosti kněze byly u nich nemyslitelné. Dva, z této práce dotazovaných Slováků, vzpomínali i na svého oblíbeného faráře z farnosti Benešov nad Černou jménem páter Sasina. Tento farář působil na Benešovské faře od roku 1948 a mezi etnikem rumunských Slováků byl mimořádně oblíben. Na počátku padesátých let, po zahájení přesvědčovací kampaně proti vyučování náboženství ve školách a proti křtu dětí, docházelo u rumunských Slováků mnohdy k obavám a znepokojení. V roce 1953 při nedělní mši před Dušičkami, místní Slováci zjistili, že po páterovi Sasicovi pátrá státní bezpečnost, prý kvůli jeho protistátní činnosti. Po tomto zjištění došlo k veřejnému projevu odporu ze strany rumunských Slováků před

9) Do dnešní doby se tak zachovala u komunity rumunských Slováků na Novohradsku lidová píseň dokumentující cestu z Rumunska do Československa, která svědčí i o počátečním smutku Slováků po jejich domovině: „A keď sme išli z Rumuniji von, zaplakal veru celý náš dom, plakala žena, plakali deti, plakali sme my veru všeci. A keď sme přešli cez tie hranice, plakali sme převelice, plakala žena, plakali deti, plakali sme my veru všeci.“, srovnej Pavel Mörtel, *Reemigrace po roce 1945*, in: kolektiv autorů, *Novohradské hory a novohradské podhůří, příroda, historie, život*, Praha 2006, s. 427.

10) Pro ženy rumunských Slováků často bývalo jedinou možností se dostat do kontaktu se sousedkami, do doby, než se dostali do práce do lesů čí JZD, během činnosti jako bylo praní prádla, sběr bylin, čí pasení hus a kozí., podrobně Pavel Mörtel, c.d., s. 427.

benešovským kostelem. Především pak slovenské ženy se začaly shromažďovat kolem vstupního portálu a vyzývaly, aby se k nim přidal. Slovenští muži poté obstoupili kostel do půlkruhu a hlasitě protestně mručeli. Přivolaný autobus příslušníků SNB měl poté co dělat, aby se sročení rozešlo. To se také podařilo i za příslibu návštěvy zmocněnce z českobudějovického biskupství. Návrh na instalaci jiného faráře však Slováci odmítli s tím, že chtějí aby se páter Sasina vrátil.

Farářovi se však před zatčením podařilo uprchnout a za pomoci přátel se mu podařilo tajně uprchnout do Rakouska. O několik měsíců později se však vrátil, při tajně sloužené mši v Borovanech, byl zatčen a o něco později odsouzen k šestnácti letům v jáchymovských dolech. Po propuštění mu byl zakázán výkon kněžské činnosti. Do kněžského roucha se vrátil až v roce 1991 ve Veselí nad Lužnicí.¹¹

Pro rumunské Slováky bylo i velmi složité začlenit se snáze do české společnosti z dalších důvodů, což bylo dáno jednak nedůvěřivostí, která byla umocněna značnou mírou analfabetizace mezi dospělou populací. Velmi vysoké procento dospělých totiž neumělo číst ani psát. Tento fakt jim poté velice komplikoval styk s českými úřady. Mnozí z rumunských Slováků, při žádání o přiznání sociálních zápujček, žádostech o přiznání občanství, místo podpisu používali na úředních dokumentech „tři jestrábiky“, neboli tři křížky, či svůj inkoustový otisk prstu.¹²

Postupem doby se ukázalo, že při provádění alfabetizace, které se ujali mnozí učitelé v malotřídních školách pomáhala slovenským dětem snáze se začlenit do české společnosti. Děti pak mnohdy doma své rodiče učily číst a psát. Do prvních ročníků škol však mnohdy přicházely už děti, kterým bylo i více než dvanáct let, protože v Rumunsku do školy nechodily. V roce 1949 se začaly na podnět Československého úřadu zahraničního prostřednictvím reemigračních referentů ONV a místních učitelů během zimních měsíců vytvářet besedy pro dospělé Slováky. Během těchto setkání se dospělí, kterým se v Rumunsku nedostalo žádného vzdělání, seznamovali se základy z oblasti kultury, vlastivědy, zemědělství. Mimo tato témata se často směřovalo i do témat z oblasti sociální, která byla doplněna zdravotně hygienickým minimem, čímž se rozumí poskytování první pomoci, boj s alkoholismem a základní znalost

11) Podrobně k případu pátera Sasiny sloužícího v Benešově nad Černou viz Pavel Mörtel, *c.d.*, s. 428.

12) Problematiku nízké úrovně vzdělanosti lze snadno dokumentovat na úředních listinách rumunských Slováků, především na žádostech o udělení československého státního občanství, kde mnoho listin je opatřeno inkoustovým otiskem prstu, či třemi křížky, SOkA České Budějovice, Fond A 15, ONV Trhové Sviny, č. kartonu 19,28.

antikoncepce.¹³

Postupem doby však rumunští Slováci, začali splývat s místním obyvatelstvem. Především děti, kteří se již narodily v jihočeském pohraničí se daleko snáze začlenily do české společnosti. Postupem doby pak z jejich života začaly mizet zřetelné rozdílné znaky ve způsobu života, zvyklostech. Tento fakt byl i umocněn vznikem mezietnických sňatků, které byly zejména v šedesátých letech mnohem běžnější. Mnohaletý život v neslovenském prostředí pak postupně dospěl i k tomu, že mnozí rumunští Slováci na veřejnosti používají již jen český jazyk.

13) Blíže k vyučování dospělých rumunských Slováků Pavel Mörtel, *c.d.*, s. 427.

6. Reemigrace rumunských Slováků ve světle výpovědí reemigrantů:

6.1. Způsob členění jednotlivých rozhovorů:

- 1) **Základní biografická charakteristika:** uvedení datumu narození pamětníků, popsání rodová historie podle vzpomínek dotazovaných, dosaženého vzdělání pamětníků.
- 2) **Popis života v Rumunsku:** charakteristika každodenního života v Rumunsku (uspořádání rodiny, jejich začlenění ve vesnické komunitě, zvyky a obyčeje, náboženství, jazyk, povolání dotazovaných atd..) příbuzenské a rodové vazby, popis historie osídlení v Rumunsku ze vzpomínek předků účastníků rozhovorů.
- 3) **Období zlomu:** impulsy, jež daly jednotlivým reemigrantům podnět k přesídlení, jednání s úřady, prodej majetku v Rumunsku, přípravy a čekání na přesuny do „staré vlasti“, jejich pocity z očekávání nového.
- 4) **Období přesunů:** pocity účastníků transportu z přesunu, technický průběh přesunu, možnosti výběru bydliště, délka přesunu, jednotlivé zastávky transportů a komplikace.
- 5) **Prvotní fáze osídlení v „nové vlasti“:** prvotní pocity osídlenců z nového prostředí v Československu, povědomí o odsunu německého obyvatelstva z pohraničí, sociální začleňování se mezi tzv. starousedlíky, popis každodenního života v prvních letech života v jejich nových domovech.
- 6) **Druhotná fáze osídlení:** každodenní život po překonání prvních překážek osídlení, názory na novou politickou situaci v Československu, postupné pronikání kolektivizace, zakládání družstev, popis a názory na náboženskou represii, která se citelně dotýká silně nábožensky zakořeněných rumunských Slováků, nové zaměstnání osídlenců, vztahy a vazby k příbuzným v Rumunsku atd.
- 7) **Nynější situace:** charakteristika jejich nynější situace – životní úroveň, typické znaky domácnosti, zpětné pohledy do minulosti, situace jejich potomků a jejich vztah k historii rodu, otázky na opětovnou návštěvu Rumunska, udržování kontaktu s příbuznými v Rumunsku atd.

Rozhovor první:

Manželé M. (Morongovi)

1) Základní biografické údaje:

Pan M. se narodil v roce 1924 v osadě Plopiš, která patřila do celku obce (ve slovenštině Maďarpotok) Valea Ungrului v Rudohoří. Měl osm sourozenců, z nichž čtyři přesídlili také do Československa. Manželka se narodila v téže vesnici v roce 1931 v početné rodině devíti dětí, jenž všechny přesídlily do Československa. V Rumunsku se Panu M. dostalo jen částečného základního vzdělání. Intenzivnější vyučování probíhalo především v zimním období od prosince do března. Jedna třída byla společná pro všechny žáky a vyučovacím jazykem zde byla slovenština. Manželka do školy nechodila, určité vzdělání se jí dostávalo jen doma v Rumunsku od rodičů, a dodnes neumí číst ani psát.

2) Popis života v Rumunsku:

Ze vzpomínek svých předků pan M. popsal každodenní život v Rumunsku, jenž se velice podobá typickému selskému životu v devatenáctém a počátku dvacátého století. Pan M. vypověděl, (z ústního vyprávění jeho prarodičů), že jejich předci přišli do rumunského rudohoří ze Slovenska před „třemi sty lety“, a jejich začátky byly velice těžké. Oblast vesnic byly zalesněná bukovými pralesy, které osadníci nejprve museli vymítit. Žili v dřevěných roubených domcích, ke kterým přiléhala i hospodářská stavení. Zděné domy byly podle výpovědi pana M. v oblasti Valea Ungrului velice ojedinělé a patřily především majetnějším obyvatelům.

Otec pana M. vlastnil na tamější poměry veliký statek s rozlohou polností 50 ha, což byl jedním z důvodů, proč pan M. musel už od raného dětství pomáhat s polními pracemi. S tím souvisí i školní docházka během zimních měsíců, kdy polní práce ustaly. V zimních měsících se otec věnoval výrobě kol, neboť byl vyučený kolářem.

Jejich každodenní život podle ústní výpovědi se během letních měsíců věnoval polním pracem jako bylo pěstování obilovin, senosečím pro chovaný dobytek (otec vlastnil několik krav a početné stádečko ovcí). Hospodaření je tak stavělo do pozice soběstačných základními potravinami.

Svůj volný čas často vyplňoval sběrem lesních plodů, především hub, které židovští obchodníci v oblasti pravidelně vykupovali.

3) Období zlomu:

Pro odchod do Československa se rozhodli především kvůli stísněným podmínkám v Rumunsku, neboť po svatbě s paní M. v roce 1947 bydleli u jeho rodičů. Už od roku

1945, kdy začali první přesuny měli určité povědomí o možnosti přesídlení. V roce 1946 se podle výpovědi pana M. začaly objevovat v oblasti slovenských osad v Rumunsku letáky s nabídkami a výhodami přesídlení charakteru: „300 let žijete v cizině, máte možnost vrátit se ke své matce Zemi“, manželům Morongovým se myšlenka zalíbila, začali o přesídlení uvažovat.

Nejprve museli získat povolení, (v Bukurešti na Vysídlovacím úřadě získali od úřednice Anny Paukerové tzv. Vysídlovací dekret). Manželé vypovídají, že se chtěli přestěhovat na Slovensko na Žitný ostrov, avšak od úřadů se jim však dostalo nabídky: „že potřebují osadníky do jižních Čech, kde jsou prý ale podobné podmínky.“ Manželé, i když byli zpočátku zklamaní, že se nedostanou, kam chtějí, nehovoří o stěhování do Čech jako o příliš velkém problému.

4) Období přesunů:

Dostaly termín přesunu na srpen 1949, kdy ještě probíhala žatva žita. V jednotlivých vesnicích vždy na osídlence čekal nákladní automobil, který je přepravil k vlaku do Oradea Mare. Zde museli čekat dva týdny na další transport. Pan M. se dostal do transportu, který mířil do Chebu. Při přesunu uvádí, že měl štěstí, neboť jel ve vagonu s těhotnými ženami, kde roznášel transportovaným mléko. S sebou si kromě ošacení vzali i cennější drobné ozdobné skříňky a úspory v hodnotě 600 Kčs.

Po příjezdu do Chebu je rozdělávali do skupin a nákladními auty je odváželi do jednotlivých krajů a obcí. Pan M. žádal, aby je odvezli na Benešovsko, neboť v roce 1947 sem odešli již bratr a dvě sestry manželky.

5) Prvotní fáze osídlení v „nové vlasti“:

Po příjezdu do jižních Čech do Benešova se prvotně dočasně ubytovali u manželčinych příbuzných. Zde bydleli rok a půl a poté odešli do sousední vesnice Rychnov. Pan M. začal v Benešově pracovat u správy silnic jako cestář. Zde se mohli usadit, kde se jim líbilo, nacházela se zde spousta opuštěných stavení po odsunutých Němcích. O odsunu německého obyvatelstva však neměli většího tušení, dozvěděli se to až po příjezdu do Čech. Zpočátku jim úřady zajišťovaly i ochranu před diskriminací především kvůli národnosti.

V Rychnově si vybrali zemědělskou usedlost, k níž náleželo 7 ha. Celkově za majetek zaplatili 39 tis Kč. Zpočátku neměli žádná stroje, ani základní zemědělské náčiní, téměř všechen mrtvý i živý inventář byl zničen či odvezen. Začátky v tomto novém životě byly podle jejich vyprávění velice těžké.

Do roku 1951 si však postupně pořídili 9 kusů hovězího dobytka, postavili novou maštal a pořídili základní stroje potřebné k hospodaření.

6) Druhotná fáze osídlení:

Během komunistického režimu jim vyvstávaly mnohé problémy. Po třinácti letech hospodaření, jim byl poté majetek zkonfiskován. Museli odvádět dávky, tzv. kontingenty (v poslední fázi kolem 30 metrických centů brambor, 4 tisíc vajec a prase), což se stávalo neúnosné a nakonec byli nuceni hledat jiné zaměstnání. V roce 1955 byl pan M. z okresu (úředník Josef Šícho) popotahován za nedodání brambor. Pan M. řekl: „brambory nemám, to mám prasata krmit senem, to je ostuda pro Československo!“. Tímto činem si však pan M. zadělal problémy s úřady. Pár dní po tomto incidentu se proto schovával v lesích kolem Dobré Vody.

Po zkonfiskování manželka začala pracovat v místním zemědělském družstvu a pan M. pracoval jako lesní dělník ve Frymburku. Nakonec však získal jiné zaměstnání, neboť jak sám uvádí, do družstva by nešel za žádnou cenu, a tak začal pracovat na dráze v Nových Hradech, kde vyráběl betonové traťové pražce.

Během života v Československu se snažili dodržovat jejich původní obyčeje, neustále udržovali kontakt s ostatními rumunskými Slováky a na Novohradsku měli dokonce i svého faráře. Komunisté ho však chtěli odstranit a odsoudit, lidé mu však pomohli utéci do Rakouska. (podrobně případ pátera Sasiny kapitola 5.3.) Po několika letech se však vrátil na pohřeb své matky, byl zadržen a odsouzen k dvaceti letům odnětí svobody. Lidé se ho snažili bránit, avšak marně. Manželé M. jsou silně věřící a zadržení a odsouzení faráře je silně poznamenalo.

7) Nynější situace:

Po roce 1989 se jeli do Rumunska podívat. Jejich zeť je vzal karavanem do jejich vesnice. Situace se o mnoho nezměnila, převažuje stejná dřevěná zástavba. V domě, ze kterého pan M. pochází, bydlí jeho sestra se synem. Zpočátku se chtěli do Rumunska vrátit, dnes však za svou vlast již manželé M. považují Čechy. Oba dva mluví čistě česky.

Rozhovor druhý:

Manželé K. (Kubelákovi)

1) Základní údaje:

Pan K. se narodil v Rumunsku 9. srpna 1911 ve vesnici Valea Târnei (Židareň). Paní K. se narodila v téže vesnici dne 4. srpna 1919. Zakladatel jejich rodu přišel do Transylvánie během druhého masivního odchodu Slováků v roce 1811. Jáno Kubelák byl jedním z prvních Slováků z Terchové, kteří se nechali navnadit na půdu. „Dostanete ji tolik, lákali je rozkřičení náhončí maďarského grófa, kolik si ji zúrodníte. Dlouho však trvalo, než v pralese pokáceli silné dobové stromy a ze země vydobyli první zrnka pšenice.“¹

2) Popis života v Rumunsku:

Oba dva žili v Rumunsku v malé slovenské komunitě ve vesnici, která měla kolem 300 obyvatel. Tato vesnice byla součástí větší obce Valea Târnei, která se podobně jako Valea Ungrului dělila na jednotlivé části. Pan K. se narodil v zemědělské rodině, kdy už od útlého dětství byl nucen tvrdě pracovat na polích. Měli asi tři páry volů a pan K. s nimi orál už jako dvanáctiletý hoch a vodil je i po cizích polích. Pan K. byl ve vesnici, jak dosvědčuje jeho žena, uznávanou osobou již od jeho jinošských let. Ve škole ho učitel chválil za bystrost, posléze v hospodářské činnosti často za ním chodili sousedé s žádostí o radu, když potřebovali pomoc s hospodářstvím nebo s úřady. V době jeho mládí v téže vesnici poznal také svou budoucí manželku, kterou si v roce 1931 vzal za ženu. Pan K. dostal posléze od otce tři hektary polností, postavil si malý dřevěný domek a začali společně hospodařit. Malé hospodářství však rodinu, které se rozrostla, nestačilo uživit, a tak pan K. si chodil v zimě, podobně jako mnozí Slováci, přivydělávat rubáním dřeva do lesa.

3) Bod zlomu:

Jejich život v Rumunsku byl poměrně těžký a často se potýkali s bídou. Po válce v prvních přesunech obyvatelstva odjeli rodiče paní K. do Československa (v roce 1946). Posléze poslali dopis do Rumunska o poměrech v Čechách, kde líčili život jako jednodušší, než jaký měli v Rumunsku. „V přepychu nežijeme, ale vždycky máme chleba na stole a na zem nestoupáme bosou nohou.“ Tento dopis byl pro manžele nejsilnějším argumentem, kvůli němuž se rozhodli pro přesídlení.

1) *Životní příběhy devadesátníků*, Českobudějovické listy, ze dne 13. 5. 2004.

4) Období přesunů:

V roce 1949 se společně s dalšími deseti rodinami rozhodli přesídlit do jihočeského pohraničí za manželčiny rodiči, jež již žili ve vesnici Vyhlídka u Horní Stropnice. Svůj majetek, co zde měli, zde nechali a od úřadů za něj utržili 8000 Kč. S sebou si vezli i poměrně dost věcí, mimo základních věcí, čímž se rozumí jídlo a ošacení i postel, která se jim však ztratila někde po cestě při přestupech. Cesta probíhala bez větších komplikací, paní K. cestovala těhotná a při přesunu byla již v osmém měsíci těhotenství. Na počátku srpna se dostali do Chebu, kde jim bylo řečeno, že si mohou vybrat, kde se chtějí usadit. Volba byla jasná, neboť cestovali za manželčiny rodiči, kteří v této době byli již usazení v jižních Čechách ve vesnici Vyhlídka u Horní Stropnice.

5) Prvotní fáze osídlení v „nové vlasti“:

Do Vyhlídky u Horní Stropnice dorazili 20. srpna 1949. Prvních několik dní bydleli u manželčiny rodičů. Ti však bydleli ve velice malém stavení, a po přistěhování dcery s mužem jich již zde bylo příliš, a tak hledali kde se usadí sami. Opuštěná stavení ve vesnici Vyhlídka se v této době nacházela již ve velmi špatném stavu. Manželé K. věděli již od příchodu, že jsou po odsunutých Němcích. Stavení, ve kterém se usadili, bylo ve špatném stavu, na dvorku byl prý „metr mrvy“. Zpočátku dokonce museli prodat své snubní prstýnky a za utržené peníze koupili pluh a ostatní základní nářadí. Posléze koupili i koně a dvě kravky a začali hospodařit. První potíže začaly přicházet, když se měli rozhodnout, zda vstoupí „dobrovolně“ do JZD.

6) Druhotná fáze osídlení:

Zpočátku pan K. nechtěl do JZD dobrovolně vstoupit, i když hospodaření bylo velice těžké a nepříliš výnosné. On by sice rád vstoupil, protože, jak jsem se již zmínil, svobodné soukromé rolnictví bylo velice náročné. Když ale pan K. viděl, kdo vznikající JZD řídí, že zde téměř zemědělství nikdo nerozumí, rozhodl se dobrovolně nevstupovat: „Nepoznali dokonce ani, kde má kráva ocas.“ První větší rána přišla, když museli vyměnit pole za louku s „poléhanou travou“, nakonec přišly čím dál větší nátlaky a placení kontingentů, které byly natolik neúnosné, že nakonec vstoupili.

Nakonec pan K. vzal raději práci v lese, kde již pracovala jeho manželka. Po několika letech se přestěhovali z osady Vyhlídky do Světví. Tato malá vesnička leží za Horní Stropnicí směrem k Novým Hradům. Zde si koupili menší domek, k němuž připadalo necelé dva ha pozemků. Z tohoto nového bydliště pak pan K. dojížděl do zaměstnání na železnici v Byňově.

7) Nynější situace:

V Rumunsku se za dobu, kterou žijí v Čechách, byli podívat desetkrát a shodují se, že situace, která zde panuje, se o mnoho nezměnila od dob, co ji společně opustili. I když prvotní životní podmínky v Československu byly složité, dnes za svou vlast jednoznačně považují Čechy. Dnes jsou oba dva velice rádi, že odešli z Rumunska, i kvůli dětem, které jsou v Čechách velice spokojené. Mají patnáct vnoučat a sedmnáct pravnoučat. Oba dva mluví čistě česky.

Rozhovor třetí:

Paní J.(Jurištová)

1) Základní biografická charakteristika:

Tato paní se narodila v roce 1922 v malé slovenské komunitě poblíž města Oradea. V této části Rumunska v okolí Oradea nežila však pouze komunita Slováků, ale také Rumuni a i několik maďarských rodin. Ze vzpomínek na její život byl cítit těžký a bolestivý nádech. Vzdělání se této ženě dostalo jen základního, měla možnost odchodit jen několik tříd slovenské základní školy v Rumunsku. Podobně jako téměř všichni účastníci rozhovorů, tak i ona se narodila v zemědělské rodině, kde hospodářství a zemědělství bylo hlavním druhem rodinné obživy a její dětství bylo provázeno polními pracemi, což mělo za následek u mnohých účastníků rozhovorů, že se jim dostávalo jen základního, či vůbec žádného školního vzdělání, které bylo navíc intenzivněji soustředěno do zimních měsíců.

2) Popis života v Rumunsku:

Předkové této ženy se usadili v Rumunsku podle jejího vyprávění přibližně před dvěma sty lety před jejím narozením. Pamětnice jako většina účastníků rozhovorů žila v malé komunitě slovenských rolníků. Výjimkou této oblasti bylo to, že se zde nacházely vedle slovenské menšiny i maďarské rodiny. Pamětnice měla celkem osm sourozenců, z nichž však jen jednoho bratra, což není příliš časté. To byl také jeden z důvodů, proč dívky dělaly i těžší rolnické práce. Její rodiče sice nevlastnili příliš velké hospodářství, měli tři hektary polí, několik hektarů pastvin a šest kusů skotu. Podněbí pamětnice přirovnává k jižnímu Slovensku, s tím rozdílem, že zde krajina byla kopcovitá, ale jinak zde byly pro zemědělství příhodné podmínky, což jim dovolilo pěstovat vinnou révu na polích. Pamětnice vzpomíná na dobré a přátelské vztahy s místním obyvatelstvem, což se projevovalo výpomocemi na polních pracích atd. Spokojenost i vzájemná úcta vládla i mezi všemi členy rodiny. Důležité bylo pro pamětnici také pravidelné a přísné dodržování obyčejů a tradic, které se pojily především s Vánocemi a Velikonocemi, neboť všichni dotazovaní jsou dodnes silně věřícími osobami. Důležitým zvykem byl na Vánoce, kdy chodili na koledu tzv. Bethlemci (viz předchozí kapitoly). Mezi další důležité náboženské zvyky patřily oslavy Velikonoc, které se rovněž pojily pro nás s ne příliš tradičními zvyklostmi, a také slavnost Božího těla. Pamětnice rovněž hovoří o tom, že s rumunštinou neměli téměř žádné problémy, neboť téměř na všech úřadech s nimi komunikovali a jednali ve slovenštině.

3) Období zlomu

Pamětnice klade datum rozhodnutí o svém přestěhování na jaro v roce 1947, kdy přijela do oblasti komise z Československa, která se snažila získat a přimět obyvatelstvo k přesídlení. Nabízela jim nové lepší životní podmínky a snažila se je přesvědčit že se jim jejich situace a postavení mnohonásobně zlepší a budou moci navázat na tradice svých předků ve „staré vlasti“. Ona sama však byla, jak uvádí, „nohama pevně na zemi“ a tušila, že je nic příliš dobrého nečeká. Nicméně její manžel se s několika jeho kamarády do myšlenky přesídlení nadchl a tak nakonec, i když s nepříliš velikým nadšením, odešla jako jediná z celé rodiny. Loučení se svou rodinou popisuje pamětnice jako velice bolestné, její matka jí podle jejích slov řekla při loučení jen jednu jedinou větu: „Živé necháš a mrtvé půjdeš hledat“ .

4) Období přesunu

Pamětnice uvádí, že nejprve svůj majetek museli v Rumunsku prodat a následně peníze proměnit za československou měnu. Za všechn svůj majetek obdrželi tehdy pouhých 1700 Kčs. Dva měsíce poté, co navštívila komise z Československa oblast, probíhaly dva transporty z Rumunska. Paní J. s manželem nastoupila již do toho prvního v srpnu 1947. Cestu popisuje a hodnotí paní J. jako velice strastiplnou a velice dlouhou, téměř dva týdny. Cestovali v obyčejných dobytčích vagonech. S sebou si kromě zmíněného finančního obnosu vezli už jen pouze nejdůležitější oblečení, cenné nádobí a trvanlivé potraviny, především omastek.

5) Prvotní fáze osídlení v „nové vlasti“

Z Českých Budějovic, kde strávili pár dní, mohli sdělit, kam chtěli jít. Měli to však územně lokalizované, a tak nejprve paní J. se svým manželem odešla do Bedřichova u Horní Stropnice, kde získali prvotní útočiště. Zde bydleli šest týdnů. Podle výpovědí pamětnice je patrné, že období, které prožili u svých příbuzných, nebylo příliš přívětivé, a tak posléze dostali od úřadů usedlost, podobně však jako předchozí účastníci rozhovoru neměli ponětí o odsunu německého obyvatelstva, a tak nevěděli, že jim poskytnutá usedlost je právě po německých odsunutých starousedlících. Zpočátku jim však úřady v Kaplici nepřidělily ani žádné stroje, a tak na desetihektarovém hospodářství pracovali jen oni sami dva téměř bez základního zemědělského vybavení. Pamětnice hovoří o svých začátcích v Československu jako o velice těžkém období. Postupem doby se jim práce usnadnila koupí tažných zvířat a strojů. Na tomto gruntě hospodařili samostatně deset let, avšak po dobu jejich hospodaření museli odvádět splátky pozemkovému úřadu za nemovitost a přilehlé pozemky a také pravidelně

odvádět naturální dávky (především se jednalo o mléko a vejce) zemědělskému družstvu. Po deseti letech vlastního hospodaření nakonec vstoupili do družstva v Horní Stropnici.

6) Druhotná fáze osídlení:

Paní hovoří o období komunismu jako o nepříliš příznivém, nicméně hospodaření na svém vidí jako velice těžké, a tak vstup do JZD hodnotí nakonec celkem kladně. Pamětnice jako silně věřící osoba vzpomíná také na soudní proces s jednou ženou, která v padesátých letech organizovala procesí do kostela v Benešově, což na ní negativně zapůsobilo. Z jejího mládí byla zvyklá na časté náboženské poutě a procesí. V tomto období však tehdejší režim zakázal jakékoliv shromažďování. Pamětnice uvádí, že proto chodily jen malé skupinky tajně na Dobrou Vodu.

V roce 1960 se však přestěhovala pamětnice s rodinou do obce Buškovice poblíž Prahy, kde získali družstevní byt a i trochu vyšší plat. Začali pracovat v místním zemědělském družstvu.

Zde vydrželi jedenáct let, ale nakonec, po odstěhování sestry pamětnice, si za ušetřené peníze koupili dům v Nových Hradech. V témže roce však i paní J. utrpěla těžký úraz páteře, a jak sama tvrdí, tak pokud by v této době měla dostatek peněz a byla zdravá, rádi by se vrátili zpět do Rumunska.

7) Nynější situace:

Dnes pamětnice žije na Nových Hradech, a jak jsem již nastínil, v minulosti uvažovala několikrát o návratu do Rumunska, ale okolnosti jí to neumožňovaly. Jednou se za příbuznými byla v roce 1990 v Rumunsku podívat, kde jí přivítali přívětivě a setkání bylo pro ni velice příjemné. Situaci v její rodné zemi však nyní hodnotí jako ne příliš přívětivou. Modernizace v dané oblasti prý probíhala velice pomalu. V minulosti si s mnohými příbuznými také dopisovala, ale dnes již je, jak sama uvádí, „moc nezná“. Její potomci, má čtyři vnoučata a jedno pravnouče, hodnotí krok k přesídlení jako velice kladný.

Rozhovor čtvrtý: Pan L.(Lašák)

1) Základní biografické údaje:

Tento pamětník se narodil v roce 1925 ve slovenské vesničce Unšor v župě Bihor. Tato malá ves byla typická slovenská dědina v Rumunsku. Jednotlivá stavení byla rozeseta po stráních a úbočích kopců, neboť oblast Bihoru je poměrně kopcovitá. Celkově i urbanizace vesnice měla charakteristický ráz z předchozích vesnic. Jednotlivá stavení, která byla převážně dřevěná, tzv. roubenky, byla rozeseta po okolních stráních. Centrem vesnic bývala většinou ulice, pokud se o tom v pravém smyslu dá hovořit, kde se soustředilo nejvíce stavení většinou majetnějších obyvatel osady. Jediné kamenné stavení zde byl místní kostel.

Rodina pana L. měla tradici v kovářství, neboť všichni muži v rodině se živili tímto řemeslem. Tato tradice se dědila z generace na generaci. Podstatnou část obživy rodiny však tvořila i hospodářská a zemědělská činnost, podobně jako ostatní rodiny, tak i rodina pana L. vlastnila několik ha zemědělských pozemků. Rodina pana L. byla v komunitě Slováků v Rumunsku odlišná, že všichni její členové uměli rumunsky, neboť v tamější oblasti to byla nutnost, rumunština byla úředním jazykem.

2) Popis života v Rumunsku:

Celkově celá tato komunita rumunských Slováků se snažila být soběstačná. Jak jsem již zmínil, rodina pana L. vlastnila i polnosti, neboť jak on sám hovoří: „Jen kovařina by nás celou rodinu neuživila“. Celkově však rodina, ale i celá vesnice byla spíše řemeslnicky orientovaná. Výnosy z polí v této oblasti však nebyly příliš vysoké (dáno především nevhodnými podmínkami k zemědělství, jako veliká svahovitost, malý půdní horizont atd.), a tak se někteří členové rodiny často nechávali najímat majetnějšími Rumuny, kteří žili ve vzdálenějších rovinných oblastech, na sezónní zemědělské práce. Většinou se jednalo o vázání snopů, za což dostávali potraviny, navíc si mohli každý zhruba jedenáctý snop nechat pro sebe.

Podobně jako u jiných slovenských komunit v Rumunsku i zde byl kladen veliký důraz na dodržování tradic a zvyklostí převážně náboženského charakteru. Velice zajímavá tradice, ne však náboženského charakteru, která mě zaujala, se pojila se stavbou domu. Kdo postavil nový dům, uspořádal večer v domě pro sousedy tancovačku, při níž se udusávala hlína na podlaze.

3) Období zlomu:

Největším podnětem k opuštění Rumunska pro pana L. byl příchod komise z Československa, která navštívila jednotlivé oblasti, kde žili Rumunští Slováci za účelem propagace přesídlení do nově vzniklého Československa. Pro pana L. to byl důvod k přemýšlení, neboť již věděl, že se dostanou do pohraničních oblastí. Po zvážení všech okolností se nakonec rozhodl k přesídlení.

4) Období přesunů:

Na transport, který odjížděl v roce 1947 se mohli dostatečně připravit, neboť měli téměř dva měsíce do odjezdu. Od komise z Československa však měli limitováno, kolik si mohou vzít věcí na cestu. Maximální váha podle výpovědi pana L. činila 40 kg. Ostatní majetek, který měli v Rumunsku, pan L. s manželkou prodali.

5) Prvotní fáze osídlení v „nové vlasti“

Transport, ve kterém byl i pan L. s manželkou, dorazil v létě 1947 do moravského města Šumperka. Pan L. vypověděl, že zde již na ně čekali místní statkáři, kteří si je doslova rozebrali. Pan L. uvádí, že Slováci museli na jejich polnostech pracovat jeden rok, než mohli odejít a začít pracovat na svém. Pokud chtěli však odejít dříve a začít žít nezávisle na statkářích, tak se mohli se vykoupit. Pan L. si proto raději vypůjčil peníze od příbuzných. Následně se mohli odstěhovat do pohraničí, byly jim nabídnuty jižní Čechy. Nakonec rodina pana L. odešla do Horní Stropnice. Usadili se zde v usedlosti po Němcích, která však byla ve značně zdevastovaném stavu. Zpočátku, aby mohli dluh co nejrychleji splatit, pracovala rodina pana L. v lese. Po překonání prvotních krizových situací se pomalu s místním obyvatelstvem sžili. Pan L. uvádí jako největší nepříjemnost, která se jim stala v prvních měsících v Horní Stropnici, když je při práci v lese přepadli němečtí dezertéři a okradli je. 6. dubna 1948 se nakonec rodina pana L. odstěhovala za příbuznými o pár kilometrů dále do osady Hojná Voda.

6) Druhotná fáze osídlení

Na Hojně Vodě bydleli v prvních letech u příbuzných, nakonec zde s manželkou pan L. koupil vlastní usedlost. Pan L. pracoval v lese, obživu s manželkou sami vylepšovali navíc svým hospodářstvím na několikahektarových polnostech. Pan L. uvádí podobně jako všichni účastníci rozhovorů, že i oni museli ze svého hospodářského užitku odvádět určitou částku do JZD. Pan L. uvádí, že i pokud chtěli zabít i prase, tak museli mít povolení. Často se ho proto snažili porážet tajně.

7) Nynější situace:

V dnešní době žije po smrti své manželky pamětník se svou družkou v Horní Stropnici. Se svou ženou měl dvě děti, syn však tragicky zahynul. Od své dcery se těší z vnučky. Jak sám pamětník uvádí, i přes velice neblahé zkušenosti s minulým totalitním režimem, chápe současnou situaci jako ještě horší. Na otázku, zda by se vrátil do Rumunska, odpověděl, že za svůj domov považuje jednoznačně Čechy. V Rumunsku se byl podívat jedenkrát a situaci popisuje, jako ne příliš dobrou: „příliš se toho od doby co jsme Rumunsko opustili nezměnilo“.

Rozhovor pátý: paní Šemrová

1) Základní biografické údaje:

Tato pamětnice se narodila v roce 1925 v malé slovenské komunitě nedaleko Valea Târnei. Podobně jako ostatní účastníci rozhovorů i ona pocházela z početné rodiny. Početné rodiny byly velice častým jevem ve všech komunitách rumunských Slováků.

2) Popis života v Rumunsku:

Od útlého dětství podle svých výpovědí chodila pomáhat se sourozenci s polními pracemi, či chodila sbírat lesní plody, které někdy do oblasti chodili vykupovat židovští obchodníci.

Pamětnice vypovídá také o své touze navštěvovat školu, která však v této oblasti byla pouze rumunská a proto ji zpočátku kvůli jazykové bariéře nevzali. Otec, který však jako jediný z celé rodiny uměl rumunsky, ji pomohl připravit se na start do rumunské školy a překlenout tak prvotní jazykové problémy.

Život pamětnice v Rumunsku byl velice podobný všem dotazovaným Slovákům. Celá rodina pracovala během letních měsíců na svých polích, což jim zaručovalo největší část obživy. Po zvládnutí polních prací na svých pozemcích chodili ještě mnohdy za naturální odměnu vypomáhat majetnějším sousedům. Během zimních měsíců se matka starala o domácnost a otec podobně jako mnoho jiných Slováků v oblasti chodil si přivydělávat do lesa rubáním dřeva na železniční pražce.

Podobně jako v jiných komunitách Slováků i zde panovala velice přísná křesťanská morálka, která byla založena na základních křesťanských tradicích tzv. desateru. Osoba která některé z těchto pravidel porušila, byla ze společenství zbytkem komunity úplně vyloučena a izolována. V této komunitě podobně se i přísně dodržovaly zvyklosti tradice na nejdůležitější křesťanské svátky, která byly typické pro Rumunské Slováky.

3) Období zlomu:

Pamětnice uvádí, že začala uvažovat o přesídlení do Československa již před Druhou světovou válkou. V roce 1938 do oblasti odkud pocházela začali přicházet slovenští spisovatelé, kteří šířili mezi zdejší komunitou osvětu o možnostech přesídlení. Rozhodnutí o přesídlení však padl až na základě zájmu Československa o zdejší komunitu a propagace o výhodách přesídlení. Rodina paní Š. se k přesunu rozhodla již v roce 1946.

4) Období přesunů:

K přesunu se rozhodli již v polovině roku 1946. Paní Š. s manželem se dostali nejprve v letních měsících 1946 do Košic, kde několik měsíců v poměrně nuzných podmínkách

pracovali jako námezdné síly. Zde je postihlo i veliké osobní neštěstí, neboť zde zemřel malý syn paní Š.

Do Čech se později dostaly v transportu na jaře 1947 do Chebu odkud byly posléze poslány do jižních Čech do vesnice Šejby.

5) Prvotní fáze osídlení v „nové vlasti“

Pamětnice vzpomíná, na velice těžké začátky hospodaření v Čechách. Spolu s manželem se usadili na malé zemědělské usedlosti. Od úřadů jim byl poskytnut i jeden kůň na začátky hospodaření, který však nebyl vhodný pro polní práce, neboť byl velice bujný. Nakonec ho museli prodat, a za utržené peníze koupili krávu, která jim poskytla velice příznivý start do nového života.

6) Druhotná fáze osídlení

Podobně jako jiní dotazovaní Slováci popisovala i paní Š. období po roce 1948 jako ne příliš příznivé, plné útlaků, omezování a ztěžování života. Stejně jako ostatní rolníci i rodina paní Š. musela odvádět dávky, které se odvíjely od velikosti obhospodařovaných pozemků. Rodina paní Š. měla vyměřené dávky v počtu vajec a husí.

Mezi další formu útlaků na které bolestivě vzpomíná patřilo i omezování a potlačování náboženských poutí a procesí, na které byly silně věřící Slováci vázání. Paní Š. velice bolestivě vzpomíná na svůj boj o zachování kaple v obci Šejby. Stropnický starosta se ji rozhodl v šedesátých letech prodat i z pozemkem na přestavbu k užívání jako rekreační objekt. Paní Š. nemohla unést ztrátu pro ni duchovně cenné kapličky a proto se rozhodla bránit kapli a hrozit kupci typickým nástrojem selských povstání kosou. Nakonec kupec od záměru koupit tento objekt ustoupil.

7) Nynější situace:

V současnosti žije paní Š. sama ve skromném stavení v obci Šejby. Jako silně věřící osoba má v domě velké množství náboženských předmětů V Rumunsku se po roce 1989 byla jednou podívat. Podle její výpovědi se život v Rumunsku prý příliš nezměnil.

Rozhovor šestý: sestry Ferenčíkovi

1) Základní biografické údaje:

Tyto pamětnice byly ze všech dotazovaných Slováků nejmladší, neboť byly narozeny roku 1932 a 1935. Pocházely podobně jako ostatní v této práci dotazovaní Slováci z rumunského Rudohoří z Valea Târnei. Jejich rodina byla typickým příkladem slovenské rodiny v Rumunsku, neboť sestry měly sedm sourozenců.

2) Popis života v Rumunsku:

Sestry popisují život v Rumunsku podobně jako jiní dotazovaní Slováci. Od útlého dětství vypomáhaly v rodině s hlídáním a pečováním o mladší sourozence, či otcovi s polními pracemi. Starší sestra vypověděla, že během letní sezony polních prací často chodila vypomáhat jako služka k majetnějším sedlákům, protože jejich skromné hospodářství by je neuživilo.

Co se týče bydlení, příliš se nelišilo od ostatních od staveb popisovaných v kapitole 5.2. „*Valea Ungrului*“. Jednalo se opět především o roubené stavby s nízkou kamennou podezdívkou, ke kterým přiléhala rovněž dřevěná hospodářská stavení. Stejně jako u vesnice Valea Ungrului i zde byla stavení rozeseta po stráních a vesnice tím pádem získala značnou rozlohu.

Sestry zdůrazňují také přísné dodržování církevních svátků, podobně jako tomu bylo v jiných komunitách rumunských Slováků (blíže kapitola č. 5.3. *Zvyky, obyčej, náboženství, školství reemigrantů*). Podle jejich výpovědí byl v tamější komunitě Slováků i čilý společenský život. Velice často byly pořádány nějaké veselice, či zábavy kam se scházeli všichni sousedi.

3) Období zlomu:

Rodiče sester se o možnosti přesídlení dozvěděli na základě osvěty provozované československým přesídlovacím úřadem. Podmínky, které byly slibovány, byly pro rodiče natolik lákavé, že se rozhodli k přesídlení již na jaře 1946.

4) Období přesunů:

Rodiče sester spolu s dalšími třemi sourozenci se dostali do transportu v červenci 1946. V té době jim bylo 14 a 11 let. Podobně jako jiná reemigranti, chtěli odejít na Slovensko do Košic, ale transport směřoval do Chebu. Cestu popisují sestry jako velice strastiplnou, neboť se protáhla na celé tři týdny. V Maďarsku museli několik dní čekat, neboť mnoho lidí v němelo vyřízené dokumenty. Na cestu si nebrali téměř nic. Pouze nějaké jídlo, které však ke konci cesty již bylo nepoživatelné.

5) Prvotní fáze osídlení v „nové vlasti“

Po příjezdu do Chebu, byly určeny jako osídlenci do jižních Čech. Prvotní zastávka byla u Libínského Sedla. Zde celá rodina dostala přidělenou zemědělskou usedlost. Sestry, jak samy vypovídají, zde našly ještě věci po Němcích. Byly zde dokonce sudy s naloženým zelím a mléko v kamenině. Přesto, že po cestě byli vysílení, nic z jídla si nevzali, neboť se obávaly, že jídlo bude otrávené. Postupně začali na přidělené usedlosti hospodařit. Mimo pěstování obilovin a brambor, rodina navíc chovala prasata a několik kusů hovězího dobytka. Všichni sourozenci postupně začali chodit do školy v Horní Plané, kde se jim dostalo základního vzdělání.

6) Druhotná fáze osídlení

V padesátých letech se mladší sestra přestěhovala se svým mužem do Kladna, kde pracovali v továrně. Starší sestra se po svatbě přestěhovala se svým mužem do Byňova u Nových Hradů. Její muž zde pracoval v továrně na výrobu betonových pražců. Postupně si zde postavili rodinný domek. Mladší sestra se po smrti manžela k nim přestěhovala.

7) Nynější situace:

Podle jejich výpovědí se v Rumunsku již nikdy nebyly podívat a jsou rády, že se rodiče k přesídlení rozhodli. Nyní hovoří velice čistou češtinou a za svůj domov považují jednoznačně Čechy.

Rozhovor sedmý:

Paní Merčáková

1) Základní biografické údaje:

Pamětnice se narodila v roce 1924 ve slovenské komunitě v Rumunsku v oblasti vesnice Valea Târnei, odkud přišlo do jihočeského pohraničí velké procento tamějších obyvatel. (podrobně ke slovenským osadám v rumunském Rudohoří kapitola 5.1.)

2) Popis života v Rumunsku:

Podobně jako ostatní účastníci rozhovorů v této práci pocházela z drobné rolnické rodiny, s čím souvisela i nutnost její práce na polích. Jak pamětnice vypovídá, její nejčastější a zároveň nejoblíbenější činností bylo pasení krav, či ovcí. Jejich hospodářství se však i z velké části opíralo o zemědělskou výrobu jako bylo pěstování pšenice či žita. Během letních měsíců se tak jejich život převážně věnoval zemědělským činnostem, které představovaly základní zajištění živobytí pro celou rodinu. Tento fakt společně i s velkou vzdáleností od tamější slovenské školy měl za následek, že žádné dítě z rodiny do školy nechodilo. Číst a psát je však naučila matka doma sama. Jejich matka, totiž kupodivu školu navštěvovala a jako jedna z mála v okolí získala vzdělání v místní malotřídní škole. Stejně jako všichni ostatní dotazovaní ona i její rodina byli silně věřící. Každý týden navštěvovali bohoslužby v tamějším kostele a udržovali tradice a zvyklosti typické pro komunitu rudohorských Slováků. (podrobně kapitola 5.3.) Matka pamětnice však zemřela v roce 1934, což mělo za následek ztížení životních podmínek pro ni, otce i její tři sourozence. Bratr spolu s otcem chodili v zimě, stejně jako téměř všichni místní Slováci během zimních měsíců, do lesa rubat dříví na železniční pražce. V roce 1942 se pamětnice vdala.

3) Období zlomu:

Pamětnice vypovídá, že prvotní impulsy k přemýšlení se jí spolu s manželem dostalo již v koncem roku 1945 od učitele zpěvu v kostele. Ten jim řekl o možnostech plánovaného osídlování pohraničí. Nejvíce je spolu s manželem ovlivnila tvrzení o „lepšíím novém životě“.

4) Období přesunů:

Veškerý svůj majetek zanechali v Rumunsku, neboť odcházeli z rodiny sami. S sebou na přesun si vzali především cennosti a potraviny na cestu do Československa. Paní M. s manželem se dostali do jednoho z prvních transportů, neboť vyjeli 6. května 1946. jejich reemigrační vlak byl po cestě doprovázen ruskými vojáky. Na maďarských

hranicích museli několik dní čekat, neboť ne všichni reemigranti měli vyřízené dokumenty potřebné k reemigraci.

5) Prvotní fáze osídlení v „nové vlasti“

Prvotní zastávka paní M. byla již na Slovensku v Petržalce, kde zůstali jeden rok a pracovali zde jako námezdní dělníci. Jejich podmínky zde byly velice nuzné, byli jim přislíbené domy po Maďarech, ale první měsíce museli přespávat ve vagoncích. Pamětnice také vypovídá, že se zde také poprvé setkali s Čechy, kteří se k nim podle výpovědí pamětnice chovali lépe než místní Slováci. Nakonec po roce se s manželem rozhodli přesídlit do českého pohraničí. V květnu 1947 se dostali reemigračním vlakem do Chebu, odkud byli následně dopraveni do jižních Čech do Benešova nad Černou.

Nakonec se však usadili v nedaleké vesnici Velké Skaliny, ležící na jižním úbočí Soběnovské vrchoviny. V této poměrně velké vesnici se nacházela i škola. Zde dostali přidělené hospodářství s výměrou 6 ha. Po dvou měsících života dostali na základě žádosti na úřadě v Kaplici i půjčku na nákup pluhu a vozu.

6) Druhotná fáze osídlení

Po roce 1948 a zavedení placení norem k placení naturálních dávek z jednotlivých usedlostí nezvládali splňovat podmínky. Pamětnice uvádí, že museli často i tajně porážet prasata. Po následném vstupu do Jednotného zemědělského družstva získala pamětnice pracovní místo v masně v Kaplici.

7) Nynější situace:

V současné době žije ve Velkých Skalínách. Hovoří poměrně plynule česky, i když jak sama uvádí, ráda používá některá slovenská slovíčka. Rozhodnutí k přesunu však hodnotí velice kladně a za svůj domov považuje jednoznačně Českou republiku.

6.3. *Analýza výpovědí, shrnutí a zobecnění*

Z rozboru jednotlivých výpovědí pamětníků začíná vyvstávat obraz slovenského osídlení v Rumunsku, období přesunů do Československa i postupné usazování v jihočeském pohraničí. Podle jejich výpovědí lze jejich život v Rumunsku charakterizovat jako typický rolnický život v horských oblastech bez použití v té době již jinde dobře dostupné zemědělské techniky. Do jihočeského pohraničí přicházela však nejvýznamnější část reemigrantů ze slovenských obcí ležících v rumunském Rudohoří, Valea Ungului (Mađarpotok), Valea Târnei (Židareň). Mnoho slovenských rodin v jednotlivých obcích v Rudohoří bylo téměř soběstačnými co se zemědělské a potravinové produkce týče. Pouze několik dotazovaných Slováků vypovědělo, že některé potraviny (cukr, sůl, a podobně) byli nuceni kupovat především od tamějších židovských obchodníků. Za základ obživy rodiny lze u tamějších komunit považovat zemědělskou výrobu na svých pozemcích, kterou především muži vylepšovali námezdními pracemi během zimního období. Nejčastějším typem námezdní práce byla těžba bukového dřeva a výroba železničních pražců.

Děti a ženy během letní sezony často chodily za přivýdělkem na sběr lesních plodů a hub, které poté židovští obchodníci vykupovali. Pro tamější komunitu Slováků bylo typické přísné dodržování církevních svátků, s mnoha svými zvláštnostmi a zvyklostmi. Mnoho tradic a zvyklostí se udrželo i po příchodu Slováků do českého pohraničí. Mezi tyto obyčeje lze považovat především zvyklosti během nejdůležitějších křesťanských svátků.¹

K přesídlení se po roce 1945 rozhodovali především mladí manželé s dětmi, kteří mnohdy ještě neměli své vlastní hospodářství a žili u některých z rodičů. Jejich rozhodnutí k přesídlení bylo navíc umocněno lákavými nabídkami od československých přesídlovacích komisí, kteří slibovaly především zlepšení životní úrovně.

Transporty poté vyjížděly vždy po naplnění jednoho reemigračního vlaku, který čítal kolem osmi set osob. Do té doby byli zájemci o přesídlení soustředěni ve sběrných střediscích, především v Oradea Mare. Technický průběh jednotlivých transportů byl velice podobný. Pro oblast osídlení jižní Čechy reemigrační vlaky směřovaly do Chebu, odkud byli poté jednotlivé rodiny reemigrantů odváženy nákladními auty do pohraničních obcí, které se nacházely především v okrese Kaplice.

1) Podrobně ke specifickým vánočním tradicím rumunských Slováků Helena Nosková, *O původu Slováků v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2001.

Následné začátky byly pro mnoho reemigrantů velice těžké, neboť přidělené usedlosti byly mnohdy již velice ve špatném technickém stavu s nedostatečným mrtvým inventářem. Polnosti k nim náležející pak často nebylo ani čím obdělávat, neboť mnohde chybělo základní zemědělské náčiní.

Většina reemigrantů uvádí, že po překlenutí těžkých začátků jim začaly vyvstávat nové problémy v podobě naturálních dávek, které mnoho reemigrantů nebylo schopno odvádět. Nakonec tak mnoho reemigrantů raději vstoupilo do jednotných zemědělských družstev.

Dalším problémem, se kterým se nově příchozí Slováci často střetávali, byla počáteční nedůvěra u českého obyvatelstva, které je často přehlíželo a považovalo téměř za méněcenné. To byl také důvod, proč se Slováci snažili vytvořit v jednotlivých obcích v jihočeském pohraničí ostrůvkovité osídlení, podobné tomu, na jaké byli zvyklí v Rumunsku. Rumunští Slováci tak díky této semknutosti si po dlouhá léta udrželi své tradiční zvyklosti, stravovací návyky, způsob slavení důležitých událostí, jako byly křtiny, svatby a podobně.²

Navíc téměř všichni Slováci byli silně věřící lidé, kteří byli zvyklí za své domoviny na pravidelné návštěvy kostelů, bohoslužby a náboženské poutě. Během socialistické éry v Československu však byly podobné aktivity často silně potlačovány, což rumunští Slováci vnímali velice negativně.

Přes všechny počáteční těžkosti po příchodu do tehdejšího Československa však nyní považují rozhodnutí k přesídlení jako velice pozitivní čin a za svůj domov již považují pouze Českou republiku.

2) Počáteční zvyklosti při stolování u rumunských Slováků srovnej v díle: Judita Hrdá, *Adaptační proces ve stravě při rodinných obřadech u slovenských reemigrantů z Rumunska, Český lid, 72, 1985.*

7. Závěr

Jihočeské pohraničí, především pak řešená oblast Kaplicka, Novohradská a Trhosvinenská, prodělala během dvacátého století množství změn, které značně přetvářely charakter krajiny.

První velké změny nastaly při okupaci pohraničí, které Německo začlenilo do svých žup, německým obyvatelstvem. V této době mnohé vesnice, které se v oblasti nacházely byly na své demografické výši, aby pak po skončení války dospěly ke svému tragickému osudu úplného vylidnění a zániku. Mnoho velkých osad, které tvořilo převážně německé etnikum, bylo po válce osidlováno především rumunskými Slováky, kteří však v mnoha osadách ležících v těsné blízkosti hranic nevydrželi a odstěhovali se jinam, či po zavedení pohraničního pásma byli nuceni sami tyto osady opustit. Jednalo se především o obce Jedlice, Veveří, Starý Holanď, Zlatá Ktiš, Lukov, Pivonice, Terčí Huť, Dolní Příbrání, Stříbrné Hutě a podobně. Mezi tyto poměrně malé osady patřila i dvě městečka Pohoří na Šumavě a Cetviny.

Následné osidlování, jednak českým obyvatelstvem ale i reemigranty z Rumunska či jiných států, zdaleka nestačilo obrovský demografický úbytek způsobený násilným odsunem německého obyvatelstva doplnit. V tehdejší správě Kaplice se nepodařilo osídlit region ani na polovinu předválečného stavu osídlení, což způsobilo značné hospodářské škody v regionu. Spolu se západočeskými okresy Toužim a Tachov představoval nejřidčeji zalidněný okres v českých zemích. Celkově do roku 1947 přišlo do jihočeského pohraničí 56 521 nových osídlenců, kteří v největším množství však osídlili okres Český Krumlov.¹

Z hlediska zemědělského osídlení představovali pro okresy Kaplice a Trhové Sviny ideální osídlence především reemigranti z Rumunska, kteří pocházeli z hornatých krajů, jimž se oblast Novohradských hor a jejich podhůří podobala. Ve většině případů se jednalo o lidi bez vzdělání, znalé mnohdy jen rolnických prací. Pro komunistickou stranu, která se v procesu osidlování velice silně angažovala, vytvářeli tito osídlenci velice poměrně vhodné podmínky pro připravované združstevňování a

1) Do okresu Český Krumlov přišlo nejvíce osídlenců, což bylo dáno i určitou koncentrací papírenského průmyslu (do roku 1947 jich bylo 19 149 obyvatel), do okresu Kaplice 10340 nových osídlenců, Trhové Sviny 3856. Z tohoto počtu představovalo největší část české obyvatelstvo z vnitrozemí v počtu 82,2%, druhou skupinu tvořili reemigranti ze Slovenska 8,7% a poslední skupinu reemigranti především Rumunska, Maďarska a v malé míře z Bulharska 9,1% srovnej v díle Jan Pešek, *Osídlování jihočeského pohraničí v letech 1947-1953*, JSH 55, 1986, s. 133-137.

kolektivizaci, což bylo umocněno právě silnou koncentrací osídlenců z Rumunska. Tito osídlenci totiž mnohdy vytvářeli podobnou sociální strukturu. I když situace v pohraničí byla mnohdy velice zoufalá, některé osady, které osidlovali převážně rumunští Slováci, byly značně zdevastované, přesto mnoho příchozích osídlenců na jednotlivých přidělených gruntech začalo úspěšně hospodařit a podařilo se tak zde zabránit úplné hospodářské katastrofě. Navíc nově příchozí obyvatelé neměli tak trvalé vazby k půdě, jako tomu bylo u typického tradičního osídlení, a tak pozdější přechod do jednotných zemědělských družstev nebyl u této komunity rumunských Slováků tak velkým problémem jako u českých rolníků. Mnohdy i podle svých výpovědí do družstev vstupovali dobrovolně, bez větších forem nátlaku.

Slovenské obyvatelstvo na Novohradsku tak vytvořilo během let 1946-1949 poměrně souvislé osídlení se značně velkou koncentrací v některých obcích. Především obce Šejby, Chlupatá Ves, Dluhoště atd. tvořili z více než poloviny právě rumunští Slováci. Svým způsobem pak ovlivňovali částečně i české etnikum. Na mnoha místech přetrvávala dlouhá léta i jejich folklor, který vešel do podvědomí i domácímu českému etniku a dodnes tak dotváří zajímavý kolorit jihočeského pohraničí.

9. Seznam pramenů a literatury

9.1 Nevydané prameny:

- 1) Státní okresní archiv České Budějovice, fond ONV Trhové Sviny
- 2) Státní okresní archiv České Budějovice, fond ONV České Budějovice
- 3) Státní okresní archiv Český Krumlov, fond ONV Kaplice
- 4) Státní oblastní archiv Třeboň, archiv bývalého Jihočeského krajského výboru Komunistické strany Československa v Českých Budějovicích

9.2. Prameny vydané:

- 1) Beneš, E., Odsun Němců. Výbor z pamětí a projevů doplněný edičními přílohami, Praha 1995.
- 2) Kořátko, J., Pozemková reforma v Československu, Praha 1946.
- 3) Kořátko, J., Konfiskace, rozdělení a osídlování půdy, Praha 1946.
- 4) Kreysa, M., Budujeme pohraničí, Praha 1946.

9.2. Noviny, časopisy, periodika:

- 1) Český lid, 1983-1985.
- 2) Dějiny a současnost, 1960.
- 3) Jihočeská pravda, 1945-1949.
- 4) Jihočeč, 1946.
- 5) Jihočeský sborník historický, ročník 1964, 1966, 1972, 1985, 1986, 1998.
- 6) Kaplicko - nezávislý časopis okresu Kaplice, 1945.
- 7) Naše svoboda , 1946.
- 8) Svobodné slovo, 1946-1949.
- 9) Soudobé dějiny, 2008.

9.3. Literatura:

- 1) Auerhan, J., Čechoslováci v Jugoslávii, v Rumunsku, v Maďarsku a v Bulharsku, Praha 1921.
- 2) Čapka F., Slezák L., Vaculík J., Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce, Brno 2005.
- 3) Československá vlastivěda, díl. 1., Příroda, sv. 1, Praha 1968.
- 4) Demek, J., a kol., Hory a nížiny, zeměpisný lexikon ČSR, Praha 1987.
- 5) Expedice Neocastri, České Budějovice, 2001.
- 6) Houžvička, V., Sudetoněmecká otázka v názorech a postojích obyvatel českého pohraničí, Praha 1996.
- 7) Heroldová, I., Reemigrace zahraničních Čechů a Slováků po druhé světové válce, in: Češi v cizině, Praha 1986.
- 8) Chábera, S., a kol., Přírodní poměry Novohradských hor a jejich podhůří, České Budějovice, 1972.
- 9) Jech, K., Soumrak selského stavu 1945-1960, Praha 2001.
- 10) Kastner, Q., Osídlování českého pohraničí od května 1945 (na příkladu vybraných obcí Litoměřicka), Praha 1999.
- 11) Koblasa, P., Buguyové. Stručné dějiny rodu, České Budějovice 2002.
- 12) Kolektiv, Novohradské hory a Novohradské podhůří, příroda, historie, život, Praha 2006.
- 13) Kořalková, K., Československá reemigrace v letech 1945-1948, Praha 1971.
- 14) Mikšíček, P., Zmizelé Sudety, Praha 2004.
- 15) Nosková, H., O původu Slováků v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Praha 2001.
- 16) Pecka, J., Na demarkační čáře: americká armáda v Čechách v roce 1945, Praha 1995.
- 17) Pecka, J., K některým otázkám vývoje jižních Čech v letech 1945-1948, in: K problematice jižních Čech v letech 1945-1948, České Budějovice 1968.
- 18) Peřina, E., Vyprávění o rumunské zemi, Praha 1955.
- 19) Prokop, R., Slováci v České republice po roce 1945, Šenov, 1998.
- 20) Slezák, L., Zemědělské osídlování pohraničí českých zemí po druhé světové válce, Brno 1978.
- 21) Šíma, V., Poválečné osídlování okresu Český Krumlov, Diplomová práce, Pedagogická fakulta MU, Brno 1992.
- 22) Sirácky, J., Slováci vo svete, Martin 1981.
- 23) Teichman, M., Dějiny Rumunska, Praha 2000.

24) Urban, R., Čechoslováci v Rumunsku, Bukurešť 1930.

25) Vaculík, J., Poválečná reemigrace a usidlování zahraničních krajanů, Brno 2002.

26) Vaculík, J., Reemigrace zahraničních Čechů a Slováků v letech 1945-1950, Brno 1993.

Internetové odkazy:

www.czso.cz

www.klaudyan.cz

www.sedmagerace.cz

www.rytier.sk

Příloha:

**Protokol ze dne 10. července 1946 mezi Republikou československou a
Královstvím rumunským o transferu osob české a slovenské národnosti
z Rumunska do Československa.¹**

Článek 1

Osoby národnosti české a slovenské, bydlící na území Království rumunského, které jsou občany rumunského státu, nebo bezdomovci (v dalším všichni označováni „přistěhovalci“), mohou se svobodně vystěhovat do Československé republiky ve lhůtě jednoho roku ode dne podepsání tohoto protokolu.

Osoby, které opouštějí Rumunsko a podle tohoto protokolu, pozbudou právně rumunského státního občanství, jakmile opustí území Království rumunského. Vláda republiky Československé souhlasí s tím, aby občané českoslovenští rumunské národnosti, mohly se volně vystěhovati do Rumunska a na žádost Královské vlády rumunské bude uzavřena dohoda k tomuto účelu.

ustanovené k přípravě a provádění transferu obyvatelstva, jsou oprávněny, aby ve společné dohodě a za podpory kompetentních rumunských úřadů, ustanovených aneb zřízených za tímto účelem, vstupovaly v přímý styk s osobami uvedenými v čl. 4, aby vydávaly veřejné výzvy a vyhlášky a provedly soupis těch, kdož chtějí dobrovolně vrátit do Československa. Přesídlení osob české a slovenské národnosti bude provedeno smíšenými komisemi československo-rumunskými, zřízenými za tímto účelem.

Článek 3

Královská vláda rumunská souhlasí, aby přestěhovalci měli právo vzít sebou do Československé republiky, ať zcela, nebo po částech a postupně, osobní svršky, vlastní nábytek, domácí zařízení, osobní skvosty, nejnnutnější náradí pro provozování řemesel. Vzhledem k transferu těchto statků, pořídí každý zájemce svůj úplný inventář ve dvou exemplářích.

Inventář se prozkoumá na místě přesídlovacími smíšenými komisemi československo-rumunskými, uvedenými v čl. 14, které potvrdí správnost a vrátí jeden exemplář zájemci, a druhý exemplář uloží v archivu komise.

V případě pochybností má smíšená komise právo přesvědčit se svými delegáty nebo orgány o čistě osobním charakteru zmíněných statků, které mají být českými a slovenskými přestěhovalci vzaty s sebou, provádějí nezbytná šetření.

Článek 4

Obě vlády souhlasí s tím, že přesídlení nebude na újmu majetkových ani osobních práv přestěhovalců, jichž nabyli na území státu svého dosavadního bydliště, v rámci rumunských ústavních ustanovení.

Článek 5

Vývoz movitých statků, uvedených v čl. 3, je osvobozen od veškerých daní, celních poplatků, nebo vývozních omezení. Rovněž nepodléhá celním poplatkům a daním dovoz nutného materiálu sloužícího k zabalení statků vystěhovalců a usnadnění jejich dopravy.

Obě strany se zavazují, že si vyjdou vstříc při transferu hodnot, uvedených v čl. 3.

Článek 6

Královská vláda rumunská souhlasí, aby zvláštní konvencí se upravila otázka živého i mrtvého inventáře, skvostů, pokud se na ně již nevztahují ustanovení čl. 3, zlata, uměleckých a vědeckých sbírek, rumunské měny (bankovních nebo kovových peněz), devis, cenných papírů, státních statků, akcií, obligací, deposit, zaplacených pojišťovacích příspěvků, pojistných premií, pensí, rent, úspor, později splatných pohledávek a jiných právních a vlastnických nároků přistěhovalců, která bude integrální součástí tohoto protokolu.

Článek 7

Pokud jde o vlastnictví nemovitých statků přestěhovalců a břemene na nich váznoucích, jakož i movitých statků, neuvedených v čl. 3. a 6. Královská rumunská vláda souhlasí, aby tato otázka byla upravena v rámci dohody, podle článku 6. Tímtéž způsobem bude postupováno s podniky průmyslovými, profesionálními nebo obchodními a řemeslnickými, jakož i s jinými statky.

Článek 8

Pokud jde o movitý majetek, který náleží českým, nebo slovenským sdružením, družstvům, společnostem, církevním organizacím, které byly likvidovány na základě provedení transferu osob národnosti české a slovenské, budou aplikovány dispozice čl. 3,5,6 a 7.

Pokud jde o jmění nemovité, nebo podniky, které patří shora uvedeným sdružením, bude se aplikovat čl. 7.

Článek 9

Ochrana práva likvidace majetku movitého, pokud nebude vyvezen, jakož i majetku nemovitého, zůstavšího na území rumunského státu, bude svěřena orgánům, jež budou ustanoveny v rámci konvence, o nichž se pojednává v čl. 6.

Článek 10

Repatriované osoby jsou povinny likvidovat splatné dluhy do data repatriace závazky, které pocházejí z daní a dávek, kvót a nebo jiných jakýchkoliv příspěvků, dluhovaných státu, okresu, obci nebo veřejným institucím, jakož závazky, které mají vůči rumunským občanům, pokud zanechaný majetek neposkytuje dostatečné záruky.

Článek 11

K provedení hromadných transportů budou připouštěny až do místa nynějšího sídla československých přestěhovalců dopravní orgány československé a potřebná zařízení, jakož i osoby, pověřené dopravou a zdravotní ochranou, za spolupráce příslušných rumunských úřadů.

Článek 12

Finanční výdaje, spojené s transferem Čechů a Slováků z Rumunska, uhradí sama vláda československá.

Článek 13

Obě vlády souhlasí, aby provedení tohoto transferu obyvatelstva bylo uskutečněno v rámci platných mezinárodních zdravotních a veterinárních úmluv.

Článek 14

K usnadnění tohoto transferu obyvatelstva a k rozřešení všech otázek a sporů, jež se případně vyskytnou při provádění tohoto protokolu, bude ustanovena smíšená komise, složená ze stejného počtu zástupců obou vlád, se sídlem v Bukurešti.

Členové komise budou jmenováni ve lhůtě 14 dní ode dne podepsání zvláštní konvence uvedené v čl. 6.

Spory, které spadají do kompetence obyčejných soudů, zůstanou v jejich příslušnosti. Československé vyslanectví v Bukurešti, detašuje vyššího úředníka a potřebný personál do Oradea Mare, za účelem zřízení úřadu, jehož úkolem bude koordinace všech opatření, pokud se týkají aplikace a provedení tohoto protokolu s hlediska československého.

Tento úředník, delegát československého vyslanectví, a přidělení úředníci obdrží veškerá nutná usnadnění ve shodě a v úzké spolupráci s příslušnými rumunskými úřady. Přestěhování bude provedeno místními smíšenými komisemi československo-rumunskými, které budou pracovat podle dispozic úřední smíšené komise.

Status a činnost komisí, uvedených v tomto článku, budou stanoveny zvláštní konvencí, uvedenou v čl. 6.

Podepsáno ve dvou původních exemplářích v jazyku českém a rumunském v Bukurešti,
dne 10. července 1946.

1) František Čapka, Lubomír Slezák, Jaroslav Vaculík, *Nové osídlení pohraničí českých
zemí po Druhé světové válce*, Brno 2005, s.320-322 .

Obrazová příloha :

Obr. č. 1. : Bývalý německý hřbitov v dnes již zaniklé obci Cetviny

Obr. č. 2. : Zvlněná krajina mezi obcemi Benešov nad Černou a Malonty, kterou ve větším množství po druhé světové válce osídlili rumunští Slováci. (v pozadí masív Soběnovské vrchoviny)

Obr. č. 3.: Typické dřevěné stavení rudohorských Slováků (převzato z publikace Rudolf Urban, Čechoslováci v Rumunsku, Bukurešť 1930.)

Obr. č. 4.: Slovenské ženy se svými dětmi v rumunském Rudohoří, (převzato, Rudolf Urban, c.d., Bukurešť 1930.)

Obr. č. 5.: Manželé Morongovi z Horní Stropnice (foto autor)

Obr. č. 6.: Manželé Kubelákoví ze Světví (foto převzato z Českobudějovických listů ze dne 13. 5. 2004.)

OKRESNÍ NÁRODNÍ VÝBOR V TRHOVÝCH SVINECH

Telefon č. 73 až 77

216/Ku/1950.
odpovědi uveďte vždy číslo jednací

V TRHOVÝCH SVINECH, dne 30. prosince 1950

OPIS.

LISTINA

o udělení československého státního občanství.

Okresní národní výbor v Trhových Svinech uděluje podle ústavního zákona ze dne 12. dubna 1946 č. 74 Sb. československé státní občanství

Carolu Kubelakovi,

narozenému dne 9. března 1911 ve Valea Tärnei - Rumunsko, ženatému dosavadnímu příslušníku rumunskému, bydlícímu Vyhličky, obec Státnice, okr. Trhové Sviny čp. 185.

Současně nabývají československého státního občanství manželka Charlota Duris, narozená dne 4. srpna 1914 v Soest, okr. Bihor - Rumunsko a nezletilé děti :

- 1./ Antonia Kubelak, nar. 29. května 1935 ve Valea Tärnei - Rumunsko
- 2./ Carol Kubelak, nar. 9. září 1937 ve Valea Tärnei - Rumunsko
- 3./ Joan Kubelak, nar. 1. ledna 1940 ve Valea Tärnei - Rumunsko
- 4./ Ana Kubelak, nar. 17. října 1941 ve Valea Tärnei - Rumunsko
- 5./ Francise Kubelak, nar. 11. května 1944 ve Valea Tärnei - Rumunsko
- 6./ Francisca Kubelak, nar. 8. května 1946 ve Valea Tärnei - Rumunsko
- 7./ Antonín Kubelak, nar. 4. října 1949 ve Vyhličkách, obec Státnice, okr. Trhové Sviny -

slib věrnosti složen dne 30. prosince 1950.

Předseda ONV :
Karel V. F.

Obr. č. 7.: Listina o udělení československého státního občanství pro Karla Kubaláka (obr.č. 6. a druhý rozhovor), SOkA České Budějovice, fond ONV Trhové Sviny, č. kartonu 19.

Dotazník o zjištění národnosti.

Jméno a příjmení: Veronika Talpeva
 narozen kdy, kde /obec,okres/: 1.srpna 1901 ve Zberisti Rumunske
 státní příslušnost:
 zaměstnání: zemedelska delnice
 náboženství: rimske katolicke
 školní, odborné vzdělání /vyučovací jazyk/: zadne
 bydliště obec, čís.pop..... Mytinay okr.Kaplice op.23
 jaké jazyky ovládá: slovensky, rumunsky.
 vojenská služba ? kdy, kde, hodnost /: --
 kde a kdy se zdržoval: do roku 1938 v Rumunsku
 po tomto roce: v Rumunsku
 zdržoval-li se v Německu ne
 kde, v které době a z jakého důvodu: --
 mateřský jazyk: slovensky
 jakého jazyka užíval v soukromém životě: slovenského
 k jaké národnosti se hlásí: slovenske
 jakou národnost přihlásil při sčítání lidu : slovenskeu
 při jiných příležitostech /zásobovacích, policejních/: slovenskeu
 hlásil se k národnosti německé nebo maďarské ne
 kdy , kde a za jakých okolností : --

Obr. č. 8.: Dotazník ke zjištění národnosti reemigrantů, SOkA České Budějovice, fond ONV Trhové Sviny, č. kartonu 19.

Přihlašuji se jako reemigrant z Rumunska o československé státní občanství a uvádím:

Jméno: Anton Chudý

Zaměstnání: rol. grosi

Bydliště:

Narození /den, měsíc, rok a místo/: 11. VI. 1888 ✓
v Lučteru

Dosavadní státní příslušnost: rumunská.

Národnost: slov., náboženské vyznání: rim. kat.

~~Druška. Verona~~ Falpa
~~Manželská:~~ roz.

narozená dne: 1. VIII. 1901 v H. Ungurelui list 52

Děti do 21 let: / nar. /
/ nar. /
/ nar. /
/ nar. /

Jako doklady přikládám: osvědčení o státním občanství, domovský list, rodný list, oddací list, rodné listy dětí a

Dne 13. III. 1947

Reemigrační komise v Rumunsku.
Potvrzení vydáno dne 3. XI. 1947

Bu. se
Znamení ruky žadatele

Obr. č. 8.: Žádost o udělení československého státního občanství, místo podpisu reemigranta je zde užito pouze jeho otisk prstu, SOkA České Budějovice, fond ONV Trhové Sviny, č. kartonu 19.

Obr. č. 9.: Správní dělení západní části Rumunska odkud, ze žup Arad, Bihor, Sălaj ve velké míře reemigrovali rumunští Slováci do pohraničních oblastí Československa.

http://europa.eu/abc/maps/regions/romania/romania_w_en.htm

